Determinante kvalitete korporativnog izvještavanja banaka u Republici Hrvatskoj

Radić, Jure

Professional thesis / Završni specijalistički

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:124:290418

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

Repository / Repozitorij:

REFST - Repository of Economics faculty in Split

zir.nsk.hr

UNIVERSITY OF SPLIT

dabar

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

SVEUČILIŠTE U SPLITU

EKONOMSKI FAKULTET

Poslijediplomski specijalistički studij: „Poslovna ekonomija“

„Financijski management“

Jure Radić, dipl. oecc.

DETERMINANTE KVALITETE KORPORATIVNOG IZVJEŠTAVANJA BANAKA U REPUBLICI HRVATSKOJ

ZAVRŠNI RAD

Split, 2017.

SVEUČILIŠTE U SPLITU

EKONOMSKI FAKULTET

Poslijediplomski specijalistički studij: „Poslovna ekonomija“

„Financijski management“

Jure Radić, dipl. oecc.

DETERMINANTE KVALITETE KORPORATIVNOG IZVJEŠTAVANJA BANAKA U REPUBLICI HRVATSKOJ

ZAVRŠNI RAD

Mentor: prof. dr. sc. Ivica Pervan

Split, ožujak 2017.

SAŽETAK ... 5
SUMMARY ... 6
1. UVOD ... 7
1.1. Svrha i ciljevi istraživanja ... 14
1.2. Metode rada ... 16
1.3. Sadržaj i struktura rada ... 16
2. KORPORATIVNO IZVJEŠTAVANJE ... 18
2.1. Korporativno upravljanje ... 18
2.1.1. Kodeks korporativnog upravljanja ... 20
2.1.2. Korporativno upravljanje u bankama ... 23
2.2. Pojam i uloga računovodstvenih informacija ... 25
2.2.1. Suvremeni sustavi financijskog izvještavanja ... 26
2.2.2. Kvalitativna obilježja računovodstvenih informacija ... 29
2.3. Agencijska teorija i korporativno upravljanje ... 30
2.3.1. Problem informacijske asimetrije i povlaštenih informacija ... 32
2.3.2. Problem nepovoljnog izbora ... 38
2.3.3. Moralni hazard ... 43
2.3.4. Kreativno računovodstvo ... 45
2.4. Profesionalna etika i korporativno upravljanje ... 51
2.4.1. Poslovna etika u Hrvatskoj i svijetu ... 53
2.4.2. Profesionalna etika u bankarstvu ... 54
2.5. Regulativa korporativnog izvještavanja ... 56
2.5.1. Regulativa izvještavanja u SAD-u ... 57
2.5.2. Regulativa korporativnog izvještavanja u EU-u ... 59
2.6. Korporativno izvještavanje u Republici Hrvatskoj ... 62
2.6.1. Regulativa korporativnog izvještavanja u Republici Hrvatskoj ... 63
2.6.2. Dobrovoljno korporativno izvještavanje u Republici Hrvatskoj ... 71
2.7.Korporativno izvještavanje banaka u Republici Hrvatskoj ... 75
2.7.1. Regulativa izvještavanja banaka ... 75
2.7.2. Dobrovoljno izvještavanje banaka ... 80
3. FINANCIJSKA IZVJEŠTAJI ... 83
3.1. Ciljevi i korisnici financijskih izvještaja ... 83
3.2. Financijski izvještaji ... 85
3.3. Godišnje izvješće i izvješće poslovodstva ... 86

3.4. Računovodstvene politike i kvaliteta financijskog izvještavanja 87
3.5. Revizija i kvaliteta financijskih izvještaja 88
3.6. Institucionalni okvir računovodstva banaka u Republici Hrvatskoj 91
4. ZAKONSKA REGULATIVA U BANKARSTVU 93
4.1. Bankarska regulativa u SAD 94
4.2. Bankarska regulativa u Europskoj uniji 97
4.3. Bankarska regulativa u Republici Hrvatskoj 98
5. HRVATSKI BANKARSKI SUSTAV 102
5.1. Hrvatska narodna banka 102
5.2. Kreditne institucije 102
5.3. Poslovanje banaka 107
6. ISTRAŽIVANJE KVALITETE KORPORATIVNOG IZVJEŠTAVANJA BANAKA 117
6.1. Opis uzorka 117
6.2. Statistička metodologija 123
6.3. Rezultati istraživanja 123
6.3.1. Istraživanje kvalitete izvještavanja ovisno o kotiranju na burzi 127
6.3.2. Istraživanje kvalitete izvještavanja ovisno rezultatu poslovanja 130
6.3.3. Istraživanje kvalitete izvještavanja ovisno o veličini banke 132
ZAKLJUČAK 136
LITERATURA 138
INTERNETSKI IZVORI 147
POPIS SLIKA I TABLICA 149

SAŽETAK

Bankama kao financijskim institucijama je jedna od glavnih aktivnosti primanje depozita i posuđivanje novca. Banke imaju značajnu ulogu u održavanju povjerenja u monetarni sustav svake države. Korisnicima financijskih izvještaja banaka potrebne su relevantne, pouzdane i usporedive informacije koje im mogu poslužiti u procjeni financijskog položaja neke banke za donošenje odgovarajućih odluka. Banka je izložena riziku likvidnosti i rizicima koji nastaju zbog fluktuacija valuta, promjene kamatnih stopa, promjena tržišnih cijena i neuspjeha partnera.

Rad se bavi komparativnom analizom kvalitete izvještaja 26 banaka u Republici Hrvatskoj koje osim obveznog uključuje dobrovoljno izvještavanje.

Velike i srednje banke, bez obzira da li kotiraju ili ne kotiraju na burzi, imaju visoku razinu dobrovoljnog korporativnog izvještavanja u svojim godišnjim izvješćima i na internetskim stranicama što se može pripisati stranom vlasništvu nad tim bankama koji su visoku razinu korporativnog izvještavanja prenijeli na banke kćeri. Međutim, male banke, uglavnom u privatnom hrvatskom vlasništvu, imaju manju razinu dobrovoljnog izvještavanja.

Istraživanje je pokazalo da kvaliteta izvještavanja banaka koje kotiraju na Zagrebačkoj burzi nije značajno veća od kvalitete banaka koje ne kotiraju na burzi, što se može objasniti time što mnoge uspješne banke (velike, srednje i male) u stranom vlasništvu ne kotiraju na burzi. Kvaliteta izvještavanja banaka koje su poslovale s dobitkom, nije veća od banaka s poslovnim gubitkom. Od devet velikih i srednjih banaka s visokom kvalitetom izvještavanja, njih šest je poslovalo s gubitkom.

Ključne riječi: bankarski sektor; financijsko izvješćivanje; dobrovoljno izvješćivanje, Hrvatska

SUMMARY

One of the main activities of banks as financial institutions is accepting deposits and lending. Banks play an important role in maintaining confidence in the monetary system of each country. Users of financial statements of banks need relevant, reliable and comparable information that can help them in evaluating the financial position of some banks for making appropriate decisions. The Bank is exposed to liquidity risk and risks arising from fluctuations in currencies, changes in interest rates, changes in market prices and the failure of partners.

This paper deals with a comparative analysis of report quality of 26 banks in Croatia that except compulsory includes voluntary reporting. Large and medium banks, regardless of whether listed or unlisted, have a high level of voluntary corporate reporting in their annual reports and on the website which can be attributed to foreign ownership of those banks that have a high level of corporate reporting transferred to subsidiary banks. However, small banks, mostly privately owned by Croatian owners, have a lower level of voluntary reporting.

Research has shown that the reporting quality of banks listed on the Zagreb Stock Exchange is not significantly higher than the quality of banks that are not listed, and that can be explained by the fact that many successful banks (large, medium and small) are foreign-owned and unlisted. The quality of reporting of banks operating with profit, is not higher than banks with a business loss. Six of the nine large and medium-sized banks with high quality reporting, were operating at a loss.

Keywords: Banking sector; Financial reporting; Voluntary reporting, Croatia

1. UVOD

Banke imaju ključnu ulogu u gospodarstvu zbog svojih depozitnih i kreditnih poslova. Igrajući ulogu posrednika između pozajmljivača i kreditora banke djeluju na stabilnost gospodarstva. Da bi problemi u bankarstvu u što manjoj mjeri bili uzrokom povećanja fiskalnih troškova (uslijed spašavanja banaka koje su poslovale problematično), poticali nepovjerenje javnosti i bijeg kapitala ili prouzročili poremećaj čitavog gospodarskog sustava zemlje, pa i šire, bankovni sektor je u najvećoj mjeri, najdetaljnije, reguliran, i isto tako izložen nadzoru i kontroli nadležnih državnih institucija.

Trošak bankovne krize uvijek se ispostavlja proračunu, odnosno poreznim obveznicima. Iznosi sanacije, promatrani kao udio u društvenom proizvodu, pokazuju da je riječ o visokim kvazifiskalnim deficitima koje je moguće «pokriti» direktnim ili inflatornim oporezivanjem, kreditima iz sekundarnih izvora likvidnosti ili prodajom realne aktive. Trošak spašavanja hrvatskih banaka u prvoj bankarskoj krizi (1991.-1996. godine) iznosio je 22%, a u drugoj (1998.-1999.) 5% BDP-a.[1] Problemi moralnog hazarda i regulatorne nedorečenosti imanentni su drugoj hrvatskoj bankarskoj krizi za razliku od naslijeđenih problema socijalističkog netržišnog sustava, generatora prve bankovne krize.

Upravljanje bankarskim proizvodima ima najveći utjecaj na poslovnu uspješnost banaka u Republici Hrvatskoj. Računovodstvene informacije u tom procesu imaju značajnu ulogu jer omogućuju sagledavanje prošlih kretanja, planiranje, analizu i kontrolu te uz ne računovodstvene informacije predstavljaju glavni izvor informacija potrebnih za upravljanje bankarskim poslovanjem.

Hrvatsko bankarstvo ima nekoliko bitnih karakteristika. Prije svega, to je relativno mali broj banaka, a glavnina poslovanja koncentrirana je u svega četiri veće banke. Bankarski sektor gotovo je u cijelosti u inozemnom privatnom vlasništvu. Hrvatska narodna banka kao središnja banka svojim mjerama kontrole i regulativnom ulogom pridonosi stabilnosti bankarskog sustava unatoč svjetskoj gospodarskoj krizi.

[1]Prga, I. (2002). Neki aspekti upravljanja bankovnim krizama. Ekonomski pregled 53 (5-6) (http://hrcak.srce.hr/28352) (10.03.2015.)

Zdravlje bankovnog sustava je rezultat vrlo konzervativne politike HNB-a kao središnje banke i supervizora. Međutim, unatoč općenitoj pozitivnoj slici (koju je na makro razini pod značajnim utjecajem dominantnog tržišnog udjela velikih banaka), u sustavu se povremeno javljaju naznake izoliranih slučajeva nestabilnosti, a što je najčešće vidljivo u grupi malih banaka (ali gdje njihovo posebno isticanje nipošto ne smije zanemariti činjenicu da se u skupini malih banaka nalaze i banke s jako dobrim pokazateljima).[2]

Pravni i regulatorni okvir korporativnog upravljanja u Hrvatskoj značajno evoluirao tijekom posljednjih dvadeset godina i danas je usklađen s najvišim europskim i međunarodnim standardima. Međutim, normativno zadovoljenje uvjeta ne znači da se u praksi ne događaju propusti ili zlouporabe: otvaranje stečajnih postupaka nad dvije male banke, povremeno nezadovoljavanje ili minimalno zadovoljavanje stopa adekvatnosti kapitala kod nekoliko banaka, kaznene prijave protiv bivših članova uprave jedne manje banke (Credo banka) te protiv bivše uprave jedne srednje banke u državnom vlasništvu (HPB), kao i brojne prekršajne prijave za neadekvatno procjenjivane rizičnosti kredita te prikrivanje poslovne povezanosti s tvrtkama i pojedincima koje su kreditirale. Nisu bili ni rijetki slučajevi uplitanje političkih krugova na donošenje odluka koje se tiču poslovanja i budućnosti pojedinih banaka, kao i različiti oblici moralnog hazarda koji mogu biti više ili manje očiti, a javnosti postaju poznati s velikim odmakom ili tek nakon što se pojave i značajniji problemi.

Troškovi spašavanja banaka, bez obzira na osiguranje štednih uloga kod DAB-e (u razdoblju od 1998. do kraja 2012. godine ukupne isplaćene obveze po osnovi osiguranih depozita banaka i štedionica u Hrvatskoj iznosile su 4,3 milijarde kuna)[3], djelomično se mogu prenijeti ili se prenose na porezne obveznike, dok se gubici banaka proizašli iz dijela lošeg kreditnog portfelja odražavaju na visinu kamatnih stopa na kredite i kod dužnika koji uredno otplaćuju svoje obveze, što sve zajedno podrazumijeva značajne ekonomske i društvene troškove koji su veći nego direktni učinci propadanja pojedinačnih banaka o kojima se uobičajeno govori.
Posljednjih godina s produbljivanjem ekonomske krize dolazi do kvarenja portfelja kredita banaka i sve veći broj dužnika ima problema s urednošću otplate kredita.

[2]Ivanov, M., Rončević, A., Šimurina, J. (2013). Osiguranje depozita i supervizija nisu zamjena za dobru praksu korporativnog upravljanja u bankama. (http://web.efzg.hr/dok/FIN/mivanov//Paper%20Opatija-hrvatski-2013-studeni.pdf) (10.03.2015.)
[3]http://web.efzg.hr/dok/FIN/mivanov//Paper%20Opatija-hrvatski-2013-studeni.pdf (10. 03. 2015.)

U suvremenim financijama i računovodstvu termin manipulacije, sve više zauzima mjesta i u stručnoj literaturi. Tako se danas sve više govori o dvije vrste manipulacija: manipulacije na financijskim tržištima (burzovne manipulacije) i manipulacije s financijskim izvještajima (računovodstvene manipulacije).[4] Zakonodavstva pojedinih zemalja putem zakona ili Međunarodnih računovodstvenih standarda definiraju koje su manipulacije ilegalne. U zakonskom definiranju financijskih manipulacija i njihovoj zabrani prednjači SAD čija Komisija za vrijednosne papire (SEC) određuje koje su manipulacije ilegalne.[5] Europska unija putem Direktiva EU nastoje zakonski ograničiti pojedine manipulacije na financijskim tržištima.[6]

Globalizacija financijskih tržišta, razvojem suvremenih informatičkih tehnologija i interneta, pojavom novih financijskih instrumenata, prelazak na nove metode vrednovanja imovine i obveza – doveli su do sve većih burzovnih i računovodstvenih manipulacija. Globalizacija financijskih tržišta zahtjeva harmonizaciju računovodstvenih standarda. Manipulacije s cijenama vrijednosnih papira na burzama izvor su manipulacija i u financijskim izvještajima. Utjecaj burzovnih manipulacija na financijske izvještaje postalo je izražajnije primjenom vrednovanja po načelu fer vrijednosti. Burzovne i računovodstvene manipulacije produbljuju konfliktnost interesa različitih ciljnih skupina kao što su konflikti između poslovnih subjekata i poreznih vlasti, a posebno između investitora (dioničari, kreditori), menadžmenta i zaposlenih.

Zakon o reviziji[7] uređuje obavljanje revizije financijskih izvještaja i konsolidiranih financijskih izvještaja obveznika revizije koji uključuje i banke s ciljem osiguranja efikasnosti korporativnog upravljanja.[8] Zakon o računovodstvu[9] (čl. 20.) također propisuje obvezu revizije godišnjih financijskih izvještaja banaka kao subjekata od javnog interesa. U Hrvatskoj je za regulaciju obveznog izvještavanja korporacija koje kotiraju na Zagrebačkoj burzi

[4]Sutton, T. (2000). Corporate Financial Accounting and Reporting. Edinburgh:Prentice Hall, str.678-683.
[5]www.stocks.about.com (10.03.2015.)
[6]http://europa.eu/eu-law/decision-making/legal-acts/index_hr.htm (10.03.2015.)
[7]Zakon o reviziji. Zagreb: Narodne novine br. 146/2005. (http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2005_12_146_2737.html) (16.07.2016.)
[8] Filipović, I., Tušek, B., Tipurić, D. (2008). Korporativno upravljanje. Zagreb: Sinergija, str.539-614.
[9]Zakon o računovodstvu. Zagreb: Narodne novine br. 78/2015. (http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_07_78_1493.html) (16.07.2016.)

zadužena HANFA[10], a Pravila Zagrebačke burze[11] nalažu da mora izvještavati javnost o materijalnim činjenicama putem ad hoc objava čim se za njih dozna.[12]
Kompanije koje kotiraju na burzama uz obvezu eksterne revizije dužne su prema računovodstvenim standardima usvojiti i objaviti računovodstvene politike, načela, metode i postupke koje koristite prilikom izrade i objavljivanja financijskih izvještaja.

Banke se općenito razlikuju od većine ostalih trgovačkih društava. Imaju skrbništvo nad velikim brojem monetarnih stavki, uključujući novac i ugovorne instrumente, čija fizička sigurnost mora biti nadgledana tijekom prijenosa i pohrane, kao i prijenosa u elektronskom obliku. Karakteristike likvidnosti tih stavki čine banke osjetljivim na zloupotrebu i prijevare. Banke trebaju uspostaviti formalne operativne procedure, dobro definirane limite za individualnu diskreciju i rigorozan sustav internih kontrola. Često su angažirane u transakcijama koje su inicirane u jednom zakonodavstvu, a evidentirane u drugom zakonodavstvu. Posluju s vrlo visokom polugom što povećava osjetljivost banke na nepovoljne ekonomske događaje i povećava rizik stečaja. One posjeduju imovinu čija se vrijednost može rapidno mijenjati i teško odrediti. Posljedično, relativno malo smanjenje vrijednosti imovine može imati značajan efekt na kapital, i potencijalno na regulativnu solventnost. Općenito pribavljaju značajan iznos financiranja iz kratkoročnih depozita (bilo osiguranih ili neosiguranih). Gubitak povjerenja depozitara u solventnost banke može brzo rezultirati krizom likvidnosti. Imaju fiducijarne dužnosti u pogledu imovine koju čuvaju, a koja pripada drugima. To može uzrokovati nastajanje obaveza zbog gubitka povjerenja. Stoga moraju uspostaviti operativne procedure i interne kontrole dizajnirane na način kojim se osigurava tretiranje takve imovinu jedino u skladu s uvjetima pod kojima je imovina prenesena banci. Uključene su u velik broj i vrste transakcija čija vrijednost može biti značajna. To obično zahtijeva kompleksno računovodstvo i sustav internih kontrola te široku upotrebu informacijske tehnologije. Obično posluju putem mreže poslovnica i odjeljenja koji su geografski disperzirani. To obično uključuje značajnu disperziju ovlasti i disperzirano računovodstvo i kontrolne funkcije, s posljedičnim poteškoćama u održavanju ujednačenih operativnih praksi i računovodstvenih sustava, pogotovo kada mreža poslovnica prelazi nacionalne granice. Transakcije često mogu biti direktno inicirane i provedene od strane klijenta bez intervencije zaposlenika banke, na primjer putem interneta ili bankomata. Često

[10]http://www.hanfa.hr (10.03.2015.)
[11]http://zse.hr/ (10.03.2015.)
[12] Pervan, I., Tipurić, D. (ur.) (2008). Korporativno upravljanje. Zagreb: Sinergija, str. 471-500.

preuzimaju značajne obaveze bez inicijalnog prijenosa sredstava, osim u određenim slučajevima plaćanja naknada. Ove potencijalne obveze mogu uključivati jedino izvanbilančna knjiženja čije postojanje teško može utvrditi.

Banke su regulirane od strane državnih tijela, čiji regulatorni zahtjevi često utječu na računovodstvene principe koje banke slijede. Nepoštivanje regulatornih zahtjeva, na primjer, zahtjeva za kapitalnom adekvatnošću, može imati implikacije na financijske izvještaje banke.

Klijentski odnos koji revizor, asistenti, ili revizorsko društvo mogu imati s bankom, može utjecati na revizorovu neovisnost na drugačiji način nego što bi uticao klijentski odnos s drugim poslovnim organizacijama. Općenito imaju ekskluzivan pristup sustavima kliringa i namire čekova, prijenosa sredstava, transakcija u stranim valutama. Integralni su dio nacionalnih i međunarodnih klirinških sistema, ili su s njima povezane, i posljedično, mogu uzrokovati sistemski rizik zemlje u kojoj posluju. Mogu izdavati i trgovati kompleksnim financijskim instrumentima koji trebaju biti evidentirani po fer-vrijednosti. Stoga treba uspostaviti prikladne procedure vrednovanja i upravljanja rizicima. Efikasnost procedura ovisi o primjerenosti metodologija i matematičkih modela koji su odabrani pristupu pouzdanih tekućih i povijesnih tržišnih informacija te održavanju integriteta podataka.[13]

Glavni izvor računovodstvenih informacija su financijski izvještaji korporacija. Osnovni cilj financijskog izvještavanja je pružanje informacija koje su korisne u procesu odlučivanja. Važnost realnih i objektivnih informacija prikazanih u financijskim izvještajima posebno dolazi do izražaja na tržištima kapitala budući da informacije prezentirane u financijskim izvještajima čine temelj na osnovi kojeg ulagači donose odluke o investiranju. Na temelju računovodstvenih informacija prezentiranim u financijskim izvještajima ulagači donose odluke o kupnji, prodaji ili držanju dionica neke korporacije, ulaganju u dužničke vrijednosne papire, a banke donose odluke o kreditiranju poslovnih subjekata. Da bi računovodstvene informacije prezentirane u financijskim izvještajima pružile relevantne informacije potrebne pri poslovnom odlučivanju važna pretpostavka je poznavanje adekvatnih tehnika financijske analize i ekonomski racionalno ponašanje korisnika računovodstvenih informacija.[14]

Obvezni financijski izvještaji uključuju zakonom propisane financijske izvještaje, bilješke, financijske izvještaje za prethodno razdoblje te diskusije i analize menadžmenta. Dobrovoljno

[13]IFAC(2009). Međunarodne smjernice revizijske prakse 1000 (prijevod). Zagreb: Hrvatska revizorska komora str 850.-852. (http://ebookbrowsee.net/3-kb-za-cip-795-pdf-d239331276) (10.03.2015.)
[14]Pervan, I., Filipović, I., Tipurić, D. (ur.) (2008). Korporativno upravljanje. Zagreb: Sinergija str. 474.

izvještavanje predstavlja obuhvaća sve objave financijskih i nefinancijskih informacija koje nisu obuhvaćene obveznim izvještavanjem. Ova razina izvještavanja korporacija je posljedica dobre prakse korporativnog upravljanja te nastojanja korporacija da pojačanom transparentnošću smanje rizik ulaganja te u konačnici i same troškove financiranja. Hrvatska narodna banka propisuje strukturu i sadržaj godišnjih financijskih izvještaja banaka.[15]

Kvaliteta financijskih izvještaja danas je sve više rezultat ponašanja računovođa, a ne isključivo seta normiranih računovodstvenih načela. Povjerenje investitora u financijske izvještaje kompanija sve više se narušava zbog zamki i iskušenja u vrednovanju i objavljivanju izvještaja prema računovodstvenim politikama (načelima, metodama i postupcima)iz korištenih računovodstvenih standarda. Izostankom promjena u sadržaju, formi kao i učestalosti izvještaja ostaje i dalje ostaje «plodno tlo» za manipulacije na financijskim tržištima. Kako se kontakt investitora i kompanija ostvaruje preko financijskih izvještaja nepovjerenje u financijske izvještaje izaziva neizvjesnost i nesigurnost investitora.[16]

Za sastavljanje financijskih izvještaja od posebne važnosti su načela procjene ili vrednovanja imovine i obveza koja su sadržana su u svim nacionalnim računovodstvenim standardima u kojima je osnova vrednovanja tekuća tržišna vrijednost ili fer vrijednost. Ta se vrijednost definira kao iznos za koji se neko sredstvo može razmijeniti ili obveza podmiriti između poznatih i spremnih stranaka u transakciji pred pogodbom. Posebno je teško izbjeći manipulacije uz korištenje načela fer vrijednosti u financijskom sektoru. Ovaj sektor je najosjetljiviji na financijsku imovinu koja se drži za trgovanje ali i na plasmane kojima treba na datum bilance utvrditi nadoknadivi iznos koji se uspoređuje s knjigovodstvenom vrijednosti. Objavljivanje izvještaja korištenjem načela fer vrijednosti pomaže investitorima u procjeni budućih zarada i novčanog toka. Iza burzovnih i računovodstvenih manipulacija uvijek stoje interesne skupine i njihovi kratkoročni ciljevi koje žele postići. Namjerno iskrivljavanje slike bilance ima izravan utjecaj na visinu raspodjeljivog poslovnog rezultata.[17] Republika Hrvatske usklađuje računovodstvenu i revizijsku regulativu s regulativom Europske unije. Prvenstveno se to odnosi na usklađivanje Zakona o računovodstvu s Četvrtom

[15]http://www.hnb.hr/propisi/odluke-nadzor-kontrola/godisnja-fin-izvjesca/h-odluka-struktura-sadrzaj-godisnjih-fin-izvjesca.pdf (10.03.2015.)
[16]Miller P.(2002). Quality Financial Reporting. New York: Journal of Accountancy 4/2002 str. 2-5. (https://www.questia.com/read/1G1-84807600/quality-financial-reporting-finding-customer-focus) (10.03.2015.)
[17]Gulin, D. (2002). Manipulacije financijskim izvještajima. Zagreb: Ekonomski fakultet, str.11.

i Sedmom direktivom Europske unije, kao i na primjenu Međunarodnih standarda financijskog izvještavanja (MSFI).

Bankama kao financijskim institucijama je jedna od glavnih aktivnosti primanje depozita i posuđivanje novca. Banke imaju značajnu ulogu u održavanju povjerenja u monetarni sustav svake države. Stoga i postoji veliko zanimanje za sudbinu banaka, posebice za njihovu solventnost i likvidnost, a financijski izvještaji banaka razlikuju od drugih poduzeća. Korisnicima financijskih izvještaja banaka potrebne su relevantne, pouzdane i usporedive informacije koje im mogu poslužiti u procjeni financijskog položaja neke banke, te s tim u svezi i za donošenje odgovarajućih odluka. Upravo zbog toga objavljivanja financijskih izvještaja banaka trebaju biti dovoljno razumljiva kako bi ih mogao shvatiti što širi krug korisnika. Banka je izložena riziku likvidnosti i rizicima koji nastaju zbog fluktuacija valuta, promjene kamatnih stopa, promjena tržišnih cijena i neuspjeha partnera. Svi ti rizici mogu se odraziti u financijskim izvještajima, a mogu se bolje razumjeti ako uprava banke predoči njihov komentar. Banka treba prezentirati izvještaj o dobitku koji grupira prihode i rashode po vrstama i objavljuje iznose glavnih vrsta prihoda i rashoda. Kod analize financijskih izvještaja banke koriste se financijski pokazatelji koji uvažavaju specifičnost bankarstva.[18]

Banke često ulaze u transakcije koje se ne priznaju kao sredstva ili obveze u bilanci, ali koje utječu na porast nepredviđenih događaja i obveza. Takve izvanbilančne stavke mogu imati značajan utjecaj na razinu rizika kojemu se banka izlaže. U redovnom poslovanju banke neizbježno trpe gubitke na zajmovima, predujmovima i drugim kreditnim aranžmanima zbog toga što ovi postaju djelomično ili potpuno nenaplativi. Iznosi gubitaka, posebno identificiranih, priznaju se kao rashod i terete prihod, te se oduzimaju od knjigovodstvenog iznosa odgovarajuće vrste zajmova i predujmova kao rezerviranje za gubitke na zajmovima i predujmovima. Iznos potencijalnih gubitaka, koji nisu posebno identificirani, ali za koje iskustvo ukazuje da postoje u portfelju zajmova i predujmova, također se priznaje kao rashod i tereti prihod, te se oduzima od ukupnog knjigovodstvenog iznosa zajmova i predujmova kao rezerviranje za gubitak na zajmovima i predujmovima. Procjena tih gubitaka ovisi o prosudbi uprave. Bitno je da uprava iz razdoblja u razdoblje primjenjuje procjene na dosljedan način. Kad se zajmovi i predujmovi ne mogu nadoknaditi, otpisuju se i terete rezerviranja za gubitke.[19]

[18]Žager, L.(ur.) (2008). Analiza financijskih izvještaja. Zagreb: Masmedia, str. 298-319.
[19]Filipović, I. (2011). Računovodstvo financijskih institucija. Split: Ekonomski fakultet, str.33.

Bez obzira na negativne trendove hrvatski bankovni sustav je stabilan zahvaljujući rekordnim kapitalnim zalihama sposoban je amortizirati šokove. Pad neto kamatnog prihoda i znatan porast troškova vrijednosnog usklađenja i rezerviranja najviše su utjecali na poslovni rezultat u 2013. godini.[20] Iako slika o kapitalnoj dobiti otpornosti banaka nakon stres-testa izgleda dobro, nameću se ključna pitanja: kako i koliko banke mogu biti stabilne, ako se gospodarstvo ne oporavlja i kada će početi oporavak. Rezultat stres-testa pokazao je da je povijesni projekt bankovne unije u eurozoni počinje s korektno kapitaliziranim bankama, unatoč nepovoljnom gospodarskom ambijentu. Omjer adekvatnosti ukupnog kapitala prelazi 20 % što je jedna od najvećih razina kapitalizacije banaka u Europskoj uniji.[21]

Od 15 banaka koje su u 2013. godini poslovale negativno, 13 ih ima aktivu manju od 3 milijarde kuna. , a negativni trend se nastavlja i narednih godina. Nužan je proces spajanja i okrupnjavanja banaka. Akvizacijski su multiplikatori prije krize kretali od 2-3 knjigovodstvene vrijednosti, a OTP je 2014. godine kupio Banco Populare Croatia za samo 0,37 % knjigovodstvene vrijednosti banke.[22]

Na kraju 2014. godine 12 banaka poslovalo je s gubicima, dok je u 2015. godini broj banaka s gubicima dosegnuo 15 . Najsnažniji negativan utjecaj na poslovanje banaka imali su troškovi ispravaka vrijednosti i rezerviranja. Presudan utjecaj na izniman porast tih troškova imali su troškovi konverzije iskazani na troškovima rezerviranja koji su na kraju godine iznosili 6,8 milijardi kuna. Učinak konverzije čini razliku knjigovodstvene vrijednosti preostale neotplaćene glavnice kredita u švicarskim francima i one postupkom konverzije izračunate u eurima.[23]

1.1. Svrha i ciljevi istraživanja

Koristeći javno dostupne godišnje financijske izvještaje banaka za 2015. godinu iz FINA-Registra godišnjih financijskih izvještaja[24], kao i podacima s internetskih stranica banaka, na temelju empirijskih rezultata, doći će se do zaključka jesu li godišnja izvješća kvalitetna, ocjenjujući postojanost elemenata godišnjih izvješća propisanih Zakonom o računovodstvu i Zakonom o tržištu kapitala.

[20]Deskar-Škrbić, M. (2014). Zašto je dobitašima pala dobit. Zagreb: Banka 3/2014. str. 6-11.
[21] Šonje, V. (2014). Stres test: Banke stabilne – što je s kreditima. Zagreb: Banka 11/2014. str. 6-12.
[22]Radić, P. (2014). Tko će preživjeti, a tko propasti. Zagreb: Banka 3/2014. str. 12-17.
[23]https://www.hnb.hr/documents/20182/1005947/h-gi-2015.pdf/b69083ea-2b4a-48bf-a9d3-2d277c058a81 (23.11.2016.)
[24]http://rgfi.fina.hr/JavnaObjava-web/pSubjektTrazi.do

Za istraživanje je uzeto stanje hrvatskog bankarskog sektora s revidiranim podacima na dan 31. prosinca 2015. godine.

Na temelju opisanog problema i navedenog predmeta istraživanja postavljene su tri temeljne radne hipoteze:

H1: Kvaliteta izvještavanja banaka koji kotiraju na Zagrebačkoj burzi veća od banaka koje ne kotiraju

H2:Kvaliteta izvještavanja banaka koje su poslovale s dobitkom veća je od banaka s poslovnim gubitkom

H3: Kvaliteta izvještavanja banaka povezana je s veličinom banke

Hipotezom H1 želi se dokazati da je kvaliteta izvještavanja banaka koje kotiraju na Zagrebačkoj burzi veća od banaka koje ne kotiraju na burzi zbog strože zakonske regulative i višeg stupnja korporativnog upravljanja.

Hipotezom H2 želi se dokazati da je kvaliteta izvještavanja banaka koje su poslovale s dobitkom veća od banaka koje poslovale s gubitkom. Polazi se od pretpostavke da uspješnije banke imaju višu razinu korporativnog upravljanja i izvještavanja koja rezultira manjim izlaganju riziku i profitabilnijim poslovanjem.

Hipotezom H3 želi se dokazati da velike i srednje banke imaju veću kvalitetu izvještavanja od malih banaka. Velike i srednje banke u Republici Hrvatskoj su najčešće banke kćeri stranih bankarskih grupacija s dugom tradicijom koje su, pretpostavlja se, svoju praksu izvještavanja prenijeli na svoje banke kćeri.

Hipoteze H1, H2 i H3 testirat će se t-testom.

Analiza će se provesti Indeksima kvalitete izvještavanja banaka (IKIB). Autor smatra da Indeks kvalitete izvještavanja banaka mora sadržavati, osim zakonski propisanih obveznih

elemenata, i elemente dobrovoljnog izvještavanja u godišnjim izvještajima i na internetskim stranicama banaka.

1.2. Metode rada

Za dobivanje potvrde postavljenih hipoteza koristit će se metode primjerene istraživanjima u društvenim znanostima, a primjenom kojih će se objektivnije utvrditi znanstvene i praktične činjenice. Prilikom istraživanja koristit će se sljedeće metode: metoda deskripcije, metoda kompilacije, statistička metoda, induktivna metoda i deduktivna metoda.

1.3. Sadržaj i struktura rada

U uvodnom djelu će se kroz kritički osvrt na dosadašnje spoznaje pokušati objasniti razloge odabira teme postdiplomskog rada te njezin eventualni znanstveni doprinos.

U drugom poglavlju bavit će se korporativnim financijskim izvještavanjem, ulogom računovodstvenih informacija, usklađenjem regulative korporativnog izvještavanja u Republici Hrvatskoj s regulativom Europske unije, s naglaskom na institucionalni okvir računovodstva banaka.

U trećem poglavlju opisat će se zakonska regulativa vezanu za financijske izvještaje, internu i eksternu reviziju, specifičnosti analize financijskih izvještaja banaka. Na primjerima „kreativnog računovodstva“ iz Hrvatske i svijeta, problemu moralnog hazarda i regulatorne nedorečenosti u bankarstvu, spašavanja banaka koje su poslovale problematično, nepovjerenjem javnosti, bijegom kapitala što je u manjoj ili većoj mjeri prouzročili poremećaj gospodarskih sustava mnogih zemalja.

Četvrto poglavlje obrađuje regulativu razvijenih bankarskih sustava Sjedinjenih Američkih država i Europske unije.

Hrvatski bankarski sustav tema je petog poglavlja u kome će se opisati zakonska regulativa hrvatskog bankarstva, razvoj bankarskog sektora i njegove uloge u funkcioniranju suvremene države.

Empirijsko istraživanje provesti će se u šestom poglavlju. Cilj mu je potvrditi postavljene hipoteze primjenom statističkih analiza i drugih analitičkih metoda koje koristi suvremena ekonomija.

Zaključak će biti rezime dobivenih rezultata istraživanja i kritičkog osvrta na odnos onoga što se ovim radom dokazalo i onoga što je o tome već kazala teorija i praksa.

2. KORPORATIVNO IZVJEŠTAVANJE

2.1. Korporativno upravljanje

Temeljni sustava korporativnog upravljanja su: otvoreni (angloamerički, tržišni, outsiderski) i zatvoreni (europsko-kontinentalni, kontinentalno-japanski, unutarnji (insiderski) sustav.
Razlika između sustava je u različitom rješavanju alokacije socioekonomske moći, problemu efikasnosti odlučivanja i problemu odnosa menadžmenta i vlasnika; a razlike je moguće pronaći u odgovorima na pitanja:

1. koje su najvažnije interesno-utjecajne skupine koje utječu na odluke koje se donose u korporacijama?;
2. koje instrumente i mehanizme pojedina interesno-utjecajna skupina ima na dispoziciji, kako se njima koristi i na koji način sudjeluje u korporativnom upravljanju?;
3. na koji način uloge pojedinih nositelja interesa (i mehanizmi koje te skupine imaju na raspolaganju) utječu na osnovna pitanja i probleme korporativnog upravljanja?[25]

Otvoreni sustav korporativnog upravljanja svojstven je angloameričkom poslovnom krugu i prevladava u SAD, Velikoj Britaniji i Australiji, a temeljni cilj mu je uskladiti interese menadžmenta poduzeća i interese sadašnjih i budućih dioničara, dok su interesi ostalih interesno-utjecajnih skupina stavljeni u drugi plan.
U otvorenom sustavu korporativnog upravljanja u uvjetima visoke disperzije vlasničke strukture i odvojenosti vlasništva i nadzora teško je postići zajedničko djelovanje velikog broja dioničara što rezultira dvama problemima: agencijskim problemom (visoki agencijski troškovi u odnosu menadžera i vlasnika) i problem kratkoročne orijentacije pri ocjenjivanju uspješnosti poduzeća (što može negativno utjecati na ostvarenje dugoročnih ciljeva).
Brojne su prednosti otvorenog sustava korporativnog upravljanja. Investitori diverzifikacijom znatno umanjuju ulagački rizik, mogu postići visoke stope povrata lakše optimizirajući ukupan portfelj na vrlo likvidnom tržištu kapitala. Fleksibilnost korporativnog financiranja je velika zbog visokog burzovnog potencijala i likvidnosti jer bankovni krediti nisu presudni, a inicijalne javne ponude i drugi oblici equity financiranja pružaju dobre poluge za korporacijski rast. U SAD i Velikoj Britaniji manji dio dionica drže privatne osobe i sve veća je uloga institucionalnih investitora (mirovinski fondovi, poduzeća za životno osiguranje, zajednički

[25] Tipurić, D. (ur.) (2008). Korporativno upravljanje. Zagreb: Sinergija, str. 83.

fondovi i dr.) koji ulažu u dionice za račun svojih članova, te investitori iz inozemstva (zbog ubrzane globalizacije).

Zatvoreni sustav korporativnog upravljanja prevladava u kontinentalnoj Europi i Japanu, a obuhvaća mirijadu pravnih, kulturoloških i institucionalnih odnosa kojima se određuje utjecaj pojedinih interesnih skupina na postavljanje i nadzor provedbe poslovne politike poduzeća.[26]
Za razliku od otvorenog, u zatvorenom sustavu uloga tržišta kapitala je daleko manja, tržište za korporativnu kontrolu rijetko djeluje, a objavljivanje informacija je ograničeno i nedostatno. Vlasnička koncentracija je znatna sa svega nekoliko dioničara s velikim blokovima dionica, što im omogućuje aktivnu ulogu pri donošenju krucijalnih odluka. Kontrola korporacije je koncentrirana u rukama malog broja investitora s različitim interesima, a i velika je uloga banaka (koje sa samo oko 10 % vlasničkog kapitala nadziru znatan udjel vlasničkog kapitala svojih depozitara) te radnika u upravljačkim procesima.
U uvjetima nerazvijenoga tržišta kapitala i nepostojanja prakse preuzimanja poduzeća, kontrolu menadžmenta ponekad preuzima koalicija pojedinih interesno-utjecajnih skupina (dioničara, zaposlenika i kreditora).
Nedostatak zatvorenog sustava je nastanak složenih nadzornih i holding korporativnih struktura, putem kojih ulagači zadržavaju moć neproporcionalno svojim ulaganjima i tako smanjuju ili uklanjaju transparentnost vlasničke strukture, kao i piramidiranje (neizravan način sudjelovanja u vlasničkoj strukturi preko drugih poduzeća) i tuneliranje (transfer resursa izvan poduzeća u korist dioničara koji nadziru korporaciju).
U nekim zemljama uobičajena je praksa izmjenjivanje manjih blokova dionica između glavnih kreditora i poslovnih partnera čime se osigurava stabilan izvor financiranja, stabilnost menadžmenta i smanjuje rizik preuzimanja, ali može imati za posljedicu uklanjanje efikasnog nadzora dioničara nad menadžmentom i poslovnim operacijama s padom poticaja menedžera za maksimalizaciju profita.
Korporativna regulativa puno više je orijentirana interesima zaposlenika, naročito u Njemačkoj, i to kroz nužnu reprezentaciju zaposlenika u nadzornim odborima, pravo na informacije, konzultacije i suodlučivanje radničkih vijeća. U Japanu zaposlenici nisu aktivni sudionici kao u Njemačkoj, ali se smatra da je korektan odnos prema zaposlenicima najviše zaslužan za harmoniziranje odnosa između upravljačkih struktura.

[26] Tipurić, D. (ur.) (2008). Korporativno upravljanje. Zagreb: Sinergija, str. 84.

Veliku ulogu u zatvorenom korporativnom sustavu imaju poslovne banke i to kao kreditori i vlasnici dionica kompanija, što je i razumljivo s obzirom na visok omjer dugovnog nasuprot vlasničkom kapitalu te znatan udjel bankovnih kredita u ukupnim obvezama, a samim time i različitih kontrolnih prava.

U zatvorenom sustavu korporativnog upravljanja, koji počiva na internim mehanizmima i stakeholderskom pristupu s internim mehanizmima kontrole koji proizlaze iz male asimetrije informacija sudionika u upravljanju, naglašena je kontrola od strane velikih vlasnika, uključenost zaposlenika, naglasak na internom tržištu rada i inicijativi banaka za stvaranje i održavanje dugoročnih odnosa.

Prema hrvatskom zakonodavstvu, uprava je izvršni organ društva koji vodi poslove i zastupa društvo, a nadzorni odbor nadzire rad društva te preuzima niz zakonski određenih poslova vezanih za korporativno upravljanje i izvještavanje, dok je glavna skupština vrhovni organ društva u vlasničkom smislu. Potrebno je naglasiti da u pozicioniranju nadzornog odbora između vlasnika i uprave nema hijerarhijskog odnosa jer svaki preuzima različitu definiranu ulogu u korporativnom upravljanju.[27]

Nadzorni odbor osim kontrolne, ima savjetodavnu ulogu - dajući upravi savjete, prijedloge, raspravljajući i autorizirajući strateške odluke; trebao bi sudjelovati kao aktivna strana u strateškom menadžmentu poduzeća; ali ne može zapovjediti upravi kako voditi posao niti može spriječiti upravu u provedbi njezinih poslova. Međutim, ako nadzorni odbor nije zadovoljan odlukama uprave (nije postupila u skladu s prijedlogom nadzornog odbora) te procjeni štetnost po društvo, može iskoristiti zakonsku mogućnost i opozvati članove uprave.[28]

Poželjno je postići konsenzus nadzornog odbora s upravom u temeljnim pitanjima jer bi na taj način jačala prednost svih u izgradnji konkurentske sposobnosti poduzeća; odnosno da se slože oko ključnih pokazatelja, indikatora i drugih mjera uspješnosti, kako bi upravljanje i nadziranje poslovanja poduzeća bilo konzistentno, primjereno i efikasno.

2.1.1. Kodeks korporativnog upravljanja

Povećanjem ulaganja vlastitih sredstava pojedinaca u trgovačka društva, javila se i potreba za uspostavljanjem sustava koji bi ulagatelje mogao uvjeriti da njihovo ulaganje, uz primjereno praćenje kvalitete upravljanja, ide u korak s interesima dioničara i/ili dionika.

---

[27] Tipurić, D. (ur.) (2008). Korporativno upravljanje. Zagreb: Sinergija, str. 390.

[28] Tipurić, D. (ur.) (2008). Korporativno upravljanje. Zagreb: Sinergija, str. 394.

Velika kriza koja je 1929. pogodila SAD potaknula je kreiranje američkog Zakona o tržištu kapitala iz 1933., koji je sadržavao odrednice koje možemo smatrati pretečama suvremenih kodeksa korporativnog upravljanja, te formiranje Komisije za burzu i vrijednosnice1934. godine. Konkretnije oblike korporativno upravljanje poprima 1980-ih i 1990-ih, kada se osnivaju tijela i institucije sa svrhom utvrđivanja kriterija korporativnog upravljanja (Institutional Shareholder Services I Corporate Library), a daljnji prijelomni događaji kao što su slomovi velikih društava u Velikoj Britaniji (Polly Peck, Maxwell, BCCI), u SAD (Enron i World Com), u Njemačkoj (Holzmann, Metall gesellschafti Bayerische Hypo und Vereinsbank)[29]- početkom 2000.-ih doveli su do kreiranja vrijednih dokumenata kao što je The financial aspects of corporate governance u Velikoj Britaniji 1992., koji se smatra prvim kodeksom korporativnog upravljanja u smislu u kojem ga danas prepoznajemo, ili američkog Public Company Accounting Reformand Investor Protection Actiz 2002. dok godine 1999. OECD 1999. godine objavljuje prvi međunarodni standard, Principles of Corporate Governance koji je revidiran 2004.

Organizacija za gospodarsku suradnju i razvoj (OECD) daje najvažniji poticaj izgradnji dobre prakse korporativnog upravljanja na globalnoj razini objavljivanjem i predstavljanjem neobvezujućih Načela korporativnog upravljanja nudeći neobvezujuće standarde, praksu i upute za implementaciju koji se mogu prilagoditi specifičnim okolnostima pojedinih zemalja i regija, a smatraju se važnim i neizostavnim elementom poslovnog djelovanja i korporacijske kulture odnosno standardom uspostave gospodarskog liberalizma i uređenja gospodarskog sustava neke zemlje.

Načela su primjenjiva i za kompanije čije dionice nisu ponuđene na tržištu, kako privatna tako i državna poduzeća, jer predstavljaju dobru praksu upravljanja. Prihvaćanjem pravila i propisa Načela smanjit će se kriminale djelatnosti, unaprijedit će se kultura vrijednosti profesionalnoga i etničkog ponašanja na kome se zasniva dobro funkcioniranje tržišta jer povjerenje i integritet igraju važnu ulogu u gospodarstvu.

Načela korporativnoga upravljanja predstavljanju ključni element u poboljšaju ekonomske efikasnosti i rasta, kao i u povećanju povjerenja investitora.

Načela obuhvaćaju skup odnosa između uprave kompanije, njenog upravnog odbora, dioničara i drugih zainteresiranih strana što osigurava strukturu putem koje dioničara i drugih

[29]Sanderson, P., Seidl, D. Roberts, J., Krieger, B. (2010). Flexible or not? : the comply-or-explain principle in UK and German Corporation governance,Centre for Business Research, University of Cambridge, Workingpaper No. 407, str.1. (http://www.cbr.cam.ac.uk/fileadmin/user_upload/centre-for-business-research/downloads/working-papers/wp407.pdf) (06.09.2016.)

zainteresiranih strana što osigurava strukturu putem koje se određuju ciljevi kompanije, kao i sredstva postizanja tih ciljeva i praćenje rezultata, te poticaje odboru i menadžmentu u ostvarenju ciljeva kompanije i njenih dioničara uz efikasno praćenje.

Efikasnim sustavom korporativnog upravljanja unutar pojedinačne korporacije i ukupnog gospodarstva kao cjeline postiže se stupanj povjerenja potreban za pravilno funkcioniranje tržišnog gospodarstva, što će rezultirati nižim troškovima kapitala, efikasnijim korištenjem resursa i utjecati na reputaciju i dugoročni uspjeh.

Hrvatski Kodeks korporativnog upravljanja izrađen je u skladu sa smjernicama OECD-a te korištenjem iskustava nacionalnih kodeksa drugih zemalja kao i u skladu s hrvatskim propisima, zajednički su predstavili Zagrebačka burza i Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga (HANFA) 2007. godine.

Kodeks je koncipiran na način da se uzima u obzir i dioničarski (shareholderski) princip, i dionički princip (stakehloderski), te se nositeljima interesa, uz dioničare, smatraju i svi koji preuzimaju određene izravne ili neizravne rizike u odnosu na društvo ili u vezi s društvom (zaposlenici, kupci i korisnici usluga društva, dobavljači, vjerovnici, lokalna zajednica i tijela državne vlasti).[30]

Kodeksom je ostvaren veliki napredak kulture korporativnog upravljanja jer je postao sastavni dio obveza izvještavanja društava uvrštenih na Zagrebačku burzu. Kodeks je revidiran 2010. godine kako bi se uskladio s regulatornim aktualnostima i načelima europskih direktiva iz područja korporativnog upravljanja. Posljednjih godina podizanjem razine svijesti o važnosti transparentnosti poslovanja primjenjuju ga i druga društva koja žele unaprijediti svoje poslovanje u skladu s dobrom praksom korporativnog upravljanja.

Društva čije dionice kotiraju na Zagrebačkoj burzi su dužna ispunjen godišnji upitnik (koji je sastavni dio Kodeksa) objaviti na svojim internetskim stranicama i dostaviti Burzi koja će ga objaviti na svojim internetskim stranicama.

Prema rezultatima analize Upitnika za poslovnu 2015. godinu[31], od 145 društava uvrštena na Zagrebačku burzu, 139 društava bili su obveznici Kodeksa korporativnog upravljanja, od čega je upitnike dostavilo 100 društava, odnosno 72%.

Razini usklađenosti ovih rezultata je u europskim okvirima što potvrđuje istraživanje Seidla, Sandersona, Robertsa i Kriegera iz 2010. godine na primjerima po 30 najvećih društava u

[30]Kodeks korporativnog upravljanja (2010.) Zagreb: Zagrebačka burza d.d., Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga, str. 23.

[31]http://www.zse.hr/userdocsimages/legal/Kodeks-korporativnog-upravljanja-analiza2016_FIN.pdf (10.08.2016.)

Velikoj Britaniji i Njemačkoj. [32] Istraživanje je pokazalo da je od 30 najvećih društava svega 51% društava u Velikoj Britaniji i 40% u Njemačkoj u potpunosti usklađeno s kodeksom.

2.1.2. Korporativno upravljanje u bankama

Kvaliteta korporativnog upravljanja u bankama postaje sve češća tema, a pristup uređivanju i nadzoru banaka dramatično se promijenio. Banke su izložene čitavom spektru rizika u svojem poslovanju. U načelu se bankovni rizici mogu podijeliti u četiri osnovne kategorije: financijski, operativni, poslovni rizici te rizik događaja. Financijski rizici istovremeno obuhvaćaju dvije vrste rizika: osnovni rizici - uključujući rizik likvidnosti, kreditne i rizik solventnosti - mogu rezultirati gubitkom za banku ako se njome primjereno ne upravlja, a špekulativni rizici, koji se zasnivaju na financijskoj arbitraži, mogu rezultirati dobiti, ako je arbitraža uspješna, ili gubitkom, ako je ona neuspješna. Osnovne kategorije spekulativnog rizika jesu kamatni, devizni i cjenovni (ili pozicijski) rizici. Kvaliteta upravljanja bankom, s naglaskom na proces upravljanja rizicima, ključna za održanje sigurnosti i stabilnosti kako na razini pojedinačne banke, tako i na razini bankovnog sustava u cijelosti.[33]

Odgovornost za „održivost“ bankovnih sustava i tržišta redefinirana je u velikom broju država tako da je postala partnerstvom između ključnih sudionika koji upravljaju različitim dimenzijama financijskih i operativnih rizika.

Zakonsko uređivanje i nadzor banaka ne može spriječiti njihove stečajeve, no osnovna uloga uređivanja i nadzora jest da stvaranjem održivog zdravog okruženja oni imaju ključnu ulogu u utjecaju na druge bitne sudionike.

Dioničari imaju ovlaštenje za odabir zaposlenika odgovornih za organizaciju i upravljanje procesom pri čemu ih je potrebno usmjeravati da ne bi zaposlenici banku koristiti za ostvarivanje vlastite financijske koristi.

Nadzorni odbor banaka određuje strateške smjernice, odabire upravu, utvrđuje operativnu politiku i, što je najvažnije, preuzima odgovornost za osiguranje zdravog poslovanja banke.

Izvršna uprava banke mora biti 'kompetentna i primjerena' što znači dane samo da se mora pridržavati etičkih pravila ponašanja, nego mora imati znanje i iskustvo potrebno za upravljanje bankom.

---

[32]Sanderson,P., Seidl, D. Roberts, J., Krieger, B. (2010). Flexible or not? : the comply-or-explain principle in UK and German Corporation governance, Centre for Business Research, University of Cambridge, Working paper No. 407, (str.2.-39.) (http://www.cbr.cam.ac.uk/fileadmin/user_upload/centre-for-business-research/downloads/working-papers/wp407.pdf) (06.09.2016.)

[33]van Greuning, H., Brajovic Bratanovic, S. (2006). Analiza i upravljanje bankovnim rizicima. Washington: Svjetska banka; Zagreb: MATE, str. 4.

Odbor za reviziju i unutrašnja revizija smatraju se produženom rukom nadzornog odbora u upravljanju rizicima. Većina suvremenih unutrašnjih revizija ipak opisuje kao svoj zadatak pružanje osiguranja u svezi s primjerenim funkcioniranjem korporativnog upravljanja, nadzornih sustava i postupaka upravljanja rizicima.

Vanjski revizori imaju važnu prosudbenu ulogu u kod financijskih informacija koje se osnivaju na rizicima.

Javnost/klijenti kao tržišni sudionici moraju prihvatiti odgovornost za vlastite odluke o ulaganju. Kako bi to ostvarili, zahtijevaju javnu objavu financijskih informacija i podrobnih financijskih analiza. Mali i neinformirani ulagač zahtijeva veću zaštitu od običnog javnog objavljivanja podataka.

Ključni elementi zdravog korporativnog upravljanja bankom obuhvaćaju:

a) kvalitetno oblikovanu korporativnu strategiju;

b) uspostavu i provedbu jasne podjele odgovornosti i ovlaštenja za donošenje odluka u skladu s rizičnim profilom banke;

c) snažnu ulogu upravljanja financijskim rizicima (nezavisnu od poslovnih linija), primjerene sustave unutrašnjega nadzora(uključujući unutrašnju i vanjsku reviziju) i oblikovanje funkcionalnih procesa s nužnim provjerama i usklađivanjima;

d) korporativne vrijednosti, pravila ponašanja i ostale standarde primjerenog ponašanja te učinkovite sustave usmjerene na osiguranje poštivanja utvrđenih pravila (npr. odnosi s povezanim osobama);

e) financijski i menadžerski poticaj nadzornom odboru, upravi i zaposlenicima

f) providnost i primjereni tijek informacija, interno i prema javnosti.[34]

Korporativno upravljanje bankom obično je definirano putem dva mehanizma: kodeksom korporativnog upravljanja i internom kontrolom. Kodeksom bi se trebali postaviti osnovni principi, smjernice, strategije i ciljevi banke. Interna i eksterna kontrola, kao i kontrola koju provodi regulator, usmjerena je ponajprije na kontrolu poštivanja postojećih poslovnih procesa, ali ne i jesu li poslovni procesi i politike optimalni i mogu li se unaprijediti. Bilo koje unaprjeđenje poslovnog procesa mora doći od strane sudionika u poslovnom procesu.[35]

[34]van Greuning, H., Brajovic Bratanovic, S. (2006). Analiza i upravljanje bankovnim rizicima. Washington: Svjetska banka; Zagreb: MATE, str. 32.

[35]Gregurek, M., Vidaković, N. (2013). Bankarsko poslovanje. Zagreb: Effectus, str.490.-491.

2.2. Pojam i uloga računovodstvenih informacija

Računovodstvo podrazumijeva opisivanje, mjerenje i tumačenje ekonomskih aktivnosti poslovnih subjekata pri čemu se koristi specifičnim „ jezikom“ koji se temelji na sustavu načela, standarda, politika, tehnika i propisa koji omogućavaju da te aktivnosti budu razumljive korisnicima.[36]

Kad su pitanju korisnici informacija važno je razlikovati upravljačko od financijskog računovodstva. Korisnici upravljačkog računovodstva se nalaze unutar poduzeća, u prvom redu manageri poduzeća koji moraju donositi svakodnevne i strateške odluke, a trebaju povratne informacije da mogu procijeniti rezultate svojih prethodnih odluka s ciljem poboljšanja budućeg poslovanja. Zbog unutarnjeg korištenja i davanja informacija uprave samoj sebi, nikakve informacije se ne trebaju držati tajnima i sakrivati istina iz komercijalnih razloga niti uprava želi ikakvu pristranost.

Financijsko računovodstvo je namijenjeno korisnicima unutar i izvan poduzeća:

- Investitori – kako trenutni vlasnici (dioničari) koji na temelju računovodstvenih informacija odlučuju o kupnji, držanju i prodaji svojih udjela, tako i potencijalni investitori;
- Financijske institucije i ostale vjerovnike - zanima hoće li im krediti i pripadajuće kamate biti plaćeni po dospijeću;
- Zaposlenici – procjenjuju profitabilnost svog poslodavca te sposobnost nastavka pružanja plaća, mirovina i prilika za zaposlenike;
- Dobavljači – procjenjuju hoće li im dugovi biti podmireni te kontinuitet poslovnog odnosa;
- Kupci – kontinuitet poslovnog odnosa, posebno kada imaju dugoročni odnos;
- Vlade i njihove agencije – za reguliranje aktivnosti, poreze, bazu za nacionalni dohodak i ostale statistike;
- Javnost – doprinos gospodarstvu, zapošljavanju, ekologiji, trendovima i prosperitetu poduzeća te njihov utjecaj na lokalnu zajednicu.[37]

Menadžment ima primarnu odgovornost za sastavljanje i prezentiranje financijskih izvještaja subjekta. Također je zainteresiran za informacije sadržane u financijskim izvještajima, iako

[36]Belak, V. (2006.) Profesionalno računovodstvo: prema MSFI i hrvatskim poreznim propisima. Zagreb: Zgombić&Partneri, str. 3.
[37]Walton, P., Aerts, W.(2006). Global Financial Accounting and Reporting: Principles and Analysis, London: Thomson Learning , str. 8.

ima pristup i dodatnim upravljačkim i financijskim informacijama, jer mu pomažu pri planiranju, odlučivanju i kontroli. Menadžment može odrediti oblik i sadržaj takvih dodatnih informacija kako bi zadovoljio vlastite potrebe.[38]

2.2.1. Suvremeni sustavi financijskog izvještavanja

U razvijenom svijetu računovodstvo se regulira kroz dva glavna pravna sustava utemeljena na: rimskom kodificiranom pravu i običajnom pravu.[39] Većina zemalja kontinentalnom zapadne Europe, kao i mnoge zemlje izvan Europe (Japan, Angola…) ima sustav zakona koji se temelji na rimskom kodificiranom pravu gdje komercijalni kodeksi uspostavljaju detaljna pravila za računovodstvo i financijsko izvještavanje te je računovodstvo pod kontrolom vlada i pravnika, odnosno viša je demokratska kontrola nad računovodstvom, a financiranje kompanija je tradicionalno orijentirano banke. Tako se u Njemačkoj računovodstvo kompanija u velikoj mjeri smatra granom kompanijskog prava. Međutim, uvođenjem Međunarodnih standarda financijskog izvještavanja za konsolidirana financijska izvješća listanih kompanija unutar Europske unije veza između financijskog izvještavanja i nacionalnih pravnih sustava postaje slabija. Sustav običajnog prava modeliran je na engleskom običajnom pravu te se može naći osim u Velikoj Britaniji u sličnim oblicima u mnogim zemljama pod povijesnim utjecajem Engleske (SAD, Irska, Indija, Hong Kong, Australija…), a kompanije su u financiranju orijentiraju na tržište kapitala. U zemljama običajnog prava računovođe su važniji u postavljanju i interpretaciji računovodstvenih pravila koja se mijenjaju lakše i češće, a dizajnirana su da budu komercijalno korisna.

Treći model financijskog izvještavanja obuhvaća zemlje Južne Amerike koje su imale vrlo visoke stope inflacije gdje je računovodstvo obično bazirano na poreznim pravilima kao u europskom kontinentalnom modelu. Četvrti model mješovitog gospodarstva obuhvaća bivše socijalističke zemlje u kojima je početkom devedesetih godina prošlog stoljeća počeo proces prelaska s planskog na tržišni sustav gospodarstva.[40]

Računovodstvo se razvijalo na različite načine tako da se stavovi o računovodstvu i njegovoj ulozi značajno razlikuju širom svijeta, a posebno između europskih zemalja. Tako American Accounting Association definira računovodstvo kao proces identificiranja, mjerenja i

[38]http://www.propisi.hr/files/File/Ivana%20VI/90.022%20O%20o%20medunarodnim%20standardima%20financujskog%20izvjestavanja.doc (15.09.2016.)

[39]Alexander, D., Nobes, C. (2010). Financial accounting: An international introduction, fourth edition, Harlow: Pearson Education Limited, str. 49.

[40] Pervan, I., I., Tipurić, D. (ur.) (2008). Korporativno upravljanje. Zagreb: Sinergija, str. 475.

komuniciranja ekonomskih informacija kako bi se omogućile informirane prosudbe i odluke korisnika informacija.

Izvor računovodstvenih informacija su financijski izvještaji koji moraju biti u skladu s računovodstvenim pravilima i standardima. Suvremeno financijsko izvještavanje je utemeljeno na tzv. koncepcijskim okvirima, a najpoznatiji su FASB-ov i IASB-ov.[41]

Financial Accounting Standards Bord (FASB)[42]– je nezavisna organizacija osnovana 1973.godine sa sjedištem u Norwalk, Connecticut (SAD) koja razvija financijsko računovodstvo i donosi standarde izvještavanje za javne i privatne tvrtke te neprofitne organizacije u SAD koje slijede općeprihvaćena računovodstvena načela (GAAP).

FASB standardi priznaju se kao mjerodavni od strane Komisije za vrijednosne papire (SEC), državnog Odbora za računovodstvo (NASBA) i Američkog instituta ovlaštenih javnih računovođa (AICPA) te mnogih drugih organizacija.

Komisija za vrijednosne papire (SEC) je odgovorna za potrebe objavljivanja financijskih informacija za dobrobit dioničara te diktira oblik i sadržaj tih izvješća, nadzire financijska izvješća korisne informacije na raspolaganje javnosti putem svoje web stranice (www.sec.gov). Međutim, važno je napomenuti da je većina tvrtki U SAD ne spadaju u nadležnost SEC-a.[43]

Kolektivni misija Odbora za financijsko računovodstvene standarde (FASB), Vladina odbora za računovodstvene standarde (GASB) i Financijske računovodstvene fondacije (FAF) je uspostaviti i unaprijediti financijsko računovodstvo i standarde izvještavanje, pružiti korisne informacije ulagačima i drugim korisnicima financijskih izvještaja te educirati sudionike o tome kako najučinkovitije razumjeti i provedbu tih standarda.

FASB razvija i izdaje financijske računovodstvene standarde kroz transparentan i inkluzivan proces koji bi trebao promovirati financijsko izvješćivanje koje pruža korisne informacije investitorima i drugim korisnicima financijskih izvješća.

International Accounting Standards Board (IASB)[44]je nezavisna institucija koja donosi i razvija računovodstvene standarde koji donose transparentnost, odgovornost i učinkovitost na financijskim tržištima širom svijeta te tako potiču povjerenje, rast i dugoročnu financijsku stabilnost u globalnom gospodarstvu. Visoka kvaliteta i pouzdanost financijskih informacija je vrlo važna na tržišta kapitala. Računovodstvo pruža tvrtkama, investitorima, regulatorima i

[41]Bartulović, M. (2013). Regulatorni okvir financijskog izvještavanja. Split: Sveučilište u Splitu, str. 4.
[42]http://fasb.org/jsp/FASB/Page/SectionPage&cid=1176154526495 (10.09.2016.)
[43]Elliott, B., Elliott, J. (2011). Financial Accounting and Reporting, 14th edition. Harlow: Pearson Education Limited, str.108.
[44]http://www.ifrs.org/About-us/Pages/IFRS-Foundation-and-IASB.aspx (15.09.2016.)

drugim korisnicima standardiziran način opisivanje financijskih rezultata poslovnih subjekata. Računovodstveni standardi predstavljaju skup pravila kod izrade financijskih izvješća što osigurava standardizacije na tržištu. Tvrtke koje kotiraju na burzama zakonski su dužni objavljivati financijske izvještaje u skladu s odgovarajućim računovodstvenim standardima.

International Financial Reporting Standards (IFRS Standards) (hrv. Međunarodni standardi financijskog izvještavanja (MSFI) predstavljaju set računovodstvenih standarda, razvijen i održavan od strane Međunarodnog odbora za računovodstvene standarde (IASB) s namjerom da su ti standardi na globalnoj razini donijeli transparentnost i povećanje međunarodne usporedivosti i kvalitete financijskih informacija, omogućujući investitorima i drugim sudionicima na tržištu donošenje ekonomskih odluka. MSFI standardi jačaju odgovornost i smanjuju informacijsku prazninu između davateljima i primatelja kapitala. Kao izvor globalno usporedive informacije, MSFI standardi su također od vitalnog značaja za regulatore širom svijeta. MSFI standardi doprinose ekonomskoj učinkovitosti pomažući investitorima prepoznati prilike i rizike diljem svijeta, čime se poboljšava raspodjela kapitala. Za tvrtke, korištenje jednog, pouzdanog obračunskog „jezika“ snižava troškove kapitala i smanjuje troškove međunarodnog izvješćivanja. MSFI standardi koriste se u više od 100 zemalja, uključujući i zemlje Europske unije. IASB tijesno surađuje s dionicima diljem svijeta, uključujući investitore, analitičare, regulatore, poslovne ljude i računovodstvenu profesiju.

U Republici Hrvatskoj Zakon o računovodstvu[45] (čl. 17.) propisuje primjenu Međunarodnih standarda financijskog izvještavanja (MSFI) koje donosi i razvija IASB među ostalim kategorijama poduzetništva i subjektima čiji su vrijednosni papiri uvršteni na uređeno tržište Hrvatske i bilo koje države članice EU.

Računovodstvene informacije trebaju pomoći ulagačima pri donošenju odluke o kupnji, prodaji ili držanju dionica neke korporacije, ulagačima u dužničke vrijednosne papire kao i poslovnim bankama pri odobravanju kredita. Važna pretpostavka u takvu modelu je poznavanje adekvatnih tehnika financijske analize i ekonomski racionalno ponašanje korisnika informacija.

[45]Zakon o računovodstvu. Zagreb: Narodne novine br. 78/2015. (http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_07_78_1493.html) (10.10.2016.)

Slika 1. Odnos financijskog izvještavanja i ekonomskih odluka korisnika

Izvor: Pervan, I., I., Tipurić, D. (ur.) (2008). Korporativno upravljanje. Zagreb: Sinergija, str. 474

Osim financijskih izvještaja ulagači koriste i druge izvore informacija: izvještaje analitičara i credit-rating agencija, fizičke pokazatelje iz službenih statističkih izvještaja, kretanje u industrijskoj grani, makroekonomskih kretanja, itd..[46]

2.2.2. Kvalitativna obilježja računovodstvenih informacija

Nositelji informacija za vanjske korisnike (sudionike financijskih tržišta) ponajprije su financijski izvještaji, kao proizvod financijskog računovodstva. Odbor za međunarodne računovodstvene standarde (IASB) usvojio je 2001. godine Okvir za sastavljanje i prezentiranje financijskih izvještaja koji su objavljeni u Republici Hrvatskoj 2006. godine.[47] Okvir navodi kako računovodstvene informacije moraju sadržavati temeljne i dodatne kvalitativne karakteristike. Temeljne kvalitativne karakteristike informacija su značajnost i vjerno predočavanje, dok su dodatne kvalitativne karakteristike usporedivost, provjerljivost, pravovremenost i razumljivost. Temeljne kvalitativne karakteristike informacija su značajnost i vjerno predočavanje, odnosno za onim informacijama koje osiguravaju zadovoljavanje četiri najvažnija kvalitativna obilježja: razumljivost, važnost, pouzdanost i usporedivost.[48]
Koristi proizašle iz informacija trebaju premašiti troškove njihova stvaranja. Relativna važnost kvalitativnih obilježja u različitim slučajevima stvar je profesionalne prosudbe. Primjena glavnih kvalitativnih obilježja i primjerenih računovodstvenih standarda obično

[46] Pervan, I., I., Tipurić, D. (ur.) (2008). Korporativno upravljanje. Zagreb: Sinergija, str. 474.-485.
[47] Odluka o objavljivanju međunarodnih standarda financijskog izvještavanja. Zagreb: Narodne novine br. 140/2006 .
[48] Anić-Antić, P.(2007). Različitosti financijskog izvještavanja prema MSFI i nacionalnim standardima... EKONOMSKI PREGLED, 58 (9-10), str. 567.

rezultira s financijskim izvještajima koji sadrže ono što se općenito razumijeva kao istinit i fer prikaz, ili kao fer prezentiranje takvih informacija.[49]

U praksi su identificirani određeni problemi u razumijevanju i primjeni koncepta značajnosti u kontekstu sastavljanja i prezentiranja računovodstvenih informacija u financijskim izvještajima. Stoga je IASB, u listopadu 2015. godine izdao Nacrt MSFI-a o praktičnim smjernicama u primjeni koncepta značajnosti u financijskim izvještajima[50]. Praktične smjernice ne predstavljaju standard stoga nisu obvezujuće za primjenu korisnicima MSFI-a već mogu menadžmentu olakšati proces sastavljanja financijskih izvještaja pružanjem određenih praktičnih preporuka. Koncept značajnosti zahtijeva da se u financijskim izvještajima prezentiraju one informacije koje su za korisnike materijalno značajne, odnosno pretpostavlja da je informacija značajna ako njezino izostavljanje ili krivo prikazivanje može utjecati na ekonomske odluke korisnika donijete na temelju financijskih izvještaja. U kontekstu primjene ovog koncepta, za menadžment je u mnogim slučajevima važno donijeti određene procjene, primjerice, tko su primarni korisnici kojima su financijski izvještaji namijenjeni, na koji način informacije objaviti u financijskim izvještajima (agregirano ili odvojeno), koje informacije objaviti u bilješkama uz financijske izvještaje jer su materijalno značajne, a koje ne, na koji način primijeniti zahtjeve objave navedene u MSFI-ima i sl. Upravo Nacrt razjašnjava ove dileme i navodi praktične primjere.[51]

2.3. Agencijska teorija i korporativno upravljanje

Suvremena ekonomska teorija veliku pozornost daje informacijama koje predstavljaju osnovu za racionalno odlučivanje stakeholdera. Informacija je ključni čimbenik funkcioniranja tržišta i uspješnosti ukupnoga gospodarstva.

Agencijska teorija i teorija uslužnosti dva su temeljna instrumenta pomoću kojih se analiziraju i objašnjavaju česti problemi korporativnog upravljanja, odnosno problemi odnosa između vlasnika i menadžera u suvremenim korporacijama. Bez obzira što agencijska teorija i teorija uslužnosti imaju mnogo različitosti, one imaju mnogo sličnosti jer se radi o sličnim instrumentima koji djeluju na istom području. Ti instrumenti pomažu u identifikaciji

[49]http://www.propisi.hr/files/File/Ivana%20VI/90.022%20O%20o%20medunarodnim%20standardima%20financujskog%20izvjestavanja.doc (15.10.2016.)

[50]Snapshot: IFRS Practice Statement Application of Materiality to Financial Statements (http://www.ifrs.org/Current-Projects/IASB-Projects/Disclosure-Initiative/Materiality/Exposure-Draft-October-2015/Documents/Snapshot_IFRSPracticeStatement_OCT2015_WEBSITE.pdf) (15.10.2016.)

[51]Pavić, I., Gulin, D. (ur.) (2016). Smjernice IASB-a o primjeni koncepta materijalne značajnosti u financijskim izvještajima. Aktualne dileme i izazovi računovodstva, revizije i poreza u Republici Hrvatskoj , Zagreb : Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, str. 84-94. (http://bib.irb.hr/prikazi-rad?rad=842667) (15.10.2016.)

problema s kojima se vlasnici i menadžeri korporacija često susreću te rješavanju i smanjenju tih problema.

Agencijska teorija opisuje, razjašnjava i formalizira odnos između principala i agenta. Relacija principal – agent nastaje kada jedna strana (principal) angažira drugu stranu (agenta) da obavi određeni posao, uključivši i delegiranje određenih ovlasti odlučivanja. Cilj agencijske teorije je pronaći optimalni ugovor između principala i agenta.[52]

Prema agencijskoj teoriji, bogatstvo principala neće biti maksimalizirano jer agent i principal: imaju različite ciljeve; imaju različit pristup informacijama (asimetrija informacija, skrivene informacije, skriveno djelovanje i moralni hazard); nemaju jednaku sklonost riziku. Polazeći od pretpostavke da su agenti neskloni radu i riziku, zadatak je principala da razvije takav sustav nagrađivanja koji će motivirati agente na rad (fiksni i varijabilni dio), a da ne prebace sav rizik na agenta, te razvijanje međusobnih odnosa na duži rok.

Agencijska teorija nudi nekoliko prednosti zbog toga što uključuje realistične bihevioralne pretpostavke (oportunizam, sklonost riziku) koje su važne u odnosima između vlasnika i angažiranih menadžera.

Upravljanje na području računovodstva i financija dominantno se oslanja agencijsku teoriju. Kao posljedica separacije kontrole i vlasništva, promatra menadžere koji se ponašaju oportunistički u svom najboljem interesu. Zbog toga se uvode različiti nadzorni mehanizmi kako bi se smanjila informacija između vlasnika i menadžera. S druge strane, institucionalna teorija naglašava da revizijski odbori i uprava u višeznačnom i nesigurnom okruženju imaju simbolične uloge. Mehanizmi korporativnog upravljanja ispunjavaju simbolične uloge kako bi legitimizirali interakcije i poteze različitih sudionika u mozaiku korporativnog upravljanja. Eksterni revizori u značajnoj su mjeri involvirani u procese financijskog izvještavanja i u značajnoj mjeri surađuju s upravom, internim revizorima i ostalim interesno-utjecajnim skupinama. Stoga i ne čudi da je u slučajevima pojavljivanja velikih korporativnih skandala revizijska profesija podvrgnuta kritikama.[53]

Teorija uslužnosti je oblikovana kao alternativa agencijskoj teoriji, te na drukčiji način pokušava objasniti i predvidjeti odnos i relacije između menadžera i vlasnika, odbacujući pretpostavke agencijske teorije, postulira da treba izgraditi kontekst u kojemu menadžeri

[52]Tipurić, D. (ur.) (2008). Korporativno upravljanje. Zagreb: Sinergija, str. 116.
[53]Mališ Sever, S., Tušek, B., Žager, L. (2012). Revizija – načela, standardi,postupci. Zagreb: Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, str. 45.-47.

percipiraju kako je usluživanje vlasnika i drugih interesno utjecajnih skupina u njihovu interesu, ciljevi su zajednički pa je i djelovanje menadžera u interesu organizacije. Izvori teorije uslužnosti su u organizacijskoj psihologiji i sociologiji, a posebno u sociopsihološkom modelu ljudskog ponašanja koji pretpostavlja kako menadžer prakticira pro organizacijsko i kolektivističko ponašanje, ostvarujući više zadovoljstva služeći organizaciji nego zadovoljavajući svoje vlastite ciljeve, odnosno dugoročni interesi organizacije prioritet su u njegovu djelovanju.[54]

Za razliku od agencijske teorije gdje je povjerenje temeljeno na kompetencijama i rezultatu, u teoriji uslužnosti ključna vrijednost menadžera-uslužitelja je pouzdanost i postojanost u svojim moralnim vrijednostima te će donoseći odluke nastojati povećati organizacijsko bogatstvo i postići najbolje interese za sve, promičući društvenu odgovornost i odgovornost prema svim interesno utjecajnim skupinama, čak ako i kontrola potpuno izostane.

Teorija uslužnosti je relativno nova teorija s puno otvorenih pitanja, te joj neki autori pripisuju mnoge slabosti: metodološke nedostatke u istraživanjima; treba analizirati obuhvatom svih varijabli u okviru dinamičkog odnosa; neka istraživanja zanemaruju djelovanje većinskog dioničara ili isključuju utjecaj industrije; zanemaruje dinamiku odbora, interpersonalne percepcije uloga i djelovanja vodstva odbora; ne obuhvaća međudjelovanje moći, konflikta i ideologije; ograničenja u sposobnosti prognoziranja; manjak empirijskih istraživanja o efektima uslužnog odnosa na organizacijsko ponašanje i razinu pojedinca u organizaciji.

Ipak bez obzira na mnoge slabosti, teorija uslužnosti otvara niz poticaja i zamisli za korporativno upravljanje u budućnosti u rješavanju problema koji nisu samo u kapitalu, već i kvaliteti, usluzi i participaciji - temeljnim postavkama teorije uslužnosti.

Treba naglasiti kako su obje teorije korisne jer opisuju moguće situacije u odnosu vlasnika i menadžera , osvjetljavajući upravljačke odnose iz različitih perspektiva.

2.3.1. Problem informacijske asimetrije i povlaštenih informacija

Asimetrična informacija je stanje pri kojem jedna osoba zna više od druge osobe, odnosno kada su određene spoznaje nekim ljudima dostupne, ali nekim drugim ljudima nisu dostupne. Postojanje asimetričnih informacija otežava mogućnost međusobnog ugovaranja i izvršavanja poslova između osoba koje posjeduju nejednaku razinu znanja (informiranosti).[55]

---

[54]Tipurić, D. (ur.) (2008). Korporativno upravljanje. Zagreb: Sinergija, str. 139.

[55]Karić, M. (2015). Utjecaj informacija na profitabilnost kanala distribucije. Osijek: Ekonomski fakultet (http://www.efos.unios.hr/repec/osi/bulimm/PDF/BusinessLogisticsinModernManagement11/blimm1102.pdf) (16.10.2016.)

Ekonomska istraživanja teorija tržišta posljednjih desetljeća prošlog stoljeća prepoznala je Švedska kraljevska akademija znanosti te dodijelila 2001. godine Nobelovu nagradu za ekonomske znanosti trojici istraživača s američkih sveučilišta (George Akerlof, Michael Spence i Joseph Stiglitz) za analizu tržišta s asimetričnim informacijama.[56]

Oni su se bavili različitim fenomenima (od tradicionalnih poljoprivrednih tržišta, zemalja Trećeg svijeta do suvremenih financijskih tržišta) koji predstavljaju izazov za ekonomsku teoriju, a čija je bit informativna asimetrija, odnosno jedna strana na tržištu ima mnogo bolje informacije od druge strane, što dovodi do negativne selekcije na tržištu. Zbog nedostatnih informacija od strane zajmodavca ili potencijalnim kupaca automobila, zajmoprimci sa slabim izgledima otplate ili prodavači niske kvalitete automobila istiskuje sve ostale s tržišta. Korisnici kredita znaju više od vjerovnika o svojim izgledima otplate kredita; prodavatelj automobila zna više o kvaliteti automobila od svojih kupaca; menadžment zna više od dioničara o profitabilnosti i budućnosti kompanije; banka koja daje kredit ne zna hoće li korisnik kredita vratiti posuđeni iznos; kupci polica osiguranja znaju više od osiguravajućeg društva o svom riziku nezgode; a zakupci znaju više od veleposjednika o prinosima i uvjetima berbe.

Prodavatelji mogu riješiti problem asimetrične informacije tako da kupce pravilno informiraju o kvaliteti svojih proizvoda uz jamstvo kao oblik osiguranja. Osiguravajuća društva mogu podijeliti svoje klijente u klase rizika nudeći niže premije.

Menadžeri su bolje informirani o položaju i budućnosti korporacije od dioničara. Asimetrija informacija može dovesti do velike razlike u troškovima financiranja iz unutarnjih i vanjskih izvora kapitala čime se ograničavaju mogućnosti investiranja, što se popularno naziva problemom „tržište limuna“, koji se ovdje odnosi na određivanje vrijednosti kapitala za investiranje.

George A. Akerlof je objavio 1970.godine "The Market for Lemons"[57] koji predstavlja prvu formalnu analizu tržišta s informacijskim problemom poznatog kao negativna selekcija. On analizira tržište kada prodavatelj ima više informacija od kupca u pogledu kvalitete proizvoda na primjeru tržišta rabljenih automobila, gdje izraz "limun" predstavlja neispravan stari auto. Akerlof pokazuje hipotetski da informacijski problem može dovesti cijelo tržište do kolapsa

[56]http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/economic-sciences/laureates/2001/popular.html (17.10.2016.)

[57]George A. Akerlof, G. A. (1970). The Market for "Lemons": Quality Uncertainty and the Market Mechanism. The Quarterly Journal of Economics, Vol. 84, No. 3. Oxford: Oxford University Press, str. 488.-500. (http://www.econ.yale.edu/~dirkb/teach/pdf/akerlof/themarketforlemons.pdf) (18.10.2016.)

ili negativne selekcije proizvoda niske kvalitete. Akerlof je također ukazao na učestalosti i važnosti sličnih informacijskih asimetrija, posebno u zemljama u razvoju. Jedan od njegovih ilustrativnih primjera negativne selekcije proizlazi iz kreditnih tržišta u Indiji u 1960.-ih, gdje su lokalni kreditori zaračunavali zaduženima po kamatnim stopama koje su bile dvostruko više u velikim gradovima. Međutim, posrednik koji posuđuje novac u gradu, a potom posuđuje na selu, ali ne zna kreditne zajmoprimce, riskira privlačenjem zajmoprimaca s lošim izgledima otplate, čime postaje odgovoran za teške gubitke. Ostali primjeri su poteškoće starijih osoba kod stjecanja individualnog zdravstvenog osiguranja i diskriminacije manjina na tržištu rada. Na primjeru novih industrija (npr. IT sektor) ilustrira kako asimetrične informacije mogu generirati negativnu selekciju kada neupućeni investitori zbog asimetrije informacija precjenjuju buduću profitabilnost. Korporacije s nižom profitabilnošću od prosjeka će stoga biti precijenjena i skloniji financiranje novih projekata izdavanjem vlastitih dionica od velike profitabilnosti tvrtki koje su podcijenjene na tržištu. Kao rezultat toga, tvrtke niske profitabilnosti imaju tendenciju da rastu brže i tržište dionica na početku dominira "limun". Kada neupućeni investitori na kraju otkriti pogrešku, cijene dionica padaju - IT mjehurić prsne. Osim istraživanja asimetričnih informacija, Akerlof je razvio ekonomsku teoriju s uvidima iz sociologije i socijalne antropologije (učinkovitost na tržištu rada, utjecaj kastinskog sustava na nepovoljnu ekonomsku učinkovitost).

Michael Spence sa svojim pionirskim esejom „Job Market Signaling“ iz 1973. godine (na temelju svoje doktorske disertacije) bavi se obrazovanjem kao signalom produktivnosti na tržištu rada.[58] Naknadna istraživanja potvrdila su važnost signalizacije na različitim tržištima. To se odnosi na fenomene kao što su skupe reklame ili dalekosežne garancije kao signali produktivnosti, agresivna pojeftinjenja kao signal tržišne snage, odgađajući taktiku ponude plaća kao signal pregovaranja, financiranje dugom umjesto izdavanjem novih dionica kao signal profitabilnosti i recesije –generira monetarnu politiku kao znak beskompromisnog zalaganja za smanjenje tvrdoglavo visoke inflacije.

Joseph Stiglitz u koautorstvu s Michaelom Rothschild službeno je pokazao kako se informacijski problemi mogu rješavati na tržištima osiguranja u kojima osiguravajuća društva nemaju informacija o stanju rizika pojedinih klijenata. Rothschild i Stiglitz pokazuju da je osiguravajuće društvo (neinformirana stranka) može dati svojim klijentima (informirana osoba) učinkovite poticaje za "odaju" podatka o svojim rizičnim situacijama kroz tzv.

[58]Spence, M. (1973). Job Market Signaling. *The Quarterly Journal of Economics* Vol. 87, No. 3. Oxford: Oxford University Press, str. 355-374 (http://www-bcf.usc.edu/~shaddin/cs590fa13/papers/jobmarketsignaling.pdf) (12.10.2016.)

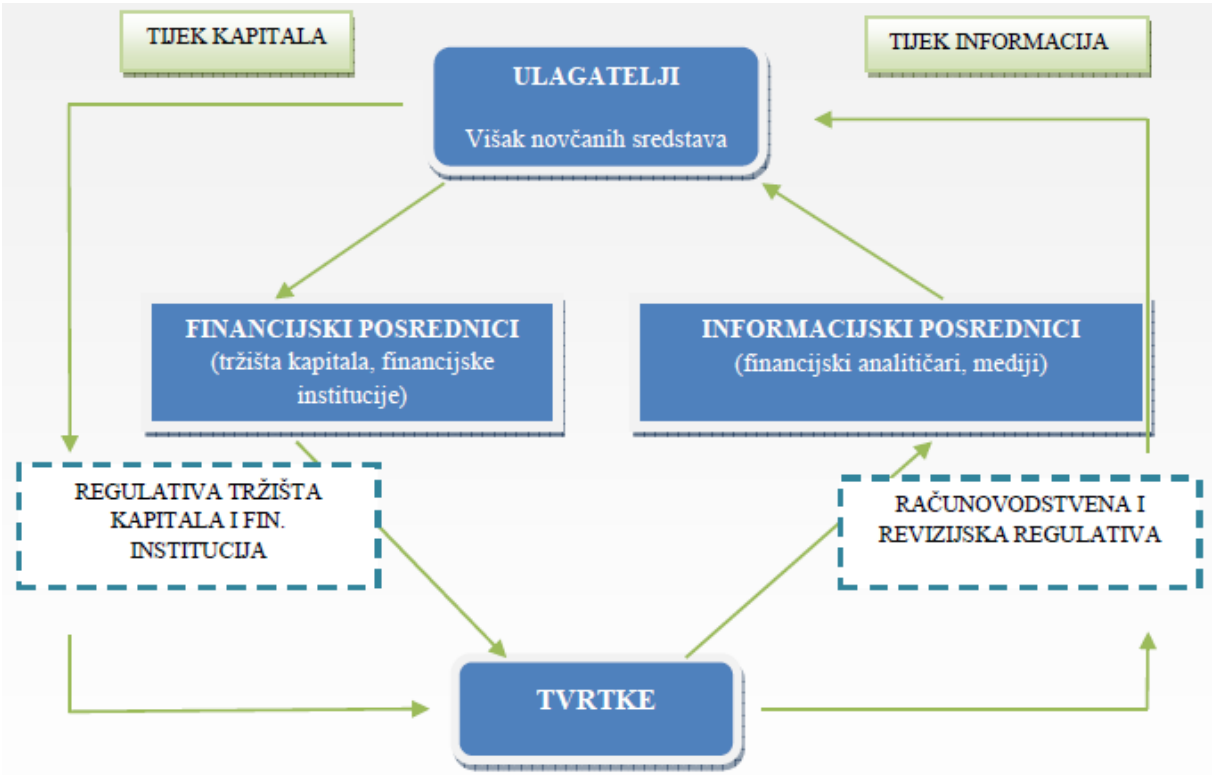
screening. U ravnoteži sa screeningom, osiguravajuća društva razlikuju različite stupnjeve rizika među svojim osiguranicima nudeći im alternativne ugovore uz niže premije osiguranja. Stiglitz je analizirao posljedice asimetričnih informacija u različitim kontekstima, od nezaposlenosti do projektiranja optimalnog poreznog sustava. Jedan od primjera je Stiglitzov rad s Andrew Weiss na kreditnim tržištima s asimetričnim informacijama. Stiglitz i Weiss pokazuju da smanjenja gubitaka iz loših kredita, bankari mogu riješiti optimalnim omjerom volumena kredita umjesto podizanja stope kreditiranja. Sanford Grossman i Stiglitz su analizirali učinkovitost na financijskim tržištima. Njihov ključni rezultat je poznat kao Grossman-Stiglitzov paradoks: ako je tržište informacijski učinkovito, to jest, sve relevantne informacije se očituju u tržišnim cijenama, onda niti jedan agent neće imati dovoljno poticaja za stjecanje podatke na kojima se temelje cijene.

Stiglitz je jedan od utemeljitelja moderne razvojne ekonomije. On je pokazao da asimetrične informacije i ekonomski poticaji nisu samo akademske apstrakcije, nego vrlo konkretni fenomeni s dalekosežnim objašnjenjima analize institucija i tržišnih uvjeta u zemljama u razvoju.[59]

Upravljajući imovinom korporacije za račun dioničara, menadžeri imaju više informacija o financijskom položaju i rezultatima poslovanja društva nego što to ima vlasnik te nije isključeno manipuliranje izvještajima od strane menadžera. Kako bi spriječio takve situacije, vlasnik se zaštićuje od potencijalnih manipulacija angažirajući ovlaštene revizore, odnosno revizorska društva. Revizija povećava vjerodostojnost financijskih izvještaja, a samim time djelomično smanjuje i problem asimetrije informacija.[60]

[59]http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/economic-sciences/laureates/2001/popular.html (12.10.2016.)
[60] Filipović, I. (2008). Revizija. Split: Sveučilište u Splitu, str. 7.

Slika 2. Uloga informacija i javnog objavljivanja u tržišnoj ekonomiji

Izvor: Bartulović, M.(2013). Regulatorni okvir financijskog izvještavanja. Split: Ekonomski fakultet, str. 13.

U razvijenim državama tržišnoga gospodarstva tržišta kapitala služe kao mehanizam za alokaciju štednje prikupljene od stanovništva prema korporacijama. Na tržištu kapitala susreću se ponuda kapitala (štednja stanovništva, institucionalni ulagači) i potražnja za kapitalom od strane korporacija. Prisutnost troškove transakcije na financijskim tržištima, objašnjava zašto financijski posrednici i neizravne financije igraju tako važnu ulogu na financijskim tržištima. Dodatni razlog je da na financijskim tržištima, jedna strana često ne zna dovoljno o drugoj strani. Na primjer, dužnik koji uzima kredit obično ima bolje informacije o mogućim prijavama i rizika povezanih s ulaganjem projekti za koje su sredstva namijenjena su od vjerovniku radi. Nedostatak informacija stvara probleme u financijskom sustavu na dva fronta:prije i poslije nastanka transakcije. Budući da su pojmovi negativne selekcije i moralnog hazarda izuzetno korisni u razumijevanje ponašanja, važno ih je razlikovati. Nepovoljan izbor je problem asimetričnih

informacija prije ulaska u transakciju, dok je moralni hazard je problem asimetričnih informacija nakon što je do transakcije došlo.[61]

Pri razmatranju informacijske asimetrije treba razlikovati javno dostupne informacije od povlaštenih informacija. Javno dostupna informacija je dostupna svim ulagačima. Povlaštena informacija je poznata samo jednoj strani, najčešće menadžerima i ostalim „insiderima" unutar korporacije.[62]

Europski parlament i Vijeće Europske unije u Uredba o zlouporabi tržišta[63] naglašava kako je za istinsko unutarnje tržište za financijske usluge presudno za gospodarski rast i stvaranje radnih mjesta u EU. Integrirano, učinkovito i transparentno financijsko tržište zahtijeva integritet tržišta. Nesmetano funkcioniranje tržišta vrijednosnih papira i povjerenje javnosti u tržišta preduvjeti su za gospodarski rast i blagostanje. Zlouporaba tržišta šteti integritetu financijskih tržišta i narušava povjerenje javnosti u vrijednosne papire i izvedenice.

Povlaštena informacija te zabrana trgovanja na temelju povlaštenih informacija i nezakonitog objavljivanje povlaštenih informacija propisani su odredbama i odnose se na neke financijske instrumente, izvedenice na robu, te emisijske jedinice. Tako se, između ostalog, povlaštene informacije mogu odnositi na financijske instrumente koji su uvršteni za trgovanje na uređenom tržištu ili za koje je podnesen zahtjev za uvrštenje za trgovanje na uređenom tržištu te na financijske instrumente kojima se trguje na Multilateralnoj trgovinskoj platformi (MTP), koji su uvršteni za trgovanje na MTP-u ili za koje je podnesen zahtjev za uvrštenje za trgovanje na MTP-u.

Provodeći uredbu, HANFA definira povlaštenu informaciju u vezi s financijskim instrumentom ili izdavateljem:

- treba biti precizne naravi
- nije javno objavljena
- treba se posredno ili neposredno odnositi na jednog ili više izdavatelja financijskih instrumenata, ili na jedan ili više financijskih instrumenata
- kada bi bila javno dostupna vjerojatno bi imala značajan utjecaj na cijene tih financijskih instrumenata ili na cijene povezanih izvedenih financijskih instrumenata

[61]Mishkin, F. S.(2004). The economics of money, banking, and financial markets—7th ed. Boston: The Addison-Wesley, str. 32.

[62] Pervan, I., I., Tipurić, D. (ur.) (2008). Korporativno upravljanje. Zagreb: Sinergija, str. 479.-480.

[63]Uredba(EU) br. 596/2014 Europskog parlamenta i Vijeća od 16. travnja 2014. o zlouporabi tržišta (Uredba o zlouporabi tržišta) te stavljanju izvan snage Direktive 2003/6/EZ Europskog parlamenta i Vijeća i direktiva Komisije 2003/124/EZ, 2003/125/EZ i 2004/72/EZ (http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014R0596&qid=1466752709574&from=HR) (20.10.2016.)

(vjerojatnost značajnog utjecaja postoji ako bi razumni ulagatelj vjerojatno uzeo u obzir takvu informaciju kao dio osnove za donošenje svojih investicijskih odluka).

Osobe koje raspolažu povlaštenim informacijama dijele se na:

- tzv. primare *insidere* – radi se o osobama koje raspolažu povlaštenom informacijom temeljem:
  - svog članstva u upravnim i/ili nadzornim tijelima izdavatelja financijskog instrumenta
  - svog udjela u kapitalu izdavatelja financijskog instrumenta
  - svog pristupa informaciji kroz obavljanje posla, profesije ili dužnosti
  - počinjenja kaznenog djela
- tzv. sekundarne *insidere* – radi se o osobama koje nisu primarni *insideri,* a koje raspolažu povlaštenom informacijom, i koje znaju, ili bi trebale znati da je riječ o povlaštenoj informaciji.

Za svaku osobu koja ima povlaštenu informaciju, zabranjeno je:

- trgovati ili pokušati trgovati na temelju povlaštenih informacija
- preporučiti drugoj osobi da trguje na temelju povlaštenih informacija ili je poticati na trgovanje na temelju povlaštenih informacija
- nezakonito objaviti povlaštene informacije.[64]

2.3.2. Problem nepovoljnog izbora

Menadžeri i ostali „insideri“ u korporaciji imaju povlaštene informacije, koje mogu biti i dobre i loše. Racionalni ulagači su toga svjesni te se tržište kapitala suočava s problemom nepovoljnog izbora ili "problemom tržišta limuna“ koji može u dugom roku dovesti do neefikasnog tržišta. Zbog postojanja asimetrije informacija, ulagači ne mogu odvojiti dobre od loših korporacija te primjenjuju prosječno vrednovanje. Vrednovanje korporacija po prosječnoj cijeni ide u korist loših korporacija (limuna), dok su gubitnici dobre korporacije čija je cijena dionice na tržištu niža od stvarne vrijednosti. Posljedica nepovoljnog izbora na tržištu kapitala je istiskivanje dobrih korporacija od strane loših, što u dužem roku dovodi do gubitka povjerenja u tržište.[65]

Primjer neetičkog ponašanja vodstva američke energetska kompanije Enron pokazuje do čega može dovesti zlouporaba moći, povlastica i manipuliranje informacijama. Enron je klasičan primjer tvrtke čije su proklamirane etičke izjave bile u suprotnosti s načinom poslovanja.

[64]http://www.hanfa.hr/HR/nav/233/povlastena-informacija.html (20.10.2016.)
[65]Pervan, I., Tipurić, D. (ur.) (2008). Korporativno upravljanje. Zagreb: Sinergija, str. 483.

Ključne vrijednosti tvrtke bile su poštovanje, integritet, komunikacije i izvrsnost. Enron je imao veliki etički kodeks. Nažalost, te vrijednosti i politika imali su malo utjecaja na to kako osnivač tvrtke Kenneth Lay, njegov nasljednik Jeffrey Skilling, glavni financijski direktor Andrew Fastow, Fastow glavni pomoćnik Michael Kopper i njihovi podređeni upravljaju kompanijom, manipulirajući godinama poslovnim knjigama dovodeći u zabludu investitore, što je dovelo do bankrota kompanije u prosincu 2001. godine. Optimistična izvješća kompanije o zaradi, skrivene razlike i drugi taktike su dizajnirani da se zadrži visoka cijena dionice te tako varali svoje dioničare, investitore i partnere.[66]Kriminal je otkriven zahvaljujući unutarnjem zviždaču Sherron Watkins te zbog visoke cijene dionica potaknuta vanjska sumnja. Kompanija je samo godinu prije bankrota zapošljavala 22.000 radnika i bila jedna od vodećih svjetskih energetskih kompanija s 100 milijardi dolara prihoda. Kompanija je gubitke prikrivala tako što ih nije upisivala u svoje bilance, nego ih je prebacivala u komplicirani lanac kompanija koje su Enron-ovi vodeći ljudi osnivali s inozemnim partnerima i čije su knjige skrivali od revizora. Enron-ova revizorska tvrtka Arthur Andersen nije bio upletena u izravno pomaganje Enronu u manipuliranju poslovnih knjiga, ali je utvrđen nemaran nadzor i revizija. Skandal je u propast povukao i brojne Enronove partnere i mirovinske fondove. Vlasnici su izgubili 74 milijarde $, tisuće zaposlenika i investitora mirovinske račune, a mnogi zaposlenici svoja radna mjesta. Časopis „Fortune Magazine“ je proglašavao Enron "Američkom najinovativnijom tvrtkom" 6 godina za redom prije skandala.[67]

Osnivač tvrtke Kenneth Lay umro je 2006. godine tijekom suđenja. Jeffu Skillingu su izrečene kazne 24 godina zatvora i novčana kazna od 45 milijuna $. Izrečena kazna mu je 2013. godine smanjena na 14 godina. Glavni financijski direktor Andrew Fastow svjedočio je protiv Skillinga i Laya i osuđen na šest godina zatvora, a 2011. godine pušten iz zatvora. Kao govornik na nacionalnoj konvenciji ispitivača prijevara u Las Vegasu, u ljeto 2013. godine, Fastow je rekao prisutnima da je korporativna praksa postala deset puta gora od vremena propasti Enrona.[68] Enron-ov revizor tvrtka Arthur Andersen proglašena je krivom, izgubila licencu za reviziju javnih poduzeća i većinu svojih klijenata te prestala s radom.

Skandal Enron pokrenuo je reforme korporativnog izvještavanja. Kongres SAD-a donio je 2002. godine Sarbanes-Oxley zakon, nove standarde za revizijska izvješća, zahtjeve

---

[66]Johnson, C. (2003). Enron’s Ethical Collapse: Lessons for Leadership Educators, *Journal of Leadership Education* 2 (1), str. 45.-56. (http://www.leadershipeducators.org/Resources/Documents/jole/2003_summer/JOLE_2_1_Johnson.pdf) (25.10.2016.)

[67]http://www.accounting-degree.org/scandals/ (20.10.2016.)

[68]http://law2.umkc.edu/faculty/projects/ftrials/enron/enronaccount.ht (20.10.2016.)

objavljivanja odnosa tvrtki s osobama te povećala odgovornost, nepristranost i neovisnost revizorskih tvrtki od svojih klijenata. Sarbanes-Oxleyev zakon tražio je oštrije interne kontrole, povećao je moć i nezavisnost upravnih odbora i doveo do toga da su stotine kompanija revidirale svoje financijske rezultate koji su time postali točniji. Počevši od 2003. godine, federalne bankovne agencije dobile su ovlasti zabraniti računovodstvenim poduzećima obavljanje revizije depozitnih institucija ako postoje dokazi da su ta poduzeća ranije bila nemarna, nerazborita ili im nedostaju profesionalne kvalifikacije.[69]

Stečaj World Coma 2002. godine, druge po veličini američke telekomunikacijske tvrtka, koji je godinama umjesto pada dobiti lažno prikazivala njezin rast. Do 2003. godine lažirani iznos narastao je na nevjerojatnih 11 milijardi dolara. Uslijedili su bankrot i restrukturiranje, koje je snažno pomogla i Vlada SAD-a dodijelivši kompaniji bez natječaja izgradnju mobilne mreže u Iraku. Stečaj je dovelo do 30.000 izgubljenih radnih mjesta i 180 milijarde $ gubitka za investitore. Prijevaru tešku 3,8 milijarde $ otkrio je odjel interne revizije. Glavni krivac direktor Bernie Ebbers je osuđen na 25 godina zbog prijevare, urote i podnošenja lažne dokumentacije regulatorima.

Direktor Dennis Kozlowski i bivši financijski direktor Mark Swartz američke kompanije Tyco 2002. godine su ukrali 150 milijuna $ i napuhali prihod tvrtke za 500 milijuna $. Novac je izvučen iz tvrtke preko izvršnih bonusa ili pogodnosti. SEC i Manhattan D.A. istraživanja otkrila su upitne računovodstvene prakse, uključujući i velike kredite dane i oprostene Kozłowskom. Kozlowski i Swartz osuđeni su na 8-25 godina zatvora te su prisiljeni Tyco platiti 2,92 milijarde $ za investitore. U jeku afere Kozłowski je potrošio 2 milijuna dolara za proslavu rođendana svoje žene na mediteranskom otoku.[70]

Slijedili su skandali kompanija Health South, Freddie Mac, American International Group (AIG), Lehman Brothers. Američko investicijsko društvo Bernard L. Madoff Investment Securities LLC poznato po najvećoj Ponzi shemi u povijesti. Operatori Ponzi shema obično privuku nove ulagače nudeći veće prinose od ostalih ulaganja, u obliku kratkoročnih prinosa koji su ili abnormalno visoke ili neobično dosljedni. Ako Ponzi shema nije zaustavljena od strane vlasti, prije ili kasnije se raspadne zbog krize likvidnosti. Shema zahtijeva stalnu struju novih ulaganja kako bi se isplatili obećani prinosi koji se ne financiraju iz ostvarenog profita već od ulaganja novih ulagača. Glavni igrači ove sheme su Bernie Madoff, njegov računovođa, David Friehling i Frank Di Pascalli. Otkriveni su tako što je Madoff rekao svojim

[69] Rose, P. S., Hudgins, S. C. (2015). Upravljanje bankama i financijske usluge. Zagreb: Mate d.o.o., str. 43.
[70]The 10 Worst Corporate Accounting Scandals of All Time (http://www.accounting-degree.org/scandals/) (21.10.2016.)

sinovima o svom programu, a oni su ga prijavili SEC-u. Madoff je osuđen na 150 godina zatvora i 170 milijardi $ restitucije, a Friehling i Di Pascalli na zatvorske kazne. Madoffova prijevara otkrivena je samo nekoliko mjeseci nakon financijskog sloma 2008. godine u SAD.
Multinacionalna osiguravajuća korporacija American International Group (AIG) otkrivena je 2005. godine masovna računovodstvena prijevara u iznosu od 3,9 milijardi $, zajedno s ponudom namještanja i manipulacija cijena dionica. Glavni krivac je glavni izvršni direktor Hank Greenberg koji je dobio otkaz, ali nije kazneno odgovarao. Otkrio ga je SEC regulator istrage uz najvjerojatniju dojavu zviždača.
S propašću Lehman Brothersa, jedne od najvećih svjetskih investicijskih banaka s tradicijom dugom 158 godina,u rujnu 2008. godine, američka kreditna kriza pretvorila se u globalnu financijsku. Glavni krivci su direktori banke i revizori tvrtke Ernst & Young. Navodno su prodali toksične imovine bankama na Caymanskom otočju s razumijevanjem da će biti otkupljene na kraju. Stvoren je dojam da Lehman ima 50 milijardi $ više novca i 50 milijardi $ manje toksične imovine nego što stvarno imao. Za njegovu je propast odgovorna i 'subprime' kriza, jer je većinu prihoda ostvarivao izdavanjem vrijednosnica deriviranih iz hipotekarnih kredita. Stečaj Lehman Brothersa je najveću u povijesti SAD-a. Godinu prije stečaja bio je rangiran prvim mjestom "Most Admired Securities Firm" časopisa „Fortune Magazine“. SEC nije kazneno gonio nikoga zbog nedostatka dokaza.[71]
Problem nepovoljnog izbora na financijskim tržištima se događa kada financijska institucija ima manje informacija od potencijalnih primatelja što dovodi do kreditnog rizika odnosno nemogućnosti naplate kredita. Zajmoprimci s većim rizikom vraćanja kredita aktivnije traže kredit pa je veća vjerojatnost da će im banke odobriti kredite. Banke koje imaju konzervativniju politiku odobravanja kredita imaju veću vjerojatnost povrata posuđenih sredstava.[72]Zbog asimetrije informacija odnosno nemogućnosti selekcije dobrih i loših zajmoprimaca, banke imaju veću kamatnu stopu na kredite kako bi pokrile gubitke zbog loših kredita.
Kako bi smanjili asimetriju informacija, 20 hrvatskih banaka je 2004. godine osnovalo tvrtku HROK d.o.o. radi ustroja i vođenja Hrvatskog registra obveza po kreditima, prvog potpunog kreditnog registra u Republici Hrvatskoj. Potpuni kreditni registar je sustav za prikupljanje, obradu i razmjenu informacija o svim kreditnim obvezama klijenata financijskih institucija

[71]The 10 Worst Corporate Accounting Scandals of All Time (http://www.accounting-degree.org/scandals/) (10.10.2016.)
[72]Mishkin, F. S. (2004). The economics of money, banking, and financial markets.- 7th ed. Boston: Pearson Addison-Wesley str. 32-33.

korisnica HROK-a i urednosti njihovog podmirivanja. U registru se objedinjuju i obrađuju podaci o svim kreditnim zaduženjima bez obzira na urednost njihovog podmirivanja. HROK-ova kreditna izvješća za potrošače (građane) su na raspolaganju bankama s ciljem efikasnijeg upravljanja kreditnim rizicima te građanima u svrhu osobne informiranosti. Uz banke i stambene štedionice proširen je krug korisnika registra na leasing društva, kartične kuće i društva za potrošačko kreditiranje. HROK je od studenog 2010. godine proširio svoju ponudu proizvoda kreditnim izvješćem za poslovne subjekte koja sadrže podatke o novčanim zaduženjima poslovnih subjekata koje isti imaju u financijskim institucijama korisnicama HROK-a.[73]

S problemom nepovoljnog izbora osiguratelj je suočen s vjerojatnošću gubitka zbog rizika koji nije uračunata u trenutku prodaje kada osiguranik namjerno skriva određene relevantne informacije od osiguravatelja. Prikrivanje informacija koje utječe na život osiguranika može dovesti do pogrešnog određivanja premije, a može dovesti do gubitka društva za osiguranje.[74]

Police životnog osiguranja češće će ugovoriti ljudi s većim rizikom od smrti. Ako osiguravajuće društvo naplaćuje prosječnu cijenu, već samo visokog rizika potrošači kupuju - oni će napraviti gubitak. Prosječna cijena je relativno previsoka za kupce s niskim stupnjem rizika. Slično je s osiguranjem automobila u područjima visoke stope kriminala. Pretpostavimo da je osiguravajuće društvo ponudilo zdravstveno osiguranje za širu javnost. Vrlo je vjerojatno da će ljudi koji imaju veći zdravstveni rizik (pušači, pretilni…) uzmu osiguranje. Zdravi ljudi ne vide smisao, ako se cijena zdravstvenog osiguranja određuje se prema prosječnoj cijeni nezdrave osobe. Kako bi izbjegli negativnu selekciju, tvrtke trebaju pokušati identificirati različite skupine ljudi. To je razlog zašto postoje zdravstvene premije osiguranja za ljude koji puše i pretilne osoba. Osiguravajuća društva će naplatiti različite cijene za potrošače, ovisno o stupnju rizika. Kako bi se smanjio negativan izbor, osiguravajuće društvo pokušava filtrirati dobre osiguranike od loših. Kod osiguranja automobila kroz analizu rizičnosti osiguranika (prometnih kazni, nesreća, tip vozila, dob, bračno stanje) procijeniti stupanj rizika. Kod životnog osiguranja kroz osobna pitanja (zdravlje, navike pušenja i droge i alkohola) i medicinsku procjenu - izdvojiti u rizične statističke razrede za procjenu vjerojatnosti potraživanja od osiguranja. Na temelju dobivenih

[73]HROK d.o.o. Zagreb (http://www.hrok.hr) (25.10.2016.)
[74]http://economictimes.indiatimes.com/definition/adverse-selection (25.10.2016.)

informacija, osiguratelj može odlučiti hoće li prihvatiti ili odbiti osiguranje jer predstavlja prevelik rizik koji utječe na profitabilnost osiguravajućeg društva.[75]

Informacijsku asimetriju nikad neće biti moguće potpuno eliminirati, ali je kvalitetno korporativno izvještavanje može minimalizirati. Uloga korporativnog izvještavanja ogleda se u pravodobnom objavljivanju svih materijalnih i pouzdanih informacija ulagačima što će tijekom određenog vremena izgraditi dobru reputaciju korporacije.[76]

2.3.3. Moralni hazard

Moralni hazard je opasnost od lošeg ponašanja koja se javlja kada su ljudi osigurani od posljedica tog ponašanja, dok je nepovoljni izbor tendencija da su samo ljudi koji trebaju takvo osiguranje najviše spremni platiti za to. Na financijskom tržištu, postoji rizik da dužnik može sudjelovati u aktivnostima koje su nepoželjne sa stajališta vjerovnika koje smanjuju vjerojatnost vraćanja kredita. To se događa kada dužnik zna da će netko drugi platiti za pogrešku koju čini što mu daje poticaj da se rizičnije ponaša. Hazard nastaje kada ne postoje poticaji za dobro ponašanje. Kada je prodavač plaćen fiksnom plaćom bez stimulativne provizije, smanjuje se njegova motivacija za povećanje prodaje. Prodavač ne gubi ništa u kratkom roku ako prodaja pada, niti dobiva ako prodaja raste.[77]

Za razliku od nepovoljnog izbora, moralni hazard se javlja nakon zaključenja određenog posla kada neka osoba mijenja svoje ponašanje na teret druge osobe s kojom je prethodno zaključila poslovni ugovor. Problem je u tome što oštećena strana nema informacije o promjeni ponašanja druge strane u ugovorenom poslu te ne može nadzirati poštivanje ugovora. Moralni je hazard posebice važan informacijski problem u osiguranju kada pojedine osobe, nakon ugovaranja osiguranja od nekog rizika, mijenjaju svoje ponašanje na taj način da povećavaju mogućnost nastanka osigurane štete. Ugovaranjem osiguranja postaju manje brižni u svom ponašanju jer znaju da će im u slučaju nastanka štete osiguravatelj isplatiti nadoknadu koja ponekad može biti i viša od stvarnog gubitka osiguranog slučaja. Istraživanja događaja u prošlosti pokazala su da osiguranje od požara potiče namjerno podmetanje požara, automobilsko osiguranje potiče prometne nesreće, a osiguranje za slučaj radne nesposobnosti potiče namjerno sakaćenje. Osiguravatelji traže način kako bi obeshrabrili nepoželjno ponašanje. Tako su razvijena su-osiguranja, odnosno odbici pri isplati šteta po policama koje

[75]Mishkin, F. S. (2004). The economics of money, banking, and financial markets,7th edition. Boston: Pearson Addison-Wesley, str. 291.
[76]Pervan, I., Tipurić, D. (ur.) (2008). Korporativno upravljanje. Zagreb: Sinergija, str. 483.
[77]http://economictimes.indiatimes.com/definition/moral-hazard (27.10.2016.)

izdaju osiguravatelji. U takvim okolnostima, osigurane osobe moraju znati da će same snositi dio štete ako nastupi osigurani slučaj. Pojava moralnog hazarda povezana je s ponašanjem ljudi po načelu odnosa između troškova i koristi. Ljudi poduzimaju određene radnje ako procjenjuju veće koristi od troškova. U troškove mogu uračunati i moguće zakonske sankcije za kršenje moralnih i zakonskih normi.[78]

Središnji problem korporativnog upravljanja je ponašanje menadžera kao agenata nasuprot zadanih ciljeva i interesa vlasnika kao principala. Vlasnik ne može biti siguran trudi li se menadžer maksimalno u upravljanju njegovom imovinom. Rješenje problema moralnog hazarda je optimalna alokacija rizika koja se može postići novčanim premijama za menadžera.[79]

U bankarskom sektoru moralni hazard nastaje nakon završetka financijske transakcije kada se zajmoprimci upuštaju u aktivnosti koje povećavaju vjerojatnost slabe performanse. Mala tvrtka kao zajmoprimac može namjerno odabrati rizičnije projekte nakon odobrenja kredita od banke. U slučaju stečaja tvrtka, zbog ograničene odgovornosti, vlasnik može izgubiti samo uloženi kapital. Zbog problema negativne selekcije i moralnog hazarda, kreditori će znatno manje odobravati kredite malim tvrtkama i pojedincima.[80]

Depoziti fizičkih osoba, trgovačkih društava, neprofitnih institucija i jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave u Hrvatskoj su osigurani kod Državne agencije za osiguranje štednih uloga i sanaciju banaka do iznosa od 100.000 eura u kunskoj protuvrijednosti po srednjem tečaju HNB-a na dan nastupa osiguranog slučaja.[81]

Deponenti su se skloni oslanjati na moć supervizora i njihove mogućnosti da otkriju sve rizike i nepravilnosti u kreditnim institucijama. Nasuprot tome menadžeri kreditnih institucija se upravo zbog postojanja osiguranja depozita mogu ponašati više rizično jer znaju da će njihove gubitke platiti netko drugi, a da građani vjerojatno neće postavljati pitanja o zakonitosti poslovanja i kvaliteti plasmana. Otvara se pitanje kako mogućnosti pojave moralnog hazarda kod kreditnih institucija, tako i pojave moralnog hazarda s aspekta štediša koji zaštićeni sustavom osiguranja štednih depozita manje pažnje posvećuju analizi stabilnosti institucije

[78]Karić, M.. Utjecaj informacija na profitabilnost kanala distribucije, Osijek: Ekonomski fakultet, str. 32.-33. (http://www.efos.unios.hr/repec/osi/bulimm/PDF/BusinessLogisticsinModernManagement11/blimm1102.pdf (10.10.2016.)

[79]Tipurić, D. (ur.) (2008). Korporativno upravljanje. Zagreb: Sinergija, str. 121.

[80]Ritter R.S., SilberW.L., Udell, G.F. (2004). Principles of Money, Banking & Financial Markets, 11th. ed.. Boston:Pearson Addison-Wesley, str. 211.

[81]http://www.dab.hr/osiguranje-depozita(25.09.2016.)

kojoj povjeravaju svoju štednju te ne prepoznaju ili zanemaruju rizik sadržan u visokim kamatnjacima na štednju duže ročnosti koju im pojedine institucije nude.[82]

Ekonomska analiza učinaka negativne selekcije i moralnog hazarda može nam pomoći da razumijemo financijske krize, velike poremećaje na financijskim tržištima koji se odlikuje oštrim padom cijena imovine i neuspjeha mnogih financijskih i nefinancijskih poduzeća. Financijske krize su uobičajene u većini zemalja tijekom moderne povijesti. Financijske krize nastaju kada postoji poremećaj u financijskom sustavu koji uzrokuje oštar porast negativne selekcije i moralnog hazarda na financijskim tržištima koja nisu u stanju novac učinkovito usmjeravati od štediša do ljudi s proizvodnim mogućnostima ulaganja.[83]

2.3.4. Kreativno računovodstvo

Budući da su odgovorni za pohranjivanje najvažnijih informacija, računovođe su branitelji dosljednih moralnih standarda. Računovođa mora zadržati emocionalni odmak od ljudi ili organizacija kojima služi, kako ne bi bio uvučen ni u koju od njihovih makinacija. Revizori procjenjuju i interpretiraju njihov rad. Generalni direktor ne može istovremeno biti i računovođa ili financijski direktor tvrtke. Ljudski porivi prema manipulativnosti i vlastitu pogodovanju previše su snažni.[84] Uloga računovođe je da bude čuvar etike u poslovanju.

Kreativno računovodstvo odnosi se na maštovite načine predstavljanja računa koji odstupaju od duha računovodstvenih zakona, ali nisu ilegalni - cilj je da se tvrtka predstavlja financijski zdravija nego što stvarno jest. Računovodstveni postupci slijede potrebne propise i zakone, ali odstupa od onoga što su ta pravila namjeravali ostvariti. Često ga nazivaju inovativnim računovodstvom i agresivnim računovodstvom. Kreativno računovodstva nije isto što i tzv. "cooking the books“ (slobodni prijevod autora: „krivotvorenje poslovnih knjiga“) - nepoštene aktivnosti koje provode korporacije kako bi se krivotvorili svoje financijske izvještaje te tako stvorili krivi dojam odnosno željeno tumačenje stanja tvrtke. Za razliku od kreativnog računovodstva, "cooking the books“ je protuzakonito. Kreativno računovodstvo odlikuju pretjerane komplikacije i korištenje novih i bizarnih načina karakterizacije imovine, obveza, odnosno prihoda. Kreativan računovođa ne prikazuje realno i objektivno stanje tvrtke već

[82]Ivanov, M., Rončević, A., Šimurina, J. (2013). Osiguranje depozita i supervizija nisu zamjena za dobru praksu korporativnog upravljanja u bankama. (http://web.efzg.hr/dok/FIN/mivanov//Paper%20Opatija-hrvatski-2013-studeni.pdf) (10.03.2015.)

[83]Mishkin, F. S. (2004.) The economics of money, banking, and financial markets.—7th ed. Boston: Pearson Addison-Wesley, str. 189.

[84]Shiller, R. J. (2015.) Financije i dobro društvo. Zagreb: MATE, str. 100-102.

eksploatira rupe u pravilima i propisima za lažno prikazivanje financijskog stanja poduzeća. Iako kreativne računovodstvene prakse nisu ilegalne, rupe treba reformirati kako bi se spriječili takvi oblici ponašanja. Kreativni računovođa često pokušava napuhati dobit ili minimizirati prijavu profita u dobrim razdobljima kako bi izgladili svoje rezultate. Imovinom i obvezama tvrtki često se manipulira kako bi se prikrili problemi.[85]

Postavke o kreativnom računovodstvu u teoriji su polazile od toga da bi ono trebalo omogućiti realni prikaz informacija predočenih u financijskim izvještajima trgovačkih društava. Pozitivna strana kreativnog računovodstva je korištenje fleksibilnosti unutar računovodstvenih regulatornih okvira s ciljem istinitog i fer prikaza o izvještajnom subjektu. Kreativno računovodstvo, zamišljeno kao odgovarajući izbor između dopuštenih pristupa, metoda i tehnika unutar računovodstvenog regulatornog okvira sa ciljem oblikovanja najprikladnijih računovodstvenih politika, s vremenom je postalo sinonim za „manipulativno" računovodstvo.

Kreativnost u računovodstvu može biti loša, ali to ne znači da to mora biti loša. Sve dok se nove ideje povezane s etičkim standardima, te općeprihvaćenim računovodstvenim načelima (GAAP), oni mogu donijeti ogromnu korist. Dobar primjer je "Balanced Scorecard" koji su stvorili Robert Kaplan i David Norton 1990-ih koji uzima u obzir nematerijalnu imovinu koja je presudna za informacijske tvrtke. U dodatnim standardnim financijskim podacima kao što su dobit i povrat na investiciju, ona također uključuje nefinancijske mjere kao što su zadovoljstvo kupaca i organizacijsko učenje. Ne samo da ova računovodstvena inovacija dobro uklapa s GAAP-om, već za stotine poslovnih, vladinih te neprofitnih organizacija koje ga koriste u svijetu snažno služi svom cilju povezivanja svakog aspekta njihova djelovanja na opće strategije.[86]

U praktičnoj primjeni kreativno računovodstvo u rukama neodgovornih menadžera može poprimiti i negativne učinke (sastavljanje izvještaja čije informacije daju povoljniju ili čak lažnu sliku izvještajnog subjekta). Često i revizija financijskih izvještaja nije dovoljna zaštita od zloporabe kreativnog računovodstva. Za vjerovnike i investitore u borbi protiv zloporabe kreativnog računovodstva korisna je upravo njegova varijanta zvana forenzično računovodstvo. Njega provode stručni timovi čiji je cilj procijeniti istinit i fer prikaz informacija o promatranom subjektu.[87]

---

[85] http://marketbusinessnews.com/financial-glossary/creative-accounting-definition-meaning (26.10.2016.)

[86] Amabile, T. (2010). On Creative Accounting: Two Creativity Myths, Harvard Business Review, November 2010. (https://hbr.org/2010/11/on-creative-accounting-two-cre.html) (28.10.2016.)

[87] Belak, V. (2008). *Kreativno računovodstvo i njegov utjecaj na financijske izvještaje, Zagreb: Računovodstvo, revizija i financije br. 8., str.13.*

Nakon skandala Enron, u računovodstvenoj profesiji i zakonodavstvu, došlo je dramatičnog povećanja značajnosti korporativne odgovornosti, izvješća o socijalnoj održivosti, vlasničkih prava te vrijednostima zajednice i etike.[88]

Računovodstvene informacije presudno utječu na financijske odluke kako u financijskom upravljanju u poduzeću, tako i na financijskim tržištima. Prevare u poslovnim financijama usko su povezane s manipulacijama na financijskim tržištima, odnosno burzovnim manipulacijama, ali i neodvojive od računovodstvenih manipulacija. Povezivanje osnovnih računovodstvenih koncepata i standarda s financijskim implikacijama daje odgovor na pitanje koliko je računovodstvo prilagođeno potrebama financijskog upravljanja u poduzeću, koliko omogućuje financijske manipulacije i koliko utječe na financijska tržišta. Pritom su presudni zahtjevi za kvalitativnim obilježjima računovodstvenih informacija te orijentacija računovodstva prema poštenom vrednovanju, te priznavanju i vrednovanju nematerijalne imovine i financijskih derivata.

Teorijsko i empirijsko istraživanje prevara u poslovnim financijama i računovodstvu intenziviralo se potkraj prošlog stoljeća, potaknuto slomovima velikih korporacija i to u zemljama s razvijenim financijskim tržištem. Nedvojbena je povezanost financijskih i računovodstvenih manipulacija kroz sve faze poslovno&financijskog ciklusa u poduzeću. Pritom, regulatorna praksa nastoji sustići poslovnu praksu prevođenjem što većeg broja legalnih manipulacija u ilegalne i njihovim sankcioniranjem. Empirijskim istraživanjima prevara i manipulacija dokazano je da postoji razlika između zemalja s razvijenim financijskim tržištem i tranzicijskih zemalja u pogledu dominantnih motiva prevare i žrtve. Najčešći počinitelj ili nalogodavac manipulativnih radnji je menadžment poduzeća, dok su najčešće žrtve investitori u poduzeće.[89]

Prvo istraživanje u Hrvatskoj najčešćim područjima računovodstvenih manipulacija su provele znanstvenice s Ekonomskog fakulteta u Splitu 2006. godine. Rezultati dobiveni anketiranjem revizora su uspoređeni s povijesnim podacima izvedenim iz revizorskih izvješća objavljenih u skraćenim prospektima listanih poduzeća na Zagrebačkoj burzi i na Varaždinskoj burzi. Rezultati dobiveni u oba istraživanja su pokazala da su računovodstvene manipulacije vrlo učestala pojava u Hrvatskoj, posebno u područjima politike amortizacije, otpisa potraživanja, umanjenja vrijednosti dugotrajne imovine i dugoročnih ulaganja u

[88]Owen, D. (2005). CSR After Enron: A Role for the Academic Accounting Profession?. European Accounting Review, Vol. 14, No. 2, (https://ssrn.com/abstract=741006) (15.11.2016.)

[89]Dimitrić, M. (2012). Financijske implikacije temeljnih računovodstvenih koncepata, Rijeka: Ekonomski fakultet, str. 69. (https://bib.irb.hr/datoteka/560175.Dimitric-Financijske_implikacijepdf) (20.11.2016.)

financijske instrumente. Uz spomenuta područja, revizori su istaknuli poreze, zalihe, prihode, rezerviranja i revalorizaciju kao učestala područja računovodstvenih manipulacija.[90]

Glavni motivi prevara u Hrvatskoj su: prikrivanje loših rezultata, minimiziranje poreznih troškova i olakšavanje preuzimanja od strane menadžmenta u procesu privatizacije, a tek potom slijede: prikazivanje boljeg kreditnog rejtinga, zaobilaženje nepovoljnih ugovornih ograničenja od strane kreditora, maksimiziranje menadžerskih zarada i minimiziranje troškova kapitala pri emisiji vrijednosnica na financijskom tržištu. U razvijenim tržišnim ekonomijama, zemljama u kojima financijsko tržište igra značajniju ulogu u financiranju poduzeća, redoslijed motiva je drugačiji, te bi motivi maksimiziranje menadžerskih zarada i minimiziranje troškova kapitala pri emisiji vrijednosnica bili više rangirani. Prema istom istraživanju, u Hrvatskoj su najčešće žrtve prevare vlasnici, porezne vlasti i kreditori, dok su u zemljama s razvijenim financijskim tržištem financijski analitičari visokorangirani kao žrtve prevare. Prema istraživanju, područja manipulacije u Hrvatskoj mogu se svrstati na visoko, srednje i nisko zastupljena. Visoko zastupljena područja manipulacije su: obračun amortizacije, otpis potraživanja, porezi, zalihe, prihodi, rezerviranja revalorizacija dugotrajne imovine. Srednje zastupljena područja manipulacije su: priznavanje mjerenje financijskih instrumenata, ulaganja u pridružena društva, objavljivanja povezanih stranaka i poslovanje sa stranim valutama. Ostala područja manipulacije – iskazivanje troškova istraživanja i razvoja, testovi umanjenja vrijednosti imovine, troškovi posudbe, najmovi, poslovne kombinacije, goodwill, konsolidacija – su relativno nisko zastupljena.

S manipulacijama pri financiranju, investiranju i dezinvestiranju povezana je računovodstvena manipulacija tzv. „jačanja bilance“, pri čemu prevladava precjenjivanje vrijednosti imovine, „napuhavanje“ prihoda i podcjenjivanje rashoda – radi kratkoročnog povećanja iskazane dobiti i povećanja iskazane vrijednosti poduzeća. U nekim slučajevima manipulacija može biti usmjerena i na precjenjivanje dugova – ako se želi spriječiti neželjeno preuzimanje poduzeća.

Najčešći oblici računovodstvenih manipulacija u vezi s pasivom su: podcjenjivanje dugoročnih dugova, propuštanje oblikovanja rezervacija, precjenjivanje glavnice i prihoda, dok su oni u vezi s aktivom najčešće: propuštanje korekcije vrijednosti sumnjivih i spornih potraživanja te nekurentnih zaliha, zatim, kapitalizacija tekućih rashoda ili transferiranje troškova u bilancu i podcjenjivanje rashoda. Među manipulacije povezane s pasivom spadaju i

[90]Aljinović Barać, Ž., Klepo, T. (2006). Features of accounts manipulations in Croatia, *Zbornik radova Ekonomskog fakulteta u Rijeci: časopis za ekonomsku teoriju i praksu* 24.2, str 273-290. (http://hrcak.srce.hr/6945) (20.11.2016.)

one povezane s izvanbilančnim pozicijama, potencijalnim obvezama. Rizici povezani s izvanbilančnim pozicijama mogu biti vrlo visoki, te se računovodstvenom standardizacijom i regulacijom utječe na transparentno prezentiranje ovih rizika, ali je poslovna praksa uvijek ispred regulacije i obično se tek nakon katastrofalnih slomova pristupa regulaciji dotad nereguliranih transakcija. Najmovi su dobar primjer prikrivanja zaduženosti kroz izvanbilančno iskazivanje obveza otkupa unajmljenog sredstva po isteku najamnog roka. Manipulacije povezane s platežnom sposobnosti poduzeća svode se na računovodstvene postupke kojima se želi prikriti postojeća ili prijeteća insolventnost, dok su, s druge strane, prevare povezane s izazivanjem insolventnosti, direktnim izvlačenjem novca iz poduzeća i preferiranjem interesa vlasnika na štetu vjerovnika u uvjetima poslovnih teškoća, izvan okvira računovodstvenih manipulacija.[91]

Sadržaj i protok računovodstvenih informacija u korporaciji od nadređenih prema podređenima može služiti za manipuliranje ponašanjem podređenih. Računovođe često visoko vrednuju informacije o svojim klijentima, iako u nekim situacijama posjeduju informacije o nedjelima koje bi mogle ili etički trebale biti objavljene (problem zviždanja). Problem zviždanja (whistleblowing) dobio je na važnosti 2002. godine kada je interni revizor Cynthia Coopers kolegama prijavila nepravilnosti u računovodstvenim politikama World Coma, koje su dovele do otkrivanja najveće prijevare u SAD-u. Nakon propasti World Coma, Enrona i revizorske tvrtke Arthur Andersen, uspostavlja se Sarbanes-OxleyActkoji pruža zaštitu i mogućnost zaposlenicima, ukoliko se odluče, na prijavljivanje protuzakonitih radnji unutar svoga poduzeća. Za razliku od SAD, hrvatska poslovna zajednica „zviždače“ smatra zaposlenicima koji izdaju svoje poduzeće i koji bi trebali biti kažnjeni jer su postupili neetički i nemoralno u odnosu na svoga poslodavca. Cynthia Cooper proglašena je ženom godine zbog svoje hrabrosti da se suprotstavi nadređenima. Najpoznatija hrvatska zviždačica Vesna Balenović radila je u INA-i dvadeset godina kao uzoran zaposlenik kompanije. Godine 2000. godine objavila je dokumentaciju s dokazima nepravilnosti u poslovanju poduzeća i njegovih sedam menadžera. Godinu dana kasnije, Balenović dobiva izvanredni otkaz, te se od toga dana nije nigdje uspjela zaposliti. Do 2010. godine imala je preko 50 sudskih sporova kako bi dokazala svoju nevinost.[92]

[91]Dimitrić, M. (2012.) Financijske implikacije temeljnih računovodstvenih koncepata, Rijeka: Ekonomski fakultet, str. 69. (https://bib.irb.hr/datoteka/560175.Dimitric-Financijske_implikacijepdf) (01.12.2016.)
[92]Jalšenjak, B., Krkač, K. (ur.) (2016). Poslovna etika, korporacijska društvena odgovornost i održivost. Zagreb: MATE d.o.o., str. 538-539.

Učestali skandali vezani su uz "kreativno računovodstvo" te curenje povjerljivih informacija. „Kreativno računovodstvo", odnosno objavljivanje netočnih, napuhanih poslovnih rezultata, često se veže uz Sjedinjene Države u prvom redu zbog najvećih korupcijskih skandala u povijesti koji su ondje izbili. Enron, World Com, Tyco International te mnoge revizorske kuće predvođene Arthur Andersenom pokrenule su lavinu sumnji u etiku američkog biznisa. Kako bi održale visoku razinu cijena dionica i time ispunile očekivanja vlasnika, odnosno dioničara, ali i menadžera isplaćivanih putem dioničkih opcija, uprave posežu za napuhavanjem kvartalnih i godišnjih izvješća. To je posebno došlo do izražaja u SAD-u nakon 2000. kada je tržišna vrijednost mnogih američkih kompanija počela stagnirati, u čemu su veliku ulogu odigrale revizorske kuće.

Revizorsko tržište je u posljednjih 15-ak godina postalo izuzetno konkurentno čime je povećana mogućnost gubitaka klijenata i zarade, stoga se mnoge kuće odlučuju na rizik i "izvanrednu" dobit. Kao odgovor na skandale, američki je Kongres 2002. godine usvojio tzv. Sarbanes-Oxleyev zakon[93]koji uvodi velike promjene u regulaciji financijskog prakse i korporativnog upravljanja te pokušava osigurati da financijski izvještaji istinito prezentiraju financijsko stanje korporacija. Istovremeno sa Zakonom osnovan je Odbor za nadzor računovodstva javnih kompanija koji kontrolira reviziju javnih kompanija, zahtjeva od glavnog direktora i glavnog financijskog direktora da osobno potpišu financijske izvještaje, te zahtjeva postojanje neovisnih financijskih stručnjaka koji djeluju u sklopu odbora za reviziju pri samoj upravi tvrtke.[94]

Korporativno upravljanje može kontrolirati prakse kreativnog računovodstva, a veći broj vanjskih direktora povećava društvenu odgovornost društva. Jačanjem interne revizije mogu se smanjiti kreativne računovodstvene prakse. Kreativno računovodstvo igra značajnu ulogu u financijskom izvještavanju, ali je u negativnoj korelaciji što znači da više uključenih menadžera može smanjiti vrijednost financijskih informacija. Zakonodavna regulacija i međunarodni standardi imaju pozitivnu i značajnu ulogu, ako su fleksibilni u financijskim izvještajima. Komentar revizora igra pozitivnu i značajnu ulogu u financijskom izvještavanju. Više etičke vrijednosti znače manje manipulativnog ponašanja koje može spasiti tvrtku od skandala i prijevara. Manipulativno ponašanje može uništiti bilo koju tvrtku.[95]

---

[93]http://www.soxlaw.com/ (01.12.2016.)

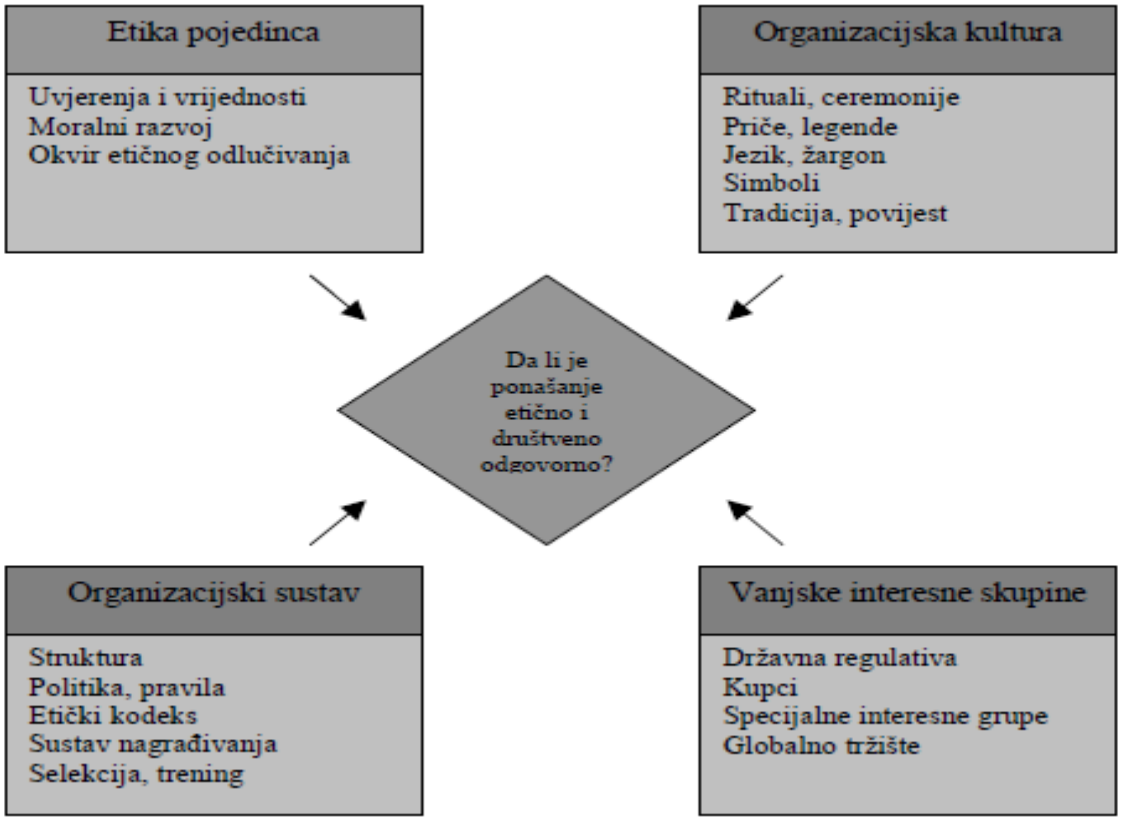
[94]Brealey, R.A.; Myers, S.C.; Marcus, A.J. (2007). Osnove korporativnih financija. Zagreb: MATE str. 60-61.

[95]Tassadaq, F., Malikhttp, Q. A. (2015). Creative Accounting and Financial Reporting: Model Development and Empirical Testing, International Journal of Economics and Financial Issues, 2015, 5(2), str. 544-551. (www.econjournals.com/index.php/ijefi/article/viewFile/1047/pdf) (12.12.2016.)

2.4. Profesionalna etika i korporativno upravljanje

Organizacije se razlikuju upravo ovisno o tome koje vrijednosti prevladavaju u organizaciji i prema etičkom ozračju što ga stvaraju unutar organizacije i prema. Ponašanje menadžmenta značajno utječe na to kako se ponašaju podređeni, a i cijela organizacija. Sve veći interes nažalost ne daje i konačne odgovore koji je ispravan odnosno etičan način djelovanja. Unatoč interdisciplinarnosti poslovne etike, ipak je moguće prepoznati bitne faktore koji utječu na njeno oblikovanje, odnosno na etično ponašanje unutar same organizacije.[96]

Slika 3. Faktori koji utječu na etično ponašanje organizacije

Izvor: Aleksić, A. (2007). Poslovna etika – element uspješnog poslovanja. Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu. str. 422. (prema *Daft, R.L.: Organization Theory and Design, Thompson South-Western, Ohio, 2004., str. 376.)*

Temeljni zahtjev za modernu korporaciju je stvaranje bogatstva za ključne interesno-utjecajne skupine na odgovoran način bez kojeg nema uspjeha u suvremenom svijetu, niti opstanka poduzeća. Bez dobre prakse korporativnog upravljanja poduzeća ne mogu

[96]Aleksić, A. (2007). Poslovna etika – element uspješnog poslovanja. Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu. str. 420. (http://web.efzg.hr/dok/OIM/Poslovna%20etika.pdf) (12.12.2016.)

prosperirati na tržištu, pribaviti kapital, ostvarivati konkurentsku prednost, niti opstati u sve turbulentnijem poslovnom svijetu; što vrijedi i za zemlje koje žele stimulirati investiranje u privatni sektor, privući inozemna ulaganja i stvarati kontekst gospodarskog rasta. Upravljanje korporacijom temelji se na postulatima: „budi etičan, budi odgovoran i budi profitabilan“. Dobar sustav korporativnog upravljanja utječe na izgradnju konkurentskih prednosti (smanjivanjem troškova kapitala i efikasnom uporabom resursa), ali istodobno može pridonijeti razvoju pravednijeg društva putem poticanja i promoviranja odgovornog poslovanja te zaštite prava i interesa važnih stakeholdera.[97]

Korporacije imaju svoje interesne skupine koje imaju korist ili štetu od korporacijskog djelovanja i čija prava mogu biti ugrožena ili poštivana. Kako dioničari imaju pravo tražiti određene aktivnosti od menadžmenta, tako i ostale interesno-utjecajne skupine imaju pravo polagati svoje zahtjeve. Naravno, primarni stakeholderi imaju prvenstvo jer su bitni za opstanak i uspjeh korporacije. U prvom redu – dioničari sa svojim ulozima koji očekuju nekakav financijski povrat. Zaposlenici riskiraju svoje poslove, a obično i sredstva za život; često imaju specijalizirane vještine za koje obično ne postoji savršeno elastično tržište; zauzvrat lojalnosti od korporacije očekuju plaće i sigurnost. Dobavljači su važni jer će sirovi materijali odrediti konačnu kvalitetu i cijenu proizvoda. Potrošači omogućuju preživljavanje tvrtke u obliku prihoda. Lokalna zajednica podupire pravo tvrtke da gradi objekte uz poštovanje ekoloških i zdravstvenih standarda, a zauzvrat ima korist od porezne osnove, ekonomskih i društvenih doprinosa poduzeća. Dobar glas tvrtke pomaže tvrtki da zaposli najbolje kandidate iz lokalne zajednice. Menadžment, osobito top menadžment , igra posebnu ulogu, mora brinuti o zdravlju korporacije, a to uključuje balansiranje mnogobrojnih proturječnih zahtjeva stakeholdera, odnosno držati odnose u ravnoteži.

Poslovna etika primjenjuje moralna načela na poslovanje kako bi utvrdila što je ispravno i pogrešno u poslovanju, dok je korporacijska društvena odgovornost zaokupljena uglavnom moralnošću poslovanja same korporacije.

Kako poslovanje nije samo stvaranje profita, nego prije svega stvaranje vrijednosti, etička načela koja će primjenjivati nisu nužno religijska, humanistička ili tradicijska s obzirom na zadano društvo, nego načela: koja će osigurati pravedno, savjesno, odlučno i pošteno djelovanje menadžera; koja će osnažiti samopoštovanje i osjećaj vrijednosti kod zaposlenika; koje će osigurati kakvoću proizvoda i usluge; koja će u određenoj mjeri utjecati na

[97] Tipurić, D. (ur.) (2008). Korporativno upravljanje. Zagreb: Sinergija, str. 30-34.

ostvarivanju brige tvrtke za okoliš. Poslovna etika tako rukovodi odnosima i djelatnostima kojima se ostvaruju dugoročne vrijednosti.[98]

Osim poslovne etike za uspjeh u poslovanju , nužna je korisnost poslovanja te povjerenje koje se može izgraditi temeljem obostranog priznavanja zajedničkih moralnih standarda, kodeksa ponašanja i pouzdanosti. Povjerenje između menadžmenta i uprave, s otvorenom dvosmjernom komunikacijom, izgrađuje povjerenje i snažan osjećaj zajedništva i lojalnosti.

2.4.1. Poslovna etika u Hrvatskoj i svijetu

Da bi se osiguralo da korporacija posluje na odgovarajući način, većina svjetskih korporacija, pa tako i hrvatskih („Pliva“, „Ericsson“, „Podravka“, „Dalekovod“ i dr. – mnogi i prije prihvaćanja Načela korporativnog upravljanja OECD-a i nacionalnog hrvatskog Kodeksa korporativnog upravljanja), utvrdila je pravila (kodeksi) korporativnog upravljanja.

U uvjetima globalizacije mogućnosti koje otvara globalna trgovina korporacijama omogućuje zaobilaženje lokalnih ograničenja i normi poslovne etike u ime povećanja kratkoročnog povećanja profita i što veće globalne profitabilnosti – poslovna etika postaje u stvarnosti neprofitabilna. U suvremenim korporacijama odgovornost se raspršuje među središnje vlasnike koji sve više nadilaze nacionalne granice i postaju međunarodno posjedovane, što rezultira smanjenjem interesa i dobrobiti nacije i nacionalnih oblika pomoći.

Kolika je moć multinacionalnih korporacija najbolje govori podatak da samo tisuću najvećih korporacija kontrolira 80% svjetske proizvodnje.[99]

Godine 1987. utemeljena je Europska mreža za poslovnu etiku (EBEN) koja utjelovljuje specifičnosti ukorijenjene u europskim kulturama, stilovima života, pravnim i društvenim normama i praksama koji čine europsku poslovnu etiku takvu da u praksi ne dopušta paradoksu interesnog dionika ni da se pojavi.

U Hrvatskoj djeluje neprofitna organizacija osnovana s ciljem promicanja poslovne etike – Hrvatski odbor za poslovnu etiku[100] – što je jako bitno s obzirom na stanje u privatnom i javnom sektoru, kao i za pristup Europskoj Uniji.

Skupština Hrvatske gospodarske komore je 2005. godine potvrdila Kodeks etike u poslovanju kojim se utvrđuju osnovne smjernice etičkog ponašanja poslovnih subjekata u hrvatskom gospodarstvu.[101]

---

[98]Krkač, K. (ur.). (2007). Uvod u poslovnu etiku i korporacijsku društvenu odgovornost. Zagreb: MATE/ZŠEM, str. 364.

[99]Ridderstraale, J., Nordstroem, K. A. (2004). Karaoke kapitalizam. Zagreb: Differo, str. 130. (prema „The Economist“ 29.01.2000.)

[100]www.poslovna-etika.hr (10.03.2015.)

U registru potpisnika Kodeksa etike u poslovanju su izlistana 663 potpisnika Kodeksa, od kojih je samo 10-ak financijskih institucija. Ovaj podatak ne govori baš pozitivno o orijentaciji financijskih institucija. Međutim, kad bi uvrštavanje na ovaj popis bilo preduvjet poslovanja u RH, onda bi se sigurno više financijskih institucija našlo na imenovanom popisu.[102]

Prema godišnjem indeksu Transparency International za 2016.godinu, od 176 zemalja Hrvatska je po korumpiranosti na 55. mjestu. Transparency poručuje da prestane obrazac 'šetanja' između visokih položaja u poslovnom svijetu i u politici i na veću kontrolu banaka i drugih tvrtki koje omogućavaju pranje novca i poziva na zabranu skrivanja pravih vlasnika tvrtki.[103]

2.4.2. Profesionalna etika u bankarstvu

Poslovanje banaka kao financijskih institucija bitno se razlikuje od poslovanja većine ostalih poslovnih subjekata jer posluju s vrlo visokom polugom što povećava osjetljivost banke na nepovoljne ekonomske događaje i povećava rizik stečaja.

Banke imaju značajnu ulogu u održavanju povjerenja u monetarni sustav svake države. Stoga i postoji veliko zanimanje za sudbinu banaka, posebice za njihovu solventnost i likvidnost. Stoga moraju uspostaviti operativne procedure i interne kontrole dizajnirane na način kojim se osigurava tretiranje takve imovinu jedino u skladu s uvjetima pod kojima je imovina prenesena banci.

Pohlepa u posljednjoj financijskoj krizi, kako kod bankara tako i kod klijenata, bila je temeljnim razlogom financijske krize svjetskog gospodarstva. U financijskom sektoru etičke dileme se pojavljuju zbog sukoba povjerenja prema klijentu, vlastitog interesa financijskih djelatnika i odgovornost prema daljnjim interesnim dionicima.

Banke se načelno dijele na središnje, investicijske i komercijalne banke. Investicijske banke posluju s tvrtkama i ustanovama koje provode kapitalna ulaganja, dok komercijalne posluju s »malim« klijentima.

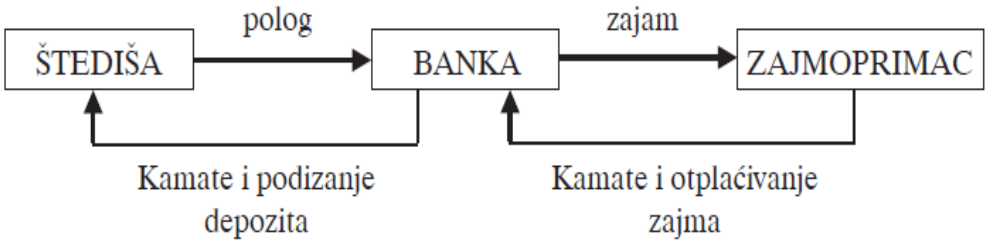
[101]Kodeks etike u poslovanju. Zagreb: Hrvatska gospodarska komora (http://www.hgk.hr/documents/kodeksposlovneetikehrweb58) (10.01.2017.)

[102]Buljan Barbača, D. (2014). Upravljanje osobnim financijama. Split: Sveučilište u Splitu, str. 38.

[103]http://www.poslovni.hr/hrvatska/meunarodna-organizacija-otkrilao-koliko-je-korumpirana-hrvatska-323347 (10.02.2017.)

Tri osnovne teme kojima se bavi poslovna etika komercijalnih banaka usmjerene su na tri ključna pojma: integritet, odgovornost i prisnost između bankara i klijenta.[104]

Slika 4. Jednostavni model funkcioniranja komercijalnih banaka

Izvor: Krkač, K., Volarević, H., Jerković, H. (2013). Poslovna etika banaka. *Obnovljeni život : časopis za filozofiju i religijske znanosti, 68.(1.),* str. 107.

Svaki put kada se dogodi ekonomska kriza, raspravlja se o naravi, poslu i regulaciji bankarskih aktivnosti. Moralnost banaka eksterna je i interna. Eksterna moralnost ili točnije nemoralnost banaka tiče se nebrige banaka za sebe, klijente i tržište te *vice versa*. Propast banke može biti uzrokovana ponašanjem na tržištu.

Središnje banke ovdje imaju ulogu nadzora i *posljednjega zajmodavca* komercijalnim bankama. No, što ako središnja banka naprosto ne može »pokriti «troškove komercijalnih banaka (primjerice u slučaju Grčke)? Tada ne bankrotira samo komercijalna banka, nego i država.

Državna agencija za osiguranje štednih uloga i sanaciju banaka[105] osnovana je 1994. godine s ciljem da štiti deponente (vjerovnike) u svim kreditnim institucijama registriranim u RH.

Agencija osigurava depozite u maksimalnoj visini do 100.000 eura u kunskoj protuvrijednosti.

U Bruxellesu je 2001. godine osnovana je Europska federacija etičkih i alternativnih banaka i financijera (FEBEA - European Federation of Ethical and Alternative Banks and Financiers). Okuplja financijske institucije iz 14 europskih zemalja s ciljem razvoja etičkog i društvenog financiranja u Europi.

U Hrvatskoj je 2014. godine osnovana Zadruga za etično financiranje (ZEF)[106].

U listopadu 2016. godine HNB-u je službeno predana dokumentacija za osnivanje prve etične banke u Hrvatskoj.[107]

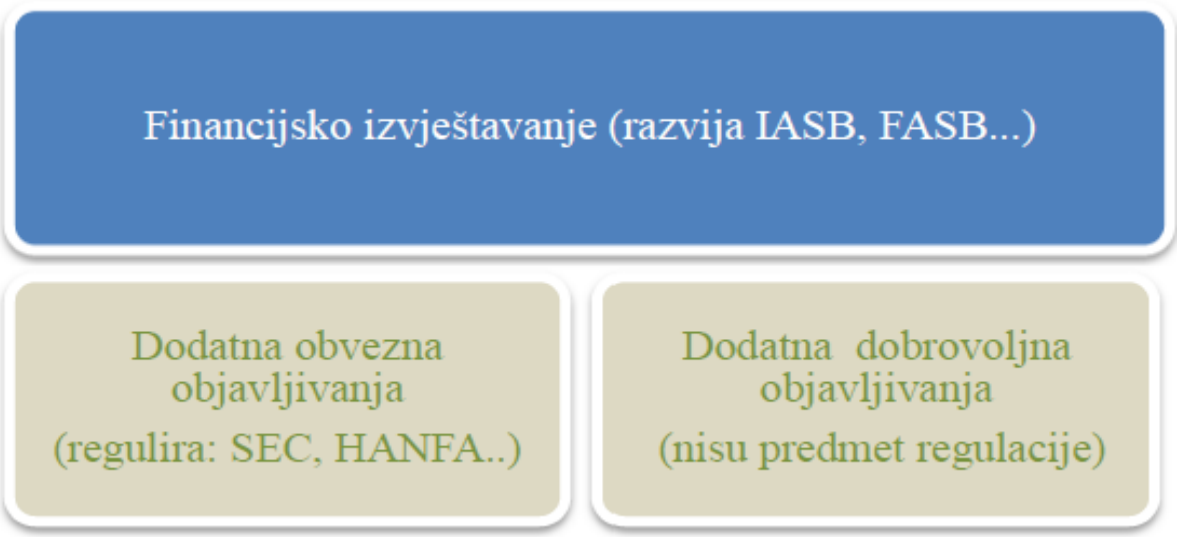
[104]Krkač, K., Volarević, H., Jerković, H. (2013). Poslovna etika banaka. *Obnovljeni život : časopis za filozofiju i religijske znanosti, 68.(1.),* 105-106. (http://hrcak.srce.hr/94049) (15.12.2016.)
[105]http://www.dab.hr/o-nama/zakonska-regulativa (01.03.2017.)
[106]www.zef.hr(01.02.2017.)
[107]https://www.ebanka.eu (01.02.2017.)

2.5. Regulativa korporativnog izvještavanja

Korporativno izvještavanje predstavlja pojam koji se odnosi na izvještavanje korporacija čiji vrijednosni papiri obično kotiraju na tržištima kapitala. Korporativno izvještavanje je šire od financijskog izvještavanja te obuhvaća i pravila izvještavanja koja obično propisuje regulator burze. U korporativnim izvještajima se mogu naći i korisne nefinancijske ili narativne informacije. Regulatori propisuju obvezne elemente korporativnog izvještavanja, ali se brojne korporacije odlučuju i za dobrovoljno korporativno izvještavanje u cilju lakšeg prikupljanja potrebnog kapitala, nižih troškova financiranja ili bolje likvidnosti dionica.[108]

Korporativno izvještavanje je znatnim dijelom predmet regulacije te obično postoji nezavisna institucija koja razvija računovodstvene standarde (IASB, FASB…) i regulatorna institucija (SEC, HANFA…) koja određuje sam postupak i sadržaj korporativnog izvještavanja. Zakon o računovodstvu propisuje obveznu primjenu Međunarodnih standarda financijskog izvještavanja (MSFI) koje razvija IASB za hrvatske korporacije koje kotiraju na burzama.[109]

Slika 5. Struktura korporativnog izvještavanja

Izvor: Pervan, I., Tipurić, D.(ur.) (2008). Korporativno upravljanje. Zagreb: Sinergija, str. 472

Korporativno izvještavanje se regulira kroz zakone, pravilnike i direktive. Reguliranje korporativnog izvještavanja je postalo vrlo aktualno pitanje nakon velikih bankrota uz računovodstvene nepravilnosti, te se reakcije očituju novom, zahtjevnijom regulativom

[108]Pervan, I. (2010). Teorije financijskog računovodstva (predavanja). Split: Ekonomski fakultet
[109]Pervan, I., Tipurić, D.(ur.) (2008). Korporativno upravljanje. Zagreb: Sinergija, str. 472.

korporativnog izvještavanja u SAD-u i EU što se nastoji otkloniti pojačanom transparentnošću i izvještavanjem, unaprjeđenjem računovodstvenih standarda i poboljšanjem revizije pri čemu treba razlikovati obvezno od dobrovoljnog korporativnog izvještavanja.

Dobrovoljno izvještavanje predstavlja dodatni način informiranja investitora i ostalih interesnih skupina te obuhvaća sve objave financijskih i nefinancijskih informacija koje nisu obuhvaćene obveznim izvještavanjem. Ova razina izvještavanja korporacija je posljedica dobre prakse korporativnog upravljanja te nastojanja korporacija da pojačanom transparentnošću smanje rizik ulaganja te u konačnici i same troškove financiranja. U okviru dobrovoljnog izvještavanja kompanije najčešće objavljuju menadžerske analize i prognoze u okviru godišnjeg izvješća, informacije o sastancima i prezentacijama s analitičarima, različite izjave za medije te koriste internet izvještavanje. Kao primjeri informacija koje se daju u javnost mogu se navesti: definiranje poslovnih ciljeva i strategije; analiza konkurencije; analiza ključnih proizvoda i tržišta na kojima kompanija posluje; menadžerske prognoze i analize poslovanja i financijskih rezultata; analiza rizika; financijski pokazatelji; podaci o kretanju cijena dionica; opis kvalifikacija i stručnosti zaposlenika, itd.

Pozitivni efekti dobrovoljnog izvještavanja ogledaju se u smanjenju informacijske asimetrije, jačanju povjerenja ulagača te poboljšanom ugledu društva što u konačnici rezultira smanjenim troškovima financiranja.[110]

2.5.1. Regulativa izvještavanja u SAD-u

Suvremeno financijsko izvještavanje u SAD utemeljeno je na FASB-ovom koncepcijskom okviru koji razvija financijsko računovodstvo i donosi standarde izvještavanje za javne i privatne tvrtke te neprofitne organizacije u SAD koje slijede općeprihvaćena računovodstvena načela (GAAP). FASB standardi priznaju se kao mjerodavni od strane Komisije za vrijednosne papire (SEC), državnog Odbora za računovodstvo (NASBA) i Američkog instituta ovlaštenih javnih računovođa (AICPA) te mnogih drugih organizacija.

Komisija za vrijednosne papire (SEC) je odgovorna za potrebe objavljivanja financijskih informacija za dobrobit dioničara te diktira oblik i sadržaj tih izvješća, nadzire financijska izvješća korisne informacije na raspolaganje javnosti putem svoje web stranice (www.sec.gov). Međutim, važno je napomenuti da je većina tvrtki U SAD ne spadaju u nadležnost SEC-a.[111]

---

[110]Bartulović, M.(2013). Regulatorni okvir financijskog izvještavanja. Split: Ekonomski fakultet, str. 23-24.

[111]Elliott, B., Elliott, J. (2011). Financial Accounting and Reporting, 14th edition. Harlow: Pearson Education Limited, str.108.

Standardi korporativnog izvještavanja u SAD-u, lideru u praksi korporativnog izvještavanja, postavljeni su poprilično visoko – ne ograničavaju se isključivo na temeljnih financijskih izvještaja, već se zahtijeva i puno širi skup financijskih i nefinancijskih informacija. Obvezno izvještavanje je uređeno Zakonom o tržištu vrijednosnih papira, drugim zakonima te različitim pravilnicima. Nadzor nad korporativnim izvještavanjem provodi SEC koji neovisno o FASB-u propisuje bitne elemente korporativnog izvještavanja. SEC prema odredbama Sarbanes-Oxly Acta također ima mjerodavnost i obvezu uvida u cjelokupno izvještavanje korporacije, koje uključuje i financijske izvještaje. Korporacije koje kotiraju na burzama u SAD-u moraju predavati različite financijske i nefinancijske izvještaje, među ostalim tromjesečne (obrazac 10-Q) i godišnje izvještaje (obrazac 10-K), a svi su javni i dostupni na internetu.[112]

Obrazac 10-K (Form 10-K)[113] osim revidiranih financijskih izvještaja uključuje: opis djelatnosti korporacije i segmenata poslovanja, poslovne rizike, nekretnine, sudske postupke, kvantitativna i kvalitativna objava tržišnih rizika, menadžerske analize financijske pozicije i rezultata poslovanja, promjene revizora i neslaganja s revizorima po pitanju računovodstva i objavljivanja, internu kontrolu nad nefinancijskim izvještavanjem, menadžerske kompenzacije, odnose i transakcije s povezanim subjektima...

Tromjesečni Obrazac 10-Q (Form 10-Q)[114]sadrži nerevidirane financijske izvještaje i daje trajni pogled na financijski položaj poduzeća tijekom godine. Obrazac sadrži relevantne financijske podatke tromjesečja koji uključuje: sažeta financijska izvješća; menadžerske analize financijskog poslovanja; objave u vezi tržišnog rizika; i unutarnje kontrole; sudske postupke; neregistrirane prodaje vlasničkih vrijednosnih papira; korištenje prihoda od prodaje od neregistrirane prodaje kapitala; starije vrijednosne papire te otkrivene bilo koje druge informacije vezane za korporaciju.

SEC propisuje rokove dostave obrazaca te sankcije za korporacije koje ih se ne pridržavaju.

Nakon velikih korporativnih skandala u SAD-u izglasan je Sarbanes-Oxley Act[115] 2002. godine s ciljem vraćanja povjerenja ulagača u tržište i zaštite interesa investitora. Čin je imao dubok utjecaj na korporativno upravljanje u SAD-u. Sarbanes-Oxley Act zahtijeva od korporacija jačanje revizorskih odbora, obavljanje unutarnje kontrole ispitivanja, postavlja osobnu odgovornost direktora i službenika za točnost financijskih izvještaja te ojačava

[112]Pervan, I., Tipurić, D.(ur.) (2008). Korporativno upravljanje. Zagreb: Sinergija, str. 487.
[113]https://www.sec.gov/about/forms/form10-k.pdf (01.02.2017.)
[114]https://www.sec.gov/about/forms/form10-q.pdf (01.02.2017.)
[115]http://www.sarbanes-oxley-act.biz/SarbanesOxleyAct.htm (10.02.2017.)

objavljivanje. Sarbanes-Oxley Act također utvrđuje strože kazne za prijevaru s vrijednosnim papirima i mijenja način rada računovodstvenih tvrtki. Izravni učinak Sarbanes-OxleyActana korporativno upravljanje je jačanje revizorskih odbora na javna poduzeća. Odbor za reviziju dobiva široke ovlasti u nadzoru odluka menadžerskog računovodstva. Članovi Odbora za reviziju moraju biti neovisni od top menadžmenta i steći nove odgovornosti kao što su odobravanje revizijskih i nerevizijskih usluga, odabir i nadzor vanjskih revizora i rješavanje pritužbi u vezi rukovodstva računovodstvene prakse. Sarbanes Oxle Act zahtijeva od korporacija obavljanje opsežnih ispitivanja interne kontrole.

Sarbanes Oxley Act mijenja značajno odgovornost menadžmenta za financijsko izvješćivanje te zahtijeva da čelnici korporacija osobno potvrde točnost financijskih izvješća. Ako top menadžer svjesno ili namjerno dade lažni certifikat, može se suočiti s do 20 godina zatvora. Zbog lošeg ponašanja rukovodstva, top menadžer može biti prisiljen da se odrekne bonusa ili profita ostvarenog od prodaje tvrtke. Ako je direktor ili službenik osuđen zbog povrede zakona o vrijednosnim papirima, može mu biti zabranjen rad u istoj ulozi u javnom poduzeću. Zakon nameće strože kazne za ometanje pravde i prijevare s vrijednosnim papirima, mrežnim i elektroničnim prijevarama s kaznama do 25 godina.

Sarbanes-Oxley Act regulira korporativno upravljanje u javnim poduzećima, kao i rad vanjskih revizora. Osnovan je 'Public Company Accounting Oversight Board - PCAOB' s ciljem zaštite investitora i drugih dionika u javnim poduzećima s nizom strogih smjernica za revizore financijskih izvješća, odražava standarde za javne računovođe, ograničava njihove sukobe interesa i zahtijeva glavnu rotaciju partnera revizije svakih pet godina za istu korporaciju.[116]

2.5.2. Regulativa korporativnog izvještavanja u EU-u

Korporativno izvještavanje na razini EU-a uređuju različite direktive i uredbe, među kojima je najvažnije IV. i VII. direktiva, Uredba o primjeni MSFI/MRS-a i Direktiva transparentnosti. U prošlosti su među europskim zemljama zbog različitih faktora (financiranje, vlasništvo, pravni sustav) postojale znatne razlike u pogledu financijskog izvještavanja. Pokušaj harmonizacije financijskog izvještavanja na razini EU bile su IV. i VII. direktiva, međutim one u konačnici nisu postigle željene rezultate jer su dopuštale korištenje nacionalnih i FASB-

[116]http://www.investopedia.com/ask/answers/052815/what-impact-did-sarbanesoxley-act-have-corporate-governance-united-states.asp (10.02.2017.)

ovih standarda što je u konačnici rezultiralo neusklađenosti i prihvatljive usporedivosti financijskog izvještavanja.[117]

Četvrta direktiva Vijeća Europskih zajednica[118] iz 1978. godine postavlja pravila financijskog izvještavanja za određene vrste trgovačkih društava. Cilj je usklađivanje odredbi koje se odnose na podnošenje i sadržaj godišnjih financijskih izvještaja i godišnjih izvješća, te metode procjene koje se koriste u njima i njihovo objavljivanje, posebno za dionička društva i društva s ograničenom odgovornošću, što je od posebne važnosti za zaštitu članova i trećih osoba. Potrebno je utvrditi najmanji ekvivalent pravnih zahtjeva, u tadašnjoj Europskoj ekonomskoj zajednici, koji se odnosi na opseg financijskih informacija koje bi trgovačka društva u međusobnom tržišnom natjecanju trebala staviti na raspolaganje javnosti. Budući da godišnji financijski izvještaji moraju odražavati istinito i točno stanje aktive i pasive trgovačkih društava, njihovu financijsku poziciju, dobit ili gubitak, mora biti propisan obvezan obrazac bilance i računa dobiti i gubitka te utvrđen najmanji sadržaj za bilješke o godišnjem financijskom izvještaju i godišnjem izvješću. Odobrena su izuzeća od primjene za određena mala i srednje velika trgovačka društva koja su od manje gospodarske i socijalne važnosti. Moraju se uskladiti različite metode za procjenu aktive i pasive u potrebnoj mjeri kako bi se osiguralo da godišnji financijski izvještaji sadrže informacije koje su usporedive i ekvivalentne. Godišnje financijski izvještaji moraju revidirati ovlaštene osobe čije će najmanje kvalifikacije biti predmet naknadnog usklađenja, a samo mala trgovačka društva mogu biti oslobođena od ove obveze revizije. Kada neko trgovačko društvo pripada grupi, financijski izvještaji grupe moraju odražavati istinito i točno stanje aktivnosti grupe kao cjeline. Direktiva uočava poteškoće koje proizlaze iz tadašnje pozicije u pogledu zakonodavstva u nekim državama članicama te dopušta duži period za provedbu određenih odredbi Direktive.

Sedma direktiva Vijeća Europskih zajednica[119] iz 1983. godine ima za cilj usklađivanje zakonodavstva koje uređuje konsolidirane financijske izvještaje te zaštitu interesa društava kapitala. Konsolidirani financijski izvještaj sastoji se od konsolidirane bilance, konsolidiranog računa dobiti i gubitka, te bilješki uz financijske izvještaje. Ti dokumenti čine jednu cjelinu.

---

[117]Pervan, I., Tipurić, D.(ur.) (2008). Korporativno upravljanje. Zagreb: Sinergija, str. 494.-495.

[118]Četvrta direktiva Vijeća Europskih zajednica od 25. srpnja 1978….Ugovora o godišnjim financijskim izvještajima za određene vrste trgovačkih društava. Službeni list Europskih zajednica (78/660/EEZ) (http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:31978L0660&qid=1489338078884&from=HR) (01.09.2016.)

[119]Sedma direktiva Vijeća Europskih zajednica od 13. lipnja 1983…. Ugovora o konsolidiranim financijskim izvještajima. Službeni list Europskih zajednica (83/349/EEZ) (http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:31983L0349&qid=1489349508468&from=HR) (01.09.2016.)

Konsolidirani financijski izvještaj pruža istinit i pošten prikaz aktive, pasive, financijskog stanja i dobiti ili gubitka poduzeća uključenih u konsolidaciju kao cjeline. Poduzeće koje sastavlja konsolidirani financijski izvještaj mora primjenjivati iste metode vrednovanja kao i u svojim godišnjim financijskim izvještajima. Međutim, države članice mogu zahtijevati ili dopustiti upotrebu drugih metoda vrednovanja za konsolidirane financijske izvještaje, ali korištenje te vrste odstupanja, kao i razlozi za to korištenje, moraju se navesti u bilješkama uz konsolidirane financijske izvještaje.

Četvrta i Sedma direktiva nisu postigle željene rezultate na području harmonizacije financijskog izvještavanja u EU prije svega poradi činjenice da su direktive dopuštale korištenje niza alternativa u svrhu poštivanja pravnih i poreznih razlika država članica EU-a S ciljem daljnjeg unaprjeđenja financijskog izvještavanja i korporativnog upravljanja tijekom 2006. godine usvojena je i direktiva s amandmanima na IV. i VII. direktivu. U okviru direktive s amandmanima na IV. i VII. direktivu uređuju se odnosi s poveznim strankama, izvanbilančne sporazume, izvještaj o korporativnom upravljanju te kolektivna odgovornost članova uprave, nadzornog odbora i drugih upravnih tijela za izradu godišnjeg izvještaja sukladno odredbama IV. i VII. direktive.[120]

Uredba o primjeni međunarodnih računovodstvenih standarda[121] iz 2002. godine propisuje da od 1. siječnja 2005. trgovačka društva koja kotiraju na burzama EU moraju sastavljati svoje konsolidirane financijske izvještaje u skladu s MSFI.

Direktiva transparentnosti[122] iz 2004. godine ima za cilj usklađivanje zahtjeva za transparentnost u vezi s informacijama o izdavateljima čiji su vrijednosni papiri uvršteni u trgovanje na uređenom tržištu. Izdavatelj je obvezan javno objaviti svoje godišnje financijsko izvješće najkasnije četiri mjeseca nakon kraja svake financijske godine te mora osigurati da ona ostaje javno dostupni tijekom najmanje pet godina.

Godišnji financijski izvještaj mora sadržavati:

- revidirane financijske izvještaje;
- izvještaj menadžmenta;

---

[120]Bartulović, M.(2013). Regulatorni okvir financijskog izvještavanja. Split: Ekonomski fakultet, str. 29.

[121]Uredba 1606/2002 Europskog parlamenta i Vijeća od 19. srpnja 2002. o primjeni međunarodnih računovodstvenih standarda. Službeni list Europskih zajednica 11.09.2002. (http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32002R1606&qid=1489363251006&from=HR) (01.09.2016.)

[122]DIRECTIVE 2004/109/EC OFTHE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 15 December 2004 on the harmonisation of transparency requirementsin relation to information about issuers whose securities are admitted to trading on a regulated market and amending Directive 2001/34/EC. Official Journal of the European Union 2004/109/EC (http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2004:390:0038:0057:EN:PDF) (01.09.2016.)

- izjave odgovornih osoba izdavatelja da su prema njihovom najboljem saznanju, financijska izvješća napravljena u skladu sa važećim računovodstvenim standardima daju pravi i istinit prikaz imovine, obveza, financijskog položaja i dobiti ili gubitku izdavatelja i društava uključenih u konsolidaciju kao cjelinu, te da izvještaj menadžmenta sadrži fer prikaz razvoja i rezultata poslovanja i položaj izdavatelja i društava uključenih u konsolidaciju kao cjelinu, zajedno s opisom glavnih rizika i neizvjesnosti kojima su suočeni.

Polugodišnje financijsko izvješće obuhvaća prvih šest mjeseci financijske godine, a mora se objaviti najkasnije dva mjeseca nakon toga te ostaje na raspolaganju javnosti najmanje pet godina.

Polugodišnje financijsko izvješće mora sadržavati:

- skraćeni set financijskih izvještaja;
- privremeno menadžersko izvješće;
- izjave odgovornih osoba izdavatelja da su prema njihovom najboljem saznanju kondenzirani financijski izvještaji pripremljeni u skladu s važećim računovodstvenim standardima daje cjelovit i istinit prikaz imovine, obveza, financijskog položaja i dobiti ili gubitku izdavatelja, odnosno poduzetnika uključenih u konsolidaciju kao cjelinu te da privremeni izvještaj menadžmenta sadrži fer pregled podataka.

Države članice moraju osigurati provođenje Direktive kroz nacionalna zakonodavstva s učinkovitim kaznama za odgovorne osobe.

2.6. Korporativno izvještavanje u Republici Hrvatskoj

Današnje gospodarsko okruženje predstavlja veliki izazov za sve tržišne sudionike, osobito u pogledu istinitosti i dostupnosti financijskih informacija. Postojanje visoke razine povjerenja između pružatelja informacija i njihovih potencijalnih korisnika jedna je od osnovnih pretpostavki uspješnog funkcioniranja tržišta i kvalitetnog razvoja suvremenih ekonomskih odnosa. Ulaskom u Europsku uniju, Republika Hrvatska je morala prilagoditi svoj zakonodavni okvir korporativnog izvještavanja regulativi Europske unije. Dobrovoljno izvještavanje hrvatskih korporacija zaostaje za razvijenim zemljama, ali s vremenom se vide pozitivni pomaci.

2.6.1. Regulativa korporativnog izvještavanja u Republici Hrvatskoj

U Hrvatskoj je za regulaciju obveznog izvješćivanja korporacija, tj. listanih d.d. od 01.01.2006. zadužena HANFA. Korporativno izvještavanje je jedan od glavnih elemenata za učinkovito funkcioniranje tržišta kapitala te se time navedena problematika nalazi u mjerodavnosti HANFA-e, a njena pozicija se može usporediti sa SEC-om u SAD-u. HANFA je mjerodavna definirati zahtjeve za opsegom i sadržajem korporativnog izvještavanja. Pitanje koncepcijskog okvira i standarda financijskog izvještavanja u Hrvatskoj je riješeno Zakonom o računovodstvu koji za korporacije koje listaju dionice nalaže uporabu IASB-a.

Obvezno izvještavanje za korporacije u Hrvatskoj je uređeno putem više zakona i pravilnika od kojih valja istaknuti:

- Zakon o računovodstvu,
- Zakon o trgovačkim društvima,
- Zakon o tržištu vrijednosnih papira,
- Pravilnik o sadržaju i obliku financijskih i poslovnih izvješća javnih dioničkih društava,
- Pravila Zagrebačke burze.

Uz izvještavanje za potrebe ulagača i kreditora postoji i paralelni okvir financijskog izvještavanja koji proizlazi iz zakonskih obveza prema raznim državnim institucijama, kao što su: Porezna uprava, Financijska agencija, Državni zavod za statistiku.[123]

Novi Zakonom o računovodstvu[124] iz 2015. godine uređuje se računovodstvo poduzetnika, razvrstavanje poduzetnika i grupa poduzetnika, knjigovodstvene isprave i poslovne knjige, popis imovine i obveza, primjena standarda financijskog izvještavanja i tijelo za donošenje standarda financijskog izvještavanja, godišnji financijski izvještaji i konsolidacija godišnjih financijskih izvještaja, izvještaj o plaćanjima javnom sektoru, revizija godišnjih financijskih izvještaja i godišnjeg izvješća, sadržaj godišnjeg izvješća, javna objava godišnjih financijskih izvještaja i godišnjeg izvješća, Registar godišnjih financijskih izvještaja te obavljanje nadzora. U pravni poredak Republike Hrvatske Zakon je prenio sljedeće direktive Europskog parlamenta i Vijeća Europe:

---

[123]Pervan, I., Tipurić, D.(ur.) (2008). Korporativno upravljanje. Zagreb: Sinergija, str. 497-498.

[124]Zakon o računovodstvu. Zagreb: Narodne novine br. 78/2015. (http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_07_78_1493.html) (10.01.2017.)

1. Direktiva 2013/34/EU o godišnjim financijskim izvještajima, konsolidiranim financijskim izvještajima i povezanim izvješćima za određene vrste poduzeća;
2. Direktiva 2012/17/EU u vezi s povezivanjem središnjih registara, trgovačkih registara i registara trgovačkih društava;
3. Direktiva 2009/101/EZ o usklađivanju zaštitnih mjera koje, radi zaštite interesa članova i trećih strana, države članice zahtijevaju za trgovačka društva s ciljem izjednačavanja takvih zaštitnih mjera;
4. Direktiva 2006/43/EZ o zakonom propisanim revizijama godišnjih financijskih izvješća i konsolidiranih financijskih izvještaja;
5. Jedanaesta direktiva Vijeća 89/666/EEZ. o zahtjevima objavljivanja podataka u vezi s podružnicama koje su u nekoj državi članici otvorile određene vrste trgovačkog društva u skladu sa zakonima druge države;
6. Direktiva 2014/95/EU u pogledu objavljivanja nefinancijskih informacija i informacija o raznolikosti određenih velikih poduzeća i grupa[125]
7. Uredbe (EZ) br. 1606/2002 o primjeni međunarodnih računovodstvenih standarda i Uredbe (EZ) br. 1893/2006 o utvrđivanju statističke klasifikacije ekonomskih djelatnosti NACE Revizija 2.

»Subjekt od javnog interesa« je poduzetnik čiji su vrijednosni papiri uvršteni na uređeno tržište bilo koje države članice kako je određeno zakonom kojim se uređuje tržište kapitala. Subjektima od javnog interesa smatraju se također:

– kreditne institucije

– institucije za elektronički novac

– društva za osiguranje

– društva za reosiguranje

– leasing-društva

– društva za upravljanje UCITS fondovima

– društva za upravljanje alternativnim investicijskim fondovima

– UCITS fondovi

– alternativni investicijski fondovi

– mirovinska društva koja upravljaju obveznim mirovinskim fondovima, mirovinska društva koja upravljaju dobrovoljnim mirovinskim fondovima, dobrovoljni mirovinski fondovi, obvezni mirovinski fondovi i mirovinska osiguravajuća društva

[125]Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o računovodstvu. Zagreb: Narodne novine br. 120/2016. (http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2016_12_120_2612.html) (10.01.2017.)

– društva za dokup mirovine

– faktoring-društva

– investicijska društva, burze, operateri MTP-a, središnja klirinška depozitarna društva, operateri središnjeg registra, operateri sustava poravnanja i/ili namire i operateri Fonda za zaštitu ulagatelja

– Hrvatska banka za obnovu i razvitak

– druga trgovačka društva od javnog interesa

– veliki poduzetnici.

Poduzetnici se razvrstavaju se na mikro, male, srednje i velike ovisno o pokazateljima utvrđenim na zadnji dan poslovne godine koja prethodi poslovnoj godini za koju se sastavljaju financijski izvještaji. Pokazatelji na temelju kojih se razvrstavaju poduzetnici su:

– iznos ukupne aktive

– iznos prihoda

– prosječan broj radnika tijekom poslovne godine.

Mikro poduzetnici su oni koji ne prelaze granične pokazatelje u dva od sljedeća tri uvjeta:

– ukupna aktiva 2.600.000,00 kuna

– prihod 5.200.000,00 kuna

– prosječan broj radnika tijekom poslovne godine – 10 radnika.

Mali poduzetnici su oni koji nisu mikro poduzetnici i ne prelaze granične pokazatelje u dva od sljedeća tri uvjeta:

– ukupna aktiva 30.000.000,00 kuna

– prihod 60.000.000,00 kuna

– prosječan broj radnika tijekom poslovne godine – 50 radnika.

Srednji poduzetnici su oni koji nisu ni mikro ni mali poduzetnici i ne prelaze granične pokazatelje u dva od sljedeća tri uvjeta:

– ukupna aktiva 150.000.000,00 kuna

– prihod 300.000.000,00 kuna

– prosječan broj radnika tijekom poslovne godine – 250 radnika.

Veliki poduzetnici su:

1. poduzetnici koji prelaze granične pokazatelje u najmanje dva od tri uvjeta (iznos ukupne aktive, iznos prihoda, prosječan broj radnika tijekom poslovne godine);

2. banke, štedne banke, stambene štedionice, institucije za elektronički novac, društva za osiguranje, društva za reosiguranje, leasing-društva, društva za upravljanje UCITS fondovima, društva za upravljanje alternativnim investicijskim fondovima, UCITS

fondovi, alternativni investicijski fondovi, mirovinska društva koja upravljaju obveznim mirovinskim fondovima, mirovinska društva koja upravljaju dobrovoljnim mirovinskim fondovima, dobrovoljni mirovinski fondovi, obvezni mirovinski fondovi te mirovinska osiguravajuća društva, društva za dokup mirovine, faktoring-društva, investicijska društva, burze, operateri MTP-a, središnja klirinška depozitarna društva, operateri središnjeg registra, operateri sustava poravnanja i/ili namire i operateri Fonda za zaštitu ulagatelja.

Poduzetnik je dužan sastavljati i prezentirati godišnje financijske izvještaje primjenom Hrvatskih standarda financijskog izvještavanja (HSFI) ili Međunarodnih standarda financijskog izvještavanja(MSFI).

Veliki poduzetnici, subjekti od javnog interesa te poduzetnici čije su dionice ili dužnički vrijednosni papiri uvršteni ili se obavlja priprema za njihovo uvrštavanje na organizirano tržište vrijednosnih papira dužni su sastavljati i prezentirati godišnje financijske izvještaje primjenom Međunarodnih standarda financijskog izvještavanja (MSFI).

Mikro, mali i srednji poduzetnici dužni su sastavljati i prezentirati godišnje financijske izvještaje primjenom Hrvatskih standarda financijskog izvještavanja (HSFI).

HSFI zadovoljavaju uvjete koje Europska unija ostavlja glede sastavljanja, prezentiranja i objavljivanja financijskih izvještaja. Kriteriji mjerenja i priznavanja u skladu su s MSFI kao i s IV. i VII. Direktivom EU. Oni cjelovito obrađuju značajne pozicije financijskih izvještaja, manjeg su opsega, lakši za razumijevanje i primjenu te su obvezni za male i srednje poduzetnike.

Ovisno društvo, odnosno društvo kći koje je obveznik primjene Hrvatskih standarda financijskog izvještavanja, a čije matično društvo sastavlja i prezentira konsolidirane financijske izvještaje primjenom Međunarodnih standarda financijskog izvještavanja, može odlučiti da svoje godišnje financijske izvještaje sastavlja i prezentira primjenom Međunarodnih standarda financijskog izvještavanja.

Obvezi revizije godišnjih financijskih izvještaja podliježu godišnji odvojeni i konsolidirani financijski izvještaji subjekata od javnog interesa te velikih i srednjih poduzetnika koji nisu subjekti od javnog interesa, kao i poduzetnici koji su matična društva velikih i srednjih grupa ako nisu obveznici revizije.

Godišnje izvješće mora sadržavati sljedeće:

1. financijske izvještaje za izvještajno razdoblje, uključujući revizorsko izvješće ako je propisana obvezna revizija godišnjih financijskih izvještaja

2. izjavu o primjeni kodeksa korporativnog upravljanja, ako su je dužni sastavljati prema odredbama ovoga Zakona

3. izvještaj o plaćanjima javnom sektoru, ako su ga dužni sastavljati prema odredbama ovoga Zakona

4. izvješće poslovodstva s podacima koji se odnose na prikaz:

a) vjerojatnog budućeg razvoja poduzetnikova poslovanja

b) aktivnosti istraživanja i razvoja

c) podataka o otkupu vlastitih dionica sukladno propisu kojim se uređuju trgovačka društva

d) podataka o postojećim podružnicama poduzetnika

e) koje financijske instrumente koristi, ako je to značajno za procjenu imovine, obveza, financijskog položaja i uspješnosti poslovanja:

– ciljeva i politike poduzetnika u vezi s upravljanjem financijskim rizicima, zajedno s politikom zaštite svake značajnije vrste prognozirane transakcije za koju se koristi računovodstvo zaštite

– izloženosti poduzetnika cjenovnom riziku, kreditnom riziku, riziku likvidnosti i riziku novčanog toka.

Subjekti od javnog interesa dužni su u godišnje izvješće uključiti izjavu o primjeni kodeksa korporativnog upravljanja kao poseban odjeljak godišnjeg izvješća koji mora sadržavati barem:

1. informacije, ako je primjenjivo:

a) o kodeksu korporativnog upravljanja koji poduzetnik mora primjenjivati

b) o kodeksu korporativnog upravljanja koji poduzetnik dobrovoljno primjenjuje

c) sve relevantne informacije o primijenjenim mjerama korporativnog upravljanja koje nisu zahtijevane zakonskim propisima. Za kodekse korporativnog upravljanja na koje se poziva, poduzetnik mora navesti i gdje su oni javno dostupni. Ako poduzetnik primjenjuje mjere korporativnog upravljanja koje nisu zahtijevane zakonskim propisima mora ih javno objaviti

2. ako poduzetnik u skladu sa zakonskim propisima odstupa od obveznog ili dobrovoljno prihvaćenog kodeksa korporativnog upravljanja, dužan je navesti dijelove kodeksa korporativnog upravljanja od kojih odstupa te objasniti razloge za odstupanje. Ako poduzetnik odluči ne navesti odredbe obveznog ili dobrovoljno prihvaćenog kodeksa korporativnog upravljanja dužan je obrazložiti razloge zbog kojih tako postupa

3. opis glavnih elemenata poduzetnikova sustava unutarnje kontrole i upravljanja rizikom u odnosu na postupak financijskog izvještavanja

4. podatke o značajnim neposrednim i posrednim imateljima dionica u društvu, uključujući posredno držanje dionica u piramidalnim strukturama i uzajamnim udjelima, imateljima vrijednosnih papira s posebnim pravima kontrole i opisom tih prava, ograničenjima prava glasa kao što su ograničenja prava glasa na određeni postotak ili broj glasova, vremenska ograničenja za ostvarenje prava glasa ili slučajevi u kojima su u suradnji s društvom financijska prava iz vrijednosnih papira odvojena od držanja tih papira, pravilima o imenovanju i opozivu imenovanja članova uprave, odnosno izvršnih direktora, odnosno nadzornog, odnosno upravnog odbora i izmjeni statuta, o ovlastima članova uprave, odnosno izvršnih direktora, odnosno nadzornog, odnosno upravnog odbora posebice o ovlastima da izdaju dionice društva ili stječu vlastite dionice

5. opis načina rada glavne skupštine te njezina ovlaštenja, prava dioničara te kako se njihova prava realiziraju ako ove informacije nisu javno dostupne u zakonskim propisima

6. sastav i rad izvršnih, upravljačkih i nadzornih tijela i njihovih odbora.

Konsolidirani godišnji financijski izvještaji su financijski izvještaji grupe poduzetnika u kojoj određeni poduzetnik (matično društvo) nad jednim ili više poduzetnika (društvo kći) ima vladajući utjecaj (kontrolu) na određivanje financijskih i poslovnih politika, a prikazuju grupu kao cjelinu. Konsolidirane godišnje financijske izvještaje, odnosno konsolidirano izvješće poslovodstva dužan je sastavljati poduzetnik iz Republike Hrvatske koji u grupi poduzetnika predstavlja matično društvo.

Registar godišnjih financijskih izvještaja središnji je izvor informacija o financijskom položaju i uspješnosti poslovanja poduzetnika na pojedinačnoj i konsolidiranoj osnovi. Registar godišnjih financijskih izvještaja sadržava podatke o financijskom položaju i uspješnosti poslovanja i dodatne podatke. Registar godišnjih financijskih izvještaja vodi se u elektroničkom obliku i dostupan je na mrežnim stranicama[126]. Registar godišnjih financijskih izvještaja operativno vodi Financijska agencija u ime Ministarstva financija.

Veliki poduzetnici koji su subjekti od javnog interesa i koji na datum bilance prelaze kriterij prosječnog broja od 500 radnika tijekom prethodne poslovne godine u svoje izvješće poslovodstva uključuju nefinancijsko izvješće koje sadržava informacije u mjeri nužnoj za razumijevanje razvoja, poslovnih rezultata i položaja poduzetnika te učinka njegovih aktivnosti koje se odnose najmanje na okolišna, socijalna i kadrovska pitanja, poštovanje ljudskih prava, borbu protiv korupcije i pitanja u vezi s podmićivanjem, uključujući:

a) kratak opis poslovnog modela poduzetnika

[126]http://rgfi.fina.hr/JavnaObjava-web/jsp/prijavaKorisnika.jsp (01.03.2017.)

b) opis politika poduzetnika u vezi s tim pitanjima, uključujući postupke temeljite analize koji se provode

c) rezultate tih politika

d) osnovne rizike povezane s tim pitanjima koji se odnose na poslovanje poduzetnika, uključujući, kad je to relevantno i razmjerno, njegove poslovne odnose, proizvode ili usluge koji mogu prouzročiti negativne učinke na tim područjima, te način na koji poduzetnik upravlja tim rizicima

e) nefinancijske ključne pokazatelje uspješnosti važne za određeno poslovanje.

Subjekti od javnog interesa koji su matična društva velike grupe koja na datum bilance na konsolidiranoj osnovi prelaze kriterij prosječnog broja od 500 radnika tijekom prethodne poslovne godine u svoje konsolidirano godišnje izvješće uključuju konsolidirano nefinancijsko izvješće koje sadržava informacije u mjeri nužnoj za razumijevanje razvoja, rezultata poslovanja, položaja grupe te učinka njezinih aktivnosti koji se odnosi najmanje na okolišna, socijalna i kadrovska pitanja, poštovanje ljudskih prava, borbu protiv korupcije i pitanja u vezi s podmićivanjem, uključujući:

a) kratak opis poslovnog modela grupe

b) opis politika grupe u vezi s tim pitanjima, uključujući postupke temeljite analize koji se provode

c) rezultate tih politika

d) osnovne rizike povezane s tim pitanjima koji se odnose na poslovanje grupe, uključujući, kad je to relevantno i razmjerno, njezine poslovne odnose, proizvode ili usluge koji mogu prouzročiti negativne učinke na tim područjima, te način na koji grupa upravlja tim rizicima

e) nefinancijske ključne pokazatelje uspješnosti važne za određeno poslovanje.

Propisi koji reguliraju sadržaj i oblik nefinancijskog izvještavanja su: Zakon o računovodstvu, Direktiva EU 2014/95/EU, GRI 4– smjernice za izvještavanje, ISO 26000 i OECD smjernice.[127]

Od 1. siječnja 2017. sve kompanije i poslovni subjekti od javnog interesa s više od 500 zaposlenih morat će, uz financijski, objavljivati i nefinancijski izvještaj koji obuhvaća ekološke i socijalne aspekte poslovanja. Obveza je to koja proizlazi iz Direktive 2014/95/EU čija ugradnja u hrvatsko zakonodavstvo upravo traje. Na taj način kategorija društveno odgovornog poslovanja, poznata pod kraticom DOP, dobiva i svoj zakonski okvir, što podržava i Hrvatska udruga poslodavaca koja aktivno sudjeluje u europskom projektu

[127]http://www.altius.hr/edukacije/treninzi/obveza-nefinancijskog-izvjestavanja-od-112017/13382 (01.03.2017.)

Društveno odgovorno poslovanje za sve (CSR for ALL), stavljajući naglasak i na nefinancijsko izvještavanje.[128]

Zakonom o tržištu vrijednosnih papira[129] se uređuju ovlaštenja Hrvatske agencije za nadzor financijskih usluga (HANFA) u postupku nadzora, postupak izdavanja vrijednosnih papira, poslovi s vrijednosnim papirima i osobe ovlaštene za obavljanje poslova s vrijednosnim papirima, uvjeti za organizirano javno trgovanje vrijednosnim papirima, zaštita ulagatelja i nositelja prava iz vrijednosnih papira, nematerijalizirani vrijednosni papiri te ustrojstvo i ovlaštenja središnje depozitarne agencije, burzi i uređenih javnih tržišta.[130]

Pravilnikom o sadržaju i obliku financijskih i poslovnih izvješća javnih dioničkih društava[131] propisuje se:

– sadržaj i oblik financijskih i poslovnih izvješća javnih dioničkih društava ,

– način i rok izrade i dostavljanja izvješća,

– način na koji će se izvješća učiniti dostupnima javnosti,

– način i razdoblje utvrđivanja ima li javno dioničko društvo više od 100 dioničara.

Sadržaj izvješća ovisi o djelatnosti koju obavlja javno dioničko društvo svrstano unutar jedne od sljedećih grupa:

– financijske institucije,

– društva za osiguranje,

– ostala dionička društva.

Pravila Zagrebačke burze[132] uređuju:

1. djelokrug i organizaciju poslovanja Burze
2. članstvo, uključujući odredbe o

    a) primanju u članstvo

    organizacijskim, kadrovskim i tehničkim uvjetima za primanje u članstvo, te uvjetu namire transakcija sklopljenih na Burzi

    c) pravima i obvezama članova

[128]http://www.businessin.hr/gospodarstvo/263-izvjestavanje-o-nefinancijskim-pitanjima-postaje-zakonska-obveza-velikih-kompanija (01.03.2017.)

[129]Zakon o tržištu vrijednosnih papira. Zagreb: Narodne novine br. 84/2002. (http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2002_07_84_1390.html) (15.10.2016.)

[130]Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o tržištu vrijednosnih papira. Zagreb: Narodne novine br. 138/2006. (http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2006_12_138_3113.html) (15.10.2016.)

[131]Pravilnik o sadržaju i obliku financijskih i poslovnih izvješća javnih dioničkih društava. Zagreb: Narodne novine br. 118/2003. (http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2003_07_118_1657.html) (15.10.2016.)

[132]Pravila burze. Zagreb: Zagrebačka burza 2016. (http://www.zse.hr/userdocsimages/objave/idCjenik/Pravila%20Burze%202016.pdf) (16.12.2016.)

d) suspenziji i isključenju iz članstva

3. vrste i način trgovanja, uključujući odredbe o s ustavima poravnanja i/ili namire koje članovi mogu koristiti za poravnanje i/ili namiru sklopljenih transakcija

4. transparentnost trgovine

5. financijske instrumente kojima se može trgovati na uređenom tržištu kojim upravlja Burza, uključujući odredbe o

a) uvjetima za uvrštenje financijskih instrumenata na uređeno tržište

b) obvezama objavljivanja cjenovno osjetljivih informacija

c) privremenoj obustavi trgovanja financijskim instrumentom

d) prestanku uvrštenja

6. nadzor nad trgovinom, te odredbe o sprječavanju i otkrivanju zlouporabe tržišta

7. mjere zaštite tržišta.

Pravila primjenjuju se zajedno s drugim aktima Zagrebačke burze koje donosi u okviru svojih ovlasti.

2.6.2. Dobrovoljno korporativno izvještavanje u Republici Hrvatskoj

Praksa dragovoljnog korporativnog izvještavanja u Hrvatskoj zaostaje za razvijenim zemljama što se može pripisati dominaciji banaka kao financijskih posrednika u prikupljanju kapitala. Postojeći hrvatski regulatorni okvir i zakonski akti nadležni u području javne objave poslovnih informacija nalažu objavu minimalnog seta informacija, a isti se odnose na objavu temeljnih financijskih izvještaja. Praksa dragovoljnog izvještavanja ovisi isključivo o djelovanju poslovnih subjekata njihovom odnosu prema tržištu.

Najčešći oblik dragovoljnog izvještavanja je plasiranje informacija kroz godišnje izvješće, ali postoje i drugi tipovi objave informacija poput kvartalnih izvještaja, objava u novinskim člancima, priopćenja za javnost, itd. S razvojem informacijskih tehnologija internet postaje vodeći medij kojim kompanije objavljuju poslovne informacije.[133]

Istraživanje financijskog izvješćivanja na internetu provedeno u lipnju 2005, čiji su predmet bila hrvatska i slovenska dionička društva koja kotiraju na burzama, ima dva osnovna aspekta, komparativni i eksplanatorni. Komparativni aspekt istraživanja pokazao je da slovenska dionička društva imaju statistički značajno višu razinu financijskog izvješćivanja u odnosu na

[133]Aljinović Barać, Ž., Granić, M. (2015). DRAGOVOLJNO IZVJEŠTAVANJE U GODIŠNJEM IZVJEŠĆU - PRAKSA HRVATSKIH MENADŽERA. *Ekonomska misao i praksa, (1),* str. 174-180. (https://hrcak.srce.hr/file/206996*) (16.12.2016.)*

hrvatska. Drugi aspekt istraživanja je eksplanatorni, za koji su se na razini svake države i uzorka nastojale pronaći varijable koje značajno utječu na IFI-ocjenu.
Za hrvatski se uzorak pokazalo da je IFI-ocjena statistički značajno i pozitivno povezana s veličinom, profitabilnošću, brojem dioničara i prometom dionica na burzama.
Rezultati provedenoga empirijskog istraživanja pokazuju da hrvatska dionička društva, čijim se dionicama aktivno trguje na burzama, u prosjeku nemaju visoku razinu dobrovoljnoga financijskog izvješćivanja na Internetu. Istraživanje je pokazalo da je prosječna razina dobrovoljnoga financijskog izvješćivanja za hrvatski uzorak gotovo tri puta niža u usporedbi sa slovenskim uzorkom. Analiza utjecajnih varijabli pokazala je da u Hrvatskoj veća i profitabilnija dionička društva imaju višu razinu izvješćivanja na Internetu. Veći broj dioničara, promet dionica i većinsko strano vlasništvo također pozitivno utječu na transparentnost. Uočeno je da dionička društva iz turističkoga i brodarskog sektora imaju nižu razinu dobrovoljnog iz izvješćivanja.[134]

Prema drugom istraživanju iz 2011. godine razine dobrovoljnog internetskog izvještavanja hrvatskih tvrtki uvrštenih na Zagrebačkoj burzi pokazalo je napredak u razdoblju 2005-2010. Tvrtke koje se koriste bankarskim kreditima vjerojatno ne vide korist od dobrovoljnog izvješćivanja gdje informacijska asimetrija ne smanjuje izravnu komunikaciju između tvrtki i banaka. Međutim, kada tvrtka primarno financira svoje poslovanje i ulaganja preko tržišta kapitala, dobrovoljno izvještavanje povećana transparentnost u svjetlu njihovog nastojanju da se smanji asimetriju informacija i trošak kapitala.[135]

Istraživanje financijskog izvještavanja iz 2012. godine provedeno je na uzorku od 97 tvrtki iz Hrvatske i tri susjedne zemlje (Slovenije, Srbije i Bosne i Hercegovine) koje kotiraju na pet burzi (Ljubljana, Zagreb, Beograd, Sarajevo i Banja Luka). Zemlje se odlikuju istim sustavima pravnog i korporativnog upravljanja. Međutim, empirijska analiza je pokazala značajne razlike u važnosti vrijednosti računovodstvenih podataka. Transparentno financijsko izvješćivanje preduvjet je učinkovitog funkcioniranja tržišta kapitala i dobre investicijske odluke. Rezultati provedenog istraživanja pokazali su da je vrijednost računovodstvenih informacija relevantna, tj. vezana za dijeljenje cijene na promatranim tržištima. Rezultati

[134]Pervan, I. (2006). Dobrovoljno financijsko izvješćivanje na Internetu: analiza prakse hrvatskih i slovenskih dioničkih društava koja kotiraju na burzama. *Financijska teorija i praksa, 30(1),* str. 1-27.
(http://hrcak.srce.hr/52269) (15.09.2016.)
[135]Pervan, I., Sabljić, M. (2011). Voluntary internet financial reporting in Croatia-Analysis of trend sand influential factors. *The Business Review*, *17*(2), str. 213-219.

ukazuju na to da postoje određeni faktori koji uzrokuju razlike u važnosti vrijednosti računovodstvenih informacija. Razvijeni modeli logističke regresije pokazuju da je moguće razlikovati tvrtke koje pripadaju skupini zemalja s manjom važnosti vrijednosti od onih koje pripadaju grupi s većom važnosti vrijednosti na temelju podataka o koncentraciji vlasništva, kvaliteta revizije, poluge, veličina nadzora i upravnog odbora, razini transparentnosti i prava investitora.

Na uzorku zemalja može se zaključiti da postoji veza između računovodstvene informacije i cijene dionice. Najveći značaj vrijednosti, mjerena koeficijentom determinacije u Sloveniji R^2 je 74,5%, slijedi Hrvatska s 54,1%, Srbija 47,6%, Federacija Bosne i Hercegovine 39,3%, a na najnižu razinu relevantnosti vrijednosti, samo 28,4% se mjeri u Republici Srpskoj. Iz ovih R^2 vrijednosti vidljivo je da su određene razlike u važnosti vrijednosti postoje, što znači da investitori u različitim zemljama pridaju različitu važnost financijskim izvještajima i informacijama koje sadrže. Može se zaključiti da je razlika u relevantnosti vrijednosti računovodstvenih informacija povezana s razlikama u sustavima korporativnog upravljanja makro okruženja promatranih zemalja.[136]

Istraživanja razine transparentnosti iz 2015. godine na uzorku od 130 trgovačkih društava, odnosno dragovoljnog objavljivanja informacija u godišnjem izvješću u Hrvatskoj, pri čemu je razina dragovoljnog izvještavanja određena količinom dragovoljno objavljenih financijskih i nefinancijskih informacija u godišnjem izvješću. Napravljena je dubinska analiza učestalosti dragovoljne objave podataka iz sedam ključnih područja poslovanja: podaci o poslovanju, analize menadžmenta, upravljanje rizicima, informacije o menadžmentu i vlasnicima, informacijska pozadina organizacije, informacije o nematerijalnoj imovini, te ostale korisne informacije. Dobiveni rezultati pokazuju da većina hrvatskih menadžera smatra kako u godišnjem izvješću treba objaviti samo izvješće Uprave, dok se informacije o nematerijalnoj imovini, posebice odnosi s investitorima, zaposlenicima, kupcima i dobavljačima najčešće ne objavljuju. Dobiveni rezultati upućuju na veoma nisku razinu transparentnosti u godišnjem izvješću, jer su trgovačka društva iz uzorka u 2012. godini prosječno objavila samo 11 elemenata u godišnjem izvješću, od mogućih 38, dok vrijednost medijana iznosi svega 10 elemenata. Analizirana trgovačka društva su također zaboravila da postoje i druge vrste rizika,

[136]Pervan, I.; Bartulović, M. (2012). Determinants of value relevance of accounting information: comparative analysis for listed companies from South East Europe". *4th WSEAS World Multiconference on Applied Economics, Business and Development*. (http://www.wseas.us/e-library/conferences/2012/Porto/AEBD/AEBD-22.pdf) (15.09. 2016.)

osim financijskih. Najveći broj poduzeća, njih 75%, objavilo je izvješće Uprave, smatrajući da je to jedino što godišnje izvješće treba sadržavati. Također, primjetno je kako je objava informacija o velikom dijelu poslovnih aktivnosti u potpunosti zanemarena od strane hrvatskih menadžera, pa takva godišnja izvješća ne mogu biti temelj za kvalitetno donošenje poslovnih odluka. Menadžeri neće dragovoljno objavljivati raspoložive informacije ako ocjene da će to naštetiti njihovom konkurentskom položaju na tržištu, čak i po cijenu većih troškova pribavljanja dodatnog kapitala. Okolnosti u kojima se trenutno nalazi hrvatsko gospodarstvo zasigurno nalažu kako je vrijeme da trgovačka društva prihvate praksu i zahtjeve globalnog tržišta, posebice s aspekta transparentnosti. Naime, širenje prakse dragovoljnog izvještavanja donosi višestruke koristi, kako tržišnim sudionicima, tako cjelokupnom gospodarstvu. Investitorima omogućuje donošenje kvalitetnijih odluka vezanih uz investiranje, jer veća transparentnost smanjuje neizvjesnost investitora, a s tim u vezi i pripadajuće rizike za donošenje loših odluka o ulaganju. S obzirom da prethodno spomenuto znači i veće povjerenje investitora, kompanije će ostvarivati koristi iz nižeg prosječnog troška kapitala. Gospodarstvo profitira zbog djelotvornije alokacije kapitala, čiji je krajnji rezultat manji trošak kapitala i veća likvidnost tržišta. Također, zahvaljujući poticajnom okruženju Europske Unije opravdano je za očekivati kako će trgovačka društva ipak prepoznati prednosti dragovoljnog izvještavanja u svim njegovim segmentima, te će kao takva, spomenuta praksa postati neizostavan element politike izvještavanja hrvatskih trgovačkih društava.[137]

Istraživanje iz 2015. godine o utjecaja dvaju obilježja, vrste revizora (Velika četvorka ili ostali revizori) i područja djelatnosti na dobrovoljno izvještavanje u Hrvatskoj provedeno je na uzorku od 30 trgovačkih društava koja su kotirala na Zagrebačkoj burzi u razdoblju od 2009. do 2013. godine. Rezultati provedenog istraživanja pokazuju da godišnjim izvještajima postoji statistički značajna razlika u kvaliteti Dobrovoljnog izvještavanja s obzirom na vrstu revizora i područja djelatnosti u kojima društva posluju, pri čemu društva koja revidira Velika četvorka objavljuju kvalitetnije godišnje izvještaje, aproksimirano količinom objavljenih informacija o poslovanju. Utvrđena razlika u kvaliteti pokazuje da kotirajuća društva u Hrvatskoj prihvaćaju dobrovoljno izvještavanje tek djelomično. Kako nedostatak informacija o poslovanju povećava rizik ulaganja, to negativno utječe na investitore, odnosno na ionako

[137]Aljinović Barać, Ž., Granić, M. (2015). DRAGOVOLJNO IZVJEŠTAVANJE U GODIŠNJEM IZVJEŠĆU - *PRAKSA* HRVATSKIH MENADŽERA. *Ekonomska misao i praksa, (1),* str. 173-198.
(http://hrcak.srce.hr/140292) (15.09.2016.)

skroman promet vrijednosnicama na Zagrebačkoj burzi. Mogući razlog za neobjavljivanje informacija o poslovanju jest pretpostavka menadžera da time mogu izgubiti položaj na tržištu. Osim toga, trgovačka društva u Hrvatskoj pretežno se financiraju bankarskim kreditima, pa nemaju motivaciju za objavljivanje informacija koje zanimaju investitore. Prihvaćanje prakse visoke transparentnosti donijelo bi korist za cijelo gospodarstvo. Visoka transparentnost povećava povjerenje investitora i time otvara mogućnost za financiranje izdavanjem vrijednosnica. Drugačija mogućnost financiranja, osim bankarskim kreditima, svakako bi dobro došla problemima nelikvidnošću opterećenom hrvatskom gospodarstvu. S obzirom na to da su provedena istraživanja u svijetu dokazala da je razina transparentnosti veća u razvijenim državama s učinkovitom zakonskom regulativom tržišta kapitala, regulatorna tijela trebala bi povećati zahtjeve za transparentnošću.[138]

2.7.Korporativno izvještavanje banaka u Republici Hrvatskoj

2.7.1. Regulativa izvještavanja banaka

Zakon o računovodstvu[139]razvrstava banke u kategoriju velikih poduzetnika te su dužne sastavljati i prezentirati godišnje financijske izvještaje primjenom Međunarodnih standarda financijskog izvještavanja (MSFI).

Godišnje financijske izvještaje čine:

– izvještaj o financijskom položaju (bilanca)

– račun dobiti i gubitka

– izvještaj o ostaloj sveobuhvatnoj dobiti

– izvještaj o novčanim tokovima

izvještaj o promjenama kapitala

– bilješke uz financijske izvještaje.

Poduzetnik je dužan zajedno s godišnjim financijskim izvještajima izraditi izvješće poslovodstva za koje je potrebno provesti reviziju usklađenosti s financijskim izvješćima sastavljenima za isto izvještajno razdoblje i zakonskim odredbama, ako je propisana obvezna revizija financijskih izvještaja te koje mora sadržavati istinit i fer prikaz razvoja i rezultata poslovanja poduzetnika i njegova položaja, zajedno s opisom glavnih rizika i neizvjesnosti s kojima se on suočava. Prikaz mora biti uravnotežena i sveobuhvatna analiza razvoja i

[138]Bilić, M. (2016). UTJECAJ VRSTE REVIZORA I PODRUČJA DJELATNOSTI NA DOBROVOLJNO IZVJEŠTAVANJE U HRVATSKOJ. *Ekonomska misao i praksa*, (2), str.469-493.

[139]Zakon o računovodstvu. Zagreb: Narodne novine br. 78/2015. (http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_07_78_1493.html) (10.01.2017.)

rezultata poslovanja poduzetnika i njegova položaja te mora biti u skladu s veličinom i kompleksnošću poslovanja. Ako je to potrebno za razumijevanje razvoja, rezultata poslovanja i njegova položaja, analiza mora uključivati financijske pokazatelje te ako je to primjereno, nefinancijske pokazatelje koji su relevantni za određeno poslovanje koji obuhvaćaju i informacije o zaštiti okoliša i radnicima. Ako je primjereno, izvješće poslovodstva će upućivati i dodatno objašnjavati iznose iskazane u godišnjim financijskim izvještajima.

Godišnje izvješće mora sadržavati sljedeće:

1. financijske izvještaje za izvještajno razdoblje, uključujući revizorsko izvješće
2. izjavu o primjeni kodeksa korporativnog upravljanja,
3. izvještaj o plaćanjima javnom sektoru, ako su ga dužni sastavljati prema odredbama ovoga Zakona
4. izvješće poslovodstva s podacima koji se odnose na prikaz:

a) vjerojatnog budućeg razvoja poduzetnikova poslovanja

b) aktivnosti istraživanja i razvoja

c) podataka o otkupu vlastitih dionica

d) podataka o postojećim podružnicama poduzetnika

e) koje financijske instrumente koristi, ako je to značajno za procjenu imovine, obveza, financijskog položaja i uspješnosti poslovanja:

– ciljeva i politike poduzetnika u vezi s upravljanjem financijskim rizicima, zajedno s politikom zaštite svake značajnije vrste prognozirane transakcije za koju se koristi računovodstvo zaštite

– izloženosti poduzetnika cjenovnom riziku, kreditnom riziku, riziku likvidnosti i riziku novčanog toka.

Banke, kao subjekti od javnog interesa, podliježu obvezi revizije godišnjih financijskih izvještaja. Godišnji financijski izvještaji kreditne institucije, konsolidirani godišnji financijski izvještaji grupe kreditnih institucija u Republici Hrvatskoj i konsolidirani godišnji financijski izvještaji cijele grupe, ako su članovi grupe i nefinancijske institucije moraju se revidirati za svaku poslovnu godinu.[140]

Također, kao subjekti od javnog interesa, banke su dužne u godišnje izvješće uključiti izjavu o primjeni kodeksa korporativnog upravljanja kao poseban odjeljak godišnjeg izvješća koji mora sadržavati barem:

1. informacije:

[140]Zakon o kreditnim institucijama. Zagreb: Narodne novine br. 159/2013. (http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_12_159_3328.html) (20.12.2016.)

a) o kodeksu korporativnog upravljanja koji poduzetnik mora primjenjivati

b) o kodeksu korporativnog upravljanja koji poduzetnik dobrovoljno primjenjuje

c) sve relevantne informacije o primijenjenim mjerama korporativnog upravljanja koje nisu zahtijevane zakonskim propisima. Za kodekse korporativnog upravljanja na koje se poziva, poduzetnik mora navesti i gdje su oni javno dostupni. Ako poduzetnik primjenjuje mjere korporativnog upravljanja koje nisu zahtijevane zakonskim propisima mora ih javno objaviti

2. ako poduzetnik u skladu sa zakonskim propisima odstupa od obveznog ili dobrovoljno prihvaćenog kodeksa korporativnog upravljanja, dužan je navesti dijelove kodeksa korporativnog upravljanja od kojih odstupa te objasniti razloge za odstupanje.

3. opis glavnih elemenata poduzetnikova sustava unutarnje kontrole i upravljanja rizikom u odnosu na postupak financijskog izvještavanja

4. podatke o značajnim neposrednim i posrednim imateljima dionica u društvu, uključujući posredno držanje dionica u piramidalnim strukturama i uzajamnim udjelima, imateljima vrijednosnih papira s posebnim pravima kontrole i opisom tih prava, ograničenjima prava glasa kao što su ograničenja prava glasa na određeni postotak ili broj glasova, vremenska ograničenja za ostvarenje prava glasa ili slučajevi u kojima su u suradnji s društvom financijska prava iz vrijednosnih papira odvojena od držanja tih papira, pravilima o imenovanju i opozivu imenovanja članova uprave, odnosno izvršnih direktora, odnosno nadzornog, odnosno upravnog odbora i izmjeni statuta, o ovlastima članova uprave, odnosno izvršnih direktora, odnosno nadzornog, odnosno upravnog odbora posebice o ovlastima da izdaju dionice društva ili stječu vlastite dionice

5. opis načina rada glavne skupštine te njezina ovlaštenja, prava dioničara te kako se njihova prava realiziraju ako ove informacije nisu javno dostupne u zakonskim propisima

6. sastav i rad izvršnih, upravljačkih i nadzornih tijela i njihovih odbora.

Registar godišnjih financijskih izvještaja (RGFI)[141] središnji je izvor informacija o financijskom položaju i uspješnosti poslovanja poduzetnika na pojedinačnoj i konsolidiranoj osnovi, a vodi se u elektroničkom obliku i dostupan je na mrežnim stranicama.

U Registar godišnjih financijskih izvještaja pohranjuju se sljedeći podaci:

1. godišnji financijski izvještaji

[141]http://rgfi.fina.hr/JavnaObjava-web/jsp/prijavaKorisnika.jsp (01.03.2017.)

2. konsolidirani financijski izvještaji
3. izvješće revizora zajedno s izvještajima koji su bili predmet revizije
4. godišnje izvješće
5. konsolidirano godišnje izvješće
6. odluka o utvrđivanju godišnjeg financijskog izvještaja
7. odluka o prijedlogu raspodjele dobiti ili pokriću gubitka
8. izjava o neaktivnosti
9. dodatni podaci za statističke i druge potrebe
10. izvještaji poduzetnika koji su sudjelovali u poslovnim spajanjima, odnosno podjelama kao preuzimatelji ili novoosnovana društva
11. obavijesti nastanka statusne promjene, pokretanja postupka likvidacije ili otvaranja stečaja
12. naknadno promijenjeni dokumenti nastanka statusne promjene, pokretanja postupka likvidacije ili otvaranja stečaja.

Registar godišnjih financijskih izvještaja sastoji se od javnog i povjerljivog dijela. Javni dio registra koji se objavljuje na mrežnim stranicama Registra godišnjih financijskih izvještaja sadržava sljedeće:

1. godišnje financijske izvještaje
2. konsolidirane godišnje financijske izvještaje
3. godišnja izvješća
4. konsolidirana godišnja izvješća
5. revizorska izvješća zajedno s izvještajima koji su bili predmet revizije
6. odluku o predloženoj raspodjeli dobiti ili pokriću gubitka
7. izvještaje poduzetnika koji su sudjelovali u poslovnim spajanjima, odnosno podjelama kao preuzimatelji ili novoosnovana društva
8. obavijesti nastanka statusne promjene, pokretanja postupka likvidacije ili otvaranja stečaja
9. naknadno promijenjene dokumente nastanka statusne promjene, pokretanja postupka likvidacije ili otvaranja stečaja.

U javnom dijelu Registra godišnjih financijskih izvještaja objavljuje se za svakog pojedinog poduzetnika dokumentaciju koju je radi javne objave dužan dostaviti. Mrežne stranice su postavljene tako da je svima omogućen besplatan i neograničen uvid u podatke.

Kreditna institucija dužna je objaviti ciljeve i politike upravljanja rizicima za svaku pojedinu kategoriju rizika, uključujući sve rizike navedene u ovoj Odluci. Objavljivanje mora obuhvatiti sljedeće kvalitativne informacije:

1) strategije i politike upravljanja rizicima,

2) strukturu i organizaciju funkcije kontrole rizika,

3) opseg i vrste sustava izvještavanja o rizicima i sustava za mjerenje rizika i

4) način zaštite od rizika i smanjenja rizika te strategije i postupke za praćenje učinkovitosti zaštite od rizika i smanjenja rizika.

Kreditna institucija obveznica javnog objavljivanja dužna je javno objavljivati sve informacije iz poglavlja II. Odluke o javnoj objavi bonitetnih zahtjeva kreditnih institucija[142], a koje uključuju kvalitativne i kvantitativne informacije:

1. Strategije i politike upravljanja rizicima
2. Obuhvat primjene bonitetnih zahtjeva
3. Jamstveni kapital
4. Kapitalni zahtjevi i procjenjivanje adekvatnosti internoga kapitala
5. Rizik druge ugovorne strane
6. Kreditni rizik i razrjeđivački rizik
7. Standardizirani pristup mjerenju kreditnog rizika
8. Specijalizirano financiranje i korištenje jednostavnog pristupa ponderiranja za vlasnička ulaganja
9. Primjena internih modela za izračun kapitalnih zahtjeva za tržišne rizike
10. Operativni rizik
11. Izloženosti po vlasničkim ulaganjima u knjizi banke
12. Izloženost kamatnom riziku u knjizi banke
13. Sekuritizacija
14. Politika primitaka i provođenjem politike primitaka kreditne institucije za one kategorije radnika čije profesionalne aktivnosti imaju materijalno značajan utjecaj na profil rizičnosti kreditne institucije.[143]

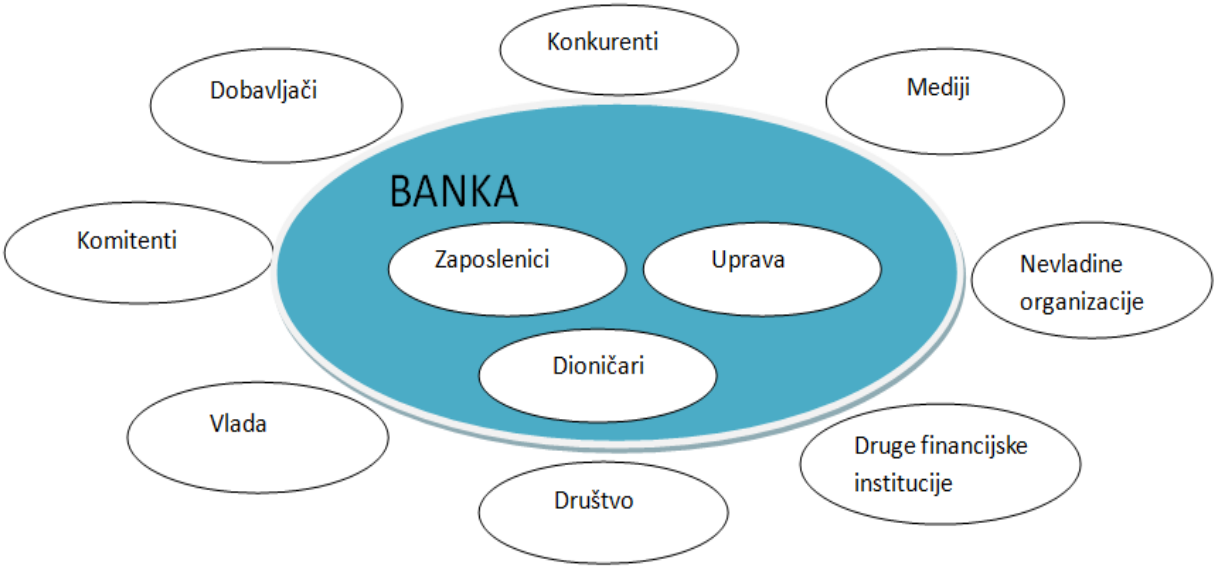
[142]Odluka o javnoj objavi bonitetnih zahtjeva kreditnih institucija. Zagreb: Narodne novine br. 1/2009. (http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2009_01_1_27.html) (27.12.2016.)

[143]Odluka o izmjenama i dopunama Odluke o javnoj objavi bonitetnih zahtjeva kreditnih institucija. Zagreb: Narodne novine br. 67/2013. (http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_06_67_1332.html) (27.12.2016.)

2.7.2. Dobrovoljno izvještavanje banaka

Dobrovoljno izvještavanje korporacija je sve popularnije i postalo je ustaljenom praksom u razvijenom svijetu, prvenstveno zato što se pokazalo kako od ovakve prakse imaju koristi svi uključeni te postaje sve značajnijim elementom u postizanju konkurentnosti i efikasnog poslovanja. Izvještavanje o društvenoj odgovornosti predstavlja novu funkciju financijskog računovodstva. Korporativna društvena odgovornost je koncept prema kojem poslovni subjekti dobrovoljno integriraju brigu o društvu i okolišu u svoje poslovanje te u odnose sa svim svojim dionicima. Ovim istraživanjem pokušat će se utvrditi koliku ulogu ima, odnosno je su li i u kojoj mjeri banke u Hrvatskoj prihvatila dobrovoljno izvještavanje kao standardni način poslovanja. Obzirom na prirodu djelatnosti banaka, interni i eksterni dionici nešto drugačije grupirani nego što je to uobičajeno kod razdiobe dionika nefinancijskih poduzeća.

Slika 6. Dionici banke

Izvor: Rogošić, A., Kundid, A. (2011). Izvještavanje o društvenoj odgovornosti banaka u Hrvatskoj. Praktični menadžment, Vol. III, br. 5, str. 16. (prema:Saraiva, P. P. i Serrasquiero, Z. M. S. (2007): Corporate Sustainability in the Portuguese Financial Institutions, Social Responsibility Journal, 3 (2), str. 85.)

Posljednjih desetak godina mnogi autori u svijetu istraživali su dobrovoljno izvještavanje banaka. Mohammed Hossain i Helmi Hammami su 2009. godine istraživali povezanost dobrovoljnog objavljivanja informacija u godišnjim izvještajima na uzorku od 25 društava (iz

različitih sektora, uključujući bankarski) koja su kotirala na Doha Securities Market (DSM) u Kataru sa starošću, veličinom, složenošću i profitabilnošću društva.[144]

Mehedi Hasan Tuhin je 2014. godine proveo istraživanje povezanosti dobrovoljnog objavljivanja informacija u godišnjim izvještajima s veličinom banaka na uzorku od 15 banaka koje kotiraju na burzama Dhaka Stock Exchange (DSE) i Chittagong Stock Exchange (CSE) u Bangladešu.[145]

Mohammed Hossain je 2008. godine proveo istraživanje na uzorku od 38 banaka u Indiji (18 javnih i 20 privatnih) kako veličina, dob, profitabilnost, složenost poslovanja, imovina i ponašanje direktora utječu na razinu obveznog i dobrovoljnog objavljivanja u godišnjim izvještajima.[146]

Waresul Karim, Monirul Alam Hossain i drugi 2011. Godine proveli su multivarijatnu analizu godišnjih izvještaja 27 banaka (od 29) u Bangladešu preko sveobuhvatnog indeksa koji je obuhvaćao 446 dobrovoljnih i obveznih stavki kako bi izmjerili stupanj transparentnosti financijskog izvještavanja.[147]

Istraživanje financijskog izvještavanja na Internetu hrvatskih i slovenskih dioničkih društava koja kotiraju na burzama proveo je 2005. godine Ivica Pervan s komparativnog i eksplanatornog aspekta.

Problematikom društvene odgovornosti banaka u Republici Hrvatskoj 2011. godine bavili su se Andrijana Rogošić i Ana Kundid.[148]

Istraživanje je obuhvatilo cjelokupnu populaciju, tj. 32 banke koje su u razdoblju istraživanja poslovale u Hrvatskoj. Uvidom u njihove službene web-stranice utvrđeno je da 90% banaka objavljuje svoje financijske izvještaje na Internetu ispunjavajući zakonsku obvezu. Međutim,

---

[144]Hossain, H., Hammami, H. (2009). Voluntary disclosurein the annual reports of an emerging country: The case of Qatar. Advancesin Accounting, incorporating Advances in International Accounting 25. str. 255–265 (https://www.researchgate.net/profile/Helmi_Hammami2/publication/40764794_Voluntary_disclosure_in_the_annual_reports_of_an_emerging_country_The_case_of_Qatar/links/563b6c5608aec6f17dd4cf0f.pdf) (19.03.2015.)

[145]Tuhin, M. H. (2014). Does size affect the non-mandatory disclosure levelin the annual reports of listed banks. International Journal of Economics, Commerceand Management Vol. II, Issue 2 (http://ijecm.co.uk/wp-content/uploads/2014/02/223.pdf) (20.03.2015.)

[146]Hossain, M., (2008). The Extent of Disclosure in Annual Reports of Banking Companies: The Case of India.European Journal of Scientific Research Vol.23 No.4. str.660-681 (http://www98.griffith.edu.au/dspace/bitstream/handle/10072/43289/76127_1.pdf?sequence=1) (20.03.2015.)

[147]Karim, A.K.M.W, Hossain, M.A, Nurunnabi, M. and Hossain, M.M. (2011). Impact of Corporate Governance on the Extent of Disclosureby Listed Commercial Banks in Bangladesh", PROSHIKHYAN, a Journal of Bangladesh Society for Training and Development, Vol. 19, No. 2 (http://www.mahossain.com/images/papers/Refereed_international_Journal_Articles/3.%20Impact%20of%20Corporate%20Governance%20on%20Disclosure%20Transparency.pdf) (20.03.2015)

[148]Rogošić, A., Kundid, A. (2011). Izvještavanje o društvenoj odgovornosti banaka u Hrvatskoj. Praktični menadžment, Vol. III, br. 5, str. 15-20

objava informacija sadržanih u godišnjem izvješću bitno zaostaje za javnom publikacijom standardiziranih financijskih izvještaja te najčešće sadrži informacije glede korištenja financijskih instrumenata, ciljeva i politika upravljanja financijskim rizicima izloženosti različitim rizicima poslovanja. Istraživanje je pokazalo da velike banke, u odnosu na srednje i male banke, u prosjeku objavljuju više informacija iz domene društveno odgovornog poslovanja. Ipak, uspoređujući s objavljenim aktivnostima matičnih banaka (većinskim vlasnicama šest velikih banaka) u inozemstvu, može se zaključiti da velike banke u Hrvatskoj imaju manje izraženu praksu angažiranja u humanitarnim projektima i projektima razvoja lokalne zajednice, promicanja politika zaštite okoliša, motiviranja i edukacije zaposlenika. Unatoč tome što imaju svoje uzore na području društveno odgovornog aktivizma, velike banke u Hrvatskoj ne pokazuju izražen afinitet prema društveno odgovornom poslovanju promatranom barem kroz objavljivanje informacija o izabranim aktivnostima na službenim web-stranicama.

3. FINANCIJSKA IZVJEŠTAJI

Financijski izvještaj je pisano izvješće o financijskom stanju tvrtke. Obveza vođenja financijskih izvještaja i njihovo podnošenje regulirano je Zakonom o računovodstvu. Zakonom o računovodstvu detaljno je uređeno eksterno izvještavanje u RH, definirani su obveznici eksternog izvještavanja koje se dijeli na obveznike javne objave i obveznike podnošenja GFI-a za statističke i druge potrebe, rokovi predaje GFI-a te ostale dokumentacije. Fini, koja vodi Registar, se GFI mogu predavati u papirnom i elektroničkom obliku. Poduzetnici za čije je GFI-e sadržaj i strukturu propisala HANFA ili HNB, predaju ih isključivo u elektroničkom obliku. Struktura i sadržaj godišnjih financijskih izvještaja propisani su Pravilnicima i Odlukom o strukturi i sadržaju godišnjih financijskih izvještaja.
U ovom poglavlju će se obraditi financijsko izvještavanje propisano za banke.

3.1. Ciljevi i korisnici financijskih izvještaja

Financijski izvještaji su, prema MRS-u 1- Prezentiranje financijskih izvještaja[149], strukturirani prikaz financijskog položaja i financijske uspješnosti subjekta. Cilj je financijskih izvještaja opće namjene pružiti informacije o financijskom položaju, financijskoj uspješnosti i novčanim tokovima poslovnog subjekta koje su korisne širokom krugu korisnika u donošenju ekonomskih odluka. Financijski izvještaji opće namjene su namijenjeni zadovoljavanju potreba korisnika koji nisu u mogućnosti od subjekta zatražiti da svoje izvještaje sastavlja na način koji udovolji njihovim posebnim potrebama za informacijama.
Financijski izvještaji također prikazuju rezultate uprave u upravljanju resursima koji su joj povjereni. Radi ispunjavanja tih ciljeva, financijski izvještaji pružaju informacije o:

(a) imovini
(b) obvezama
(c) kapitalu
(d) prihodima i rashodima, uključujući dobitke i gubitke
(e) uplate vlasnika i isplate vlasnicima po osnovi kapitala u njihovom svojstvu vlasnika i
(f) novčanim tokovima subjekta.

[149]MRS 1 - Prezentiranje financijskih izvještaja (http://www.osfi.hr/Uploads/1/2/21/46/100/Odluka.pdf) (01.08.2016.)

Ove informacije, zajedno s drugim informacijama u bilješkama, pomažu korisnicima u predviđanju budućih novčanih tokova subjekta te osobito u određivanju vremena njihovog nastanka i njihove izvjesnosti.

MRS – 1 se jednako primjenjuje na financijske izvještaje svih subjekata, uključujući i subjekte koji prezentiraju konsolidirane financijske izvještaje te subjekte koji prezentiraju odvojene financijske izvještaje.

Korisnici informacija sadržanih u financijskim izvještajima, nakon njihova revidiranja, imaju povjerenje da financijski izvještaji realno i objektivno prikazuju stanje imovine, obveza i kapitala, te rezultat poslovanja i tok novca.

U praksi se kao potencijalni korisnici financijskog izvještavanja mogu susresti:

- investitori (ulagači) - poglavito zainteresirani za procjenu rizika koji je svojstven ulaganju kapitala;
- postojeći dioničari - koji trebaju informacije za donošenje odluke je li razumno držati ili prodati dionice;
- uprava - koja je zainteresirana za informacije potrebne za planiranje,donošenje kvalitetnih poslovnih odluka i kontrolu;
- radnici i sindikati - zainteresirani za informacije koje im omogućuju procjenu stabilnosti i profitabilnosti poslodavca, sposobnost osiguranja plaća, mirovinskog i socijalnog prava, te zapošljavanje;
- zajmodavci - zainteresirani za informacije koje im omogućuju odlučivanje osiguranosti i pravodobnosti povrata zajma i pripadajućih kamata;
- dobavljači i ostali vjerovnici - zainteresirani za informacije koje im omogućuju spoznaju pravodobne naplate iznosa koje potražuju i ocjene boniteta trgovačkog društva za buduće poslovne aktivnosti;
- kupci - zainteresirani za informacije temeljem kojih će ocijeniti bonitet trgovačkog društva i uvjete za nastavak poslovne suradnje;
- vlada i njezine agencije - ponajviše zainteresirane za informacije o uspješnosti trgovačkih društava, plaćanje poreza, pristojbi, carina i dr.;
- javnost - prije svega lokalna, zainteresirana za informacije o uspješnosti i prosperitetu poslovanja trgovačkih društava na njenom području, jer je to važna pretpostavka za moguća otvaranja novih radnih mjesta, ulaganja u lokalnu infrastrukturu i sl.;

- znanstvenici, analitičari i strukovne organizacije - također zainteresirani za financijsko-računovodstvene i ostale informacije potrebne za zadovoljavanje njihovih ciljeva i interesa.[150]

3.2. Financijski izvještaji

Zakon o računovodstvu[151] u članku 19. propisuje da su poduzetnici (pravne i fizičke osobe) dužni sastavljati godišnje financijske izvještaje u obliku, sadržaju i na način propisan ovim Zakonom i na temelju njega donesenim propisima.

Godišnje financijske izvještaje čine:

- izvještaj o financijskom položaju (bilanca)
- račun dobiti i gubitka
- izvještaj o ostaloj sveobuhvatnoj dobiti
- izvještaj o novčanim tokovima
- izvještaj o promjenama kapitala
- bilješke uz financijske izvještaje.

Strukturu i sadržaj godišnjih financijskih izvještaja detaljnije propisuje ministar financija pravilnikom na prijedlog Odbora za standarde financijskog izvještavanja. Godišnji financijski izvještaji moraju pružiti istinit i fer prikaz financijskog položaja i uspješnosti poslovanja poduzetnika.

Članovi uprave poduzetnika i njegova nadzornog odbora, ako postoji, odnosno svi izvršni direktori i upravni odbor, u okviru svojih zakonom određenih nadležnosti, odgovornosti i dužne pažnje, odgovorni su za godišnje financijske izvještaje.

Godišnje financijske izvještaje potpisuju predsjednik uprave i svi članovi uprave (direktori), odnosno svi izvršni direktori poduzetnika. Godišnje financijske izvještaje subjekata koji nemaju upravu, odnosno izvršne direktore potpisuju osobe ovlaštene za njihovo zastupanje. Trgovačko društvo koje na datum bilance ima dobit raspoloživu za podjelu članovima društva sukladno odredbama Zakona o trgovačkim društvima dužno je takvu dobit najprije uporabiti za unos u ostale rezerve iz dobiti za pokriće:

1. neotpisanih troškova razvoja iskazanih u aktivi i
2. dobiti koja se može pripisati sudjelujućim interesima i koja je iskazana u računu dobiti i gubitka, u iznosu koji nije primljen niti se njegova isplata može zahtijevati ako

[150] Filipović, I. (2008). Revizija. Split: Sveučilište u Splitu, str. 8.
[151] Zakon o računovodstvu. Zagreb: Narodne novine br. 78/2015.

standardi financijskog izvještavanja dopuštaju ili zahtijevaju navedeni način iskazivanja troškova razvoja odnosno dobiti od sudjelujućih interesa.

3.3. Godišnje izvješće i izvješće poslovodstva

Zakon o računovodstvu[152] u članku 21. propisuje da je poduzetnik dužan zajedno s godišnjim financijskim izvještajima izraditi izvješće poslovodstva za koje je potrebno provesti reviziju usklađenosti s financijskim izvješćima sastavljenima za isto izvještajno razdoblje i zakonskim odredbama, ako je propisana obvezna revizija financijskih izvještaja (obvezna za banke), te koje mora sadržavati istinit i fer prikaz razvoja i rezultata poslovanja poduzetnika i njegova položaja, zajedno s opisom glavnih rizika i neizvjesnosti s kojima se on suočava. Prikaz mora biti uravnotežena i sveobuhvatna analiza razvoja i rezultata poslovanja poduzetnika i njegova položaja te mora biti u skladu s veličinom i kompleksnošću poslovanja. Ako je to potrebno za razumijevanje razvoja, rezultata poslovanja i njegova položaja, analiza mora uključivati financijske pokazatelje te ako je to primjereno, nefinancijske pokazatelje koji su relevantni za određeno poslovanje koji obuhvaćaju i informacije o zaštiti okoliša i radnicima. Ako je primjereno, izvješće poslovodstva će upućivati i dodatno objašnjavati iznose iskazane u godišnjim financijskim izvještajima.

Godišnje izvješće banaka mora sadržavati sljedeće:

1.financijske izvještaje za izvještajno razdoblje, uključujući revizorsko izvješće

2. izjavu o primjeni kodeksa korporativnog upravljanja,

3. izvješće poslovodstva s podacima koji se odnose na prikaz:

a) vjerojatnog budućeg razvoja poduzetnikova poslovanja

b) aktivnosti istraživanja i razvoja

c) podataka o otkupu vlastitih dionica sukladno propisu kojim se uređuju trgovačka društva

d) podataka o postojećim podružnicama poduzetnika

e) koje financijske instrumente koristi, ako je to značajno za procjenu imovine, obveza, financijskog položaja i uspješnosti poslovanja:

– ciljeva i politike poduzetnika u vezi s upravljanjem financijskim rizicima, zajedno s politikom zaštite svake značajnije vrste prognozirane transakcije za koju se koristi računovodstvo zaštite

[152] Zakon o računovodstvu. Zagreb: Narodne novine br. 78/2015.

– izloženosti poduzetnika cjenovnom riziku, kreditnom riziku, riziku likvidnosti i riziku novčanog toka.

3.4. Računovodstvene politike i kvaliteta financijskog izvještavanja

Donošenje računovodstvenih politika podrazumijeva izbor računovodstvenih postupaka u okvirima zakonom i računovodstvenim standardima dopuštenim mogućnostima. Sve ono što nije dovoljno precizirano međunarodnim računovodstvenim standardima i zakonom ili je namjerno ostavljeno na volju trgovačkim društvima, uređuje se računovodstvenim politikama.[153]

Računovodstvene politike se tretiraju kao skup zasebnih načela, osnova, dogovora i prakse koje je poslovni subjekt usvojio prilikom sastavljanja i prezentiranja (objavljivanja) financijskih izvještaja.[154] Odgovornost za sastavljanje i prezentiranje financijskih izvještaja prvenstveno snosi menadžment subjekta. Svaki će poslovni subjekt odabirati i provoditi one računovodstvene politike koje će na najbolji mogući način - fer prikazati njihov financijski položaj, uspješnost poslovanja i novčane tokove. Vrlo je važno da se jednom usvojena računovodstvena politika dosljedno primjenjuje što zahtjeva i računovodstvena pretpostavka "dosljednost" prilikom sastavljanja i objavljivanja financijskih izvještaja koja se očituje u tome da se računovodstvene politike koje usvoji poslovni subjekt trebaju dosljedno primjenjivati iz jednog razdoblja u drugo, radi kontinuiteta i usporedivosti financijskih izvještaja.

Primjenom računovodstvenih politika može se utjecati na izgled financijskih izvještaja. Nema jedinstvene liste usvojenih računovodstvenih politika koje bi vrijedile za sve poslovne subjekte. Na menadžmentu stoji obveza izbora između ponuđenih alternativnih računovodstvenih politika. S obzirom na načelo dosljednosti u primjeni donesenih računovodstvenih politika, treba definirati politike koje bi najbolje prezentirale financijski položaj, uspješnost poslovanja, novčane tokove itd. poslovnog subjekta. Računovodstvene politike su dio poslovne politike subjekta te je u njihovom donošenju važno da sudjeluju svi oni na koje se pojedine politike odnose. Računovodstvenim politikama omogućava se alociranje ukupnog rezultata po obračunskim razdobljima onom dinamikom koja odgovara poslovnoj politici poslovnog subjekta. Zbog toga, utjecaj računovodstvenih politika na izgled

[153]Belak, V. (2006). Profesionalno računovodstvo prema MSFI i hrvatskim poreznim propisima. Zagreb: Zgombić&Partneri, str. 43.-44.

[154]MRS 8 - Računovodstvene politike, promjene računovodstvenih procjena i pogreške (http://www.osfi.hr/Uploads/1/2/21/46/100/Odluka.pdf) (12.07.2016.)

financijskih izvještaja, kojima se prikazuje financijski položaj i uspjeh poslovanja, može u kraćem vremenu biti važan, dok dugoročno gledano taj utjecaj ne postoji.[155]

Donošenje i primjena računovodstvenih politika regulirano je MRS-om 8 - Računovodstvene politike, promjene računovodstvenih procjena i pogreške[156].

Cilj ovog Standarda je da propiše kriterije za izbor i mijenjanje računovodstvenih politika, zajedno s računovodstvenim postupkom i objavljivanjem promjena računovodstvenih politika, promjena računovodstvenih procjena i ispravljanja grešaka. Namjera Standarda je da poboljša relevantnost i pouzdanost financijskih izvještaja subjekta, kao i usporedivost tih financijskih izvještaja kroz razdoblja i u odnosu na financijske izvještaje drugih subjekata. Korisnici financijskih izvještaja trebaju biti u mogućnosti da uspoređuju financijske izvještaje subjekta kroz vrijeme kako bi uočili trendove u njegovom financijskom položaju, financijskoj uspješnosti i novčanim tijekovima te se zbog toga kroz cijelo razdoblje primjenjuje ista računovodstvena politika, osim ako je ispunjen jedan od kriterija za promjenu računovodstvene politike.

3.5. Revizija i kvaliteta financijskih izvještaja

Revizija je postupak provjere i ocjene financijskih izvještaja i konsolidiranih financijskih izvještaja obveznika revizije te podataka i metoda koje se primjenjuju pri sastavljanju financijskih izvještaja, na temelju kojih se daje stručno i neovisno mišljenje o istinitosti i objektivnosti financijskog stanja, rezultata poslovanja i novčanih tokova.

Ovisno o tome tko provodi reviziju razlikujemo sljedeće vrste revizije:

- interna,
- državna,
- eksterna revizija.

Interna revizija je neovisna funkcija procjenjivanja ustanovljena unutar organizacije koja ispituje i procjenjuje njezine aktivnosti kao servis te organizacije. Svrha interne revizije je pomoć članovima organizacije, uključujući upravu i razne odbore u djelotvornom ispunjavanju njihovih odgovornosti. Interna revizija opskrbljuje upravu analizama, procjenama, preporukama, savjetima i informacijama koje se odnose na aktivnosti

[155]Ramljak, B. (2011). Računovodstvene politike – utjecaj na izgled financijskih izvještaja. Split: Ekonomski fakultet (https://bib.irb.hr/datoteka/524444.B._RamljakRacunovodstvene_politike.doc*)* (12.07.2016.)

[156]MRS 8 - Računovodstvene politike, promjene računovodstvenih procjena i pogreške (http://www.osfi.hr/Uploads/1/2/21/46/100/Odluka.pdf) (12.07.2016.)

organizacije. Ciljevi interne revizije uključuju promoviranje djelotvornih kontrola uz razumne troškove.

Pojmovno određenje interne revizije ukazuje na njezine temeljne značajke:

- internu reviziju provode osobe zaposlene u poduzeću čije se poslovanje ocjenjuje
- radi se o neovisnoj funkciji ispitivanja, prosuđivanja i ocjenjivanja, bez ikakvih ograničenja ili restrikcija na prosudbu internog revizora
- sve aktivnosti poduzeća spadaju u djelokrug rada internog revidiranja
- interna revizija organizira se kao podrška i pomoć menadžmentu i organizaciji u cjelini, stoga je savjetodavna (stožerna), a ne linijska funkcija poduzeća.[157]

Državna revizija uređuje se Zakonom o državnoj reviziji[158] na osnovi kojeg se provodi revizija državnih prihoda i rashoda, revizija financijskih izvještaja i financijskih transakcija jedinica državnog sektora, jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, pravnih osoba koje se djelomice ili u cijelosti financiraju iz proračuna, javnih poduzeća, društava i drugih pravnih osoba u kojima Republika Hrvatska, odnosno jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave imaju većinsko vlasništvo na dionicama, odnosno udjelima, te korištenje sredstava Europske unije i drugih međunarodnih organizacija ili institucija za financiranje javnih potreba. Državna revizija se obavlja na način i prema postupcima utvrđenim revizijskim standardima Međunarodne organizacije vrhunskih revizijskih institucija (INTOSAI). Reviziju obavljaju ovlašteni državni revizori. Nakon završene revizije, ovlašteni državni revizor sastavlja i potpisuje izvješće revizora. Izvješće revizora dostavlja se zakonskom predstavniku revidiranog subjekta gdje je obavljena revizija i nadležnom ministru i/ili fondu. Radi obavljanja poslova utvrđenih Zakonom o državnoj reviziji osnovan je Državni ured za reviziju. Državni ured za reviziju izravno je odgovoran Hrvatskom saboru. Državni ured za reviziju, pored drugih poslova, podnosi godišnje izvješće o obavljenim revizijama Hrvatskom saboru do konca tekuće za prethodnu godinu. Državnim uredom za reviziju rukovodi glavni državni revizor.[159]

Eksterna revizija odnosi se na aktivnosti ovlaštenih revizora koje su usmjerene na izražavanje mišljenja o tome jesu li financijski izvještaji u svim značajnim odrednicama pripremljeni i

---

[157]Tušek, B., Sever, S. (2007). Uloga interne revizije u povećanju kvalitete poslovanja poduzeća u Republici Hrvatskoj. Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu, godina 5, str.278.

[158]Zakon o državnoj reviziji. Zagreb: Narodne novine br. 49/2003. (http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2003_03_49_627.html) (16.07.2016.)

[159] Filipović, I. (2008). Revizija. Split: Sveučilište u Splitu, str. 9.

prikazani u skladu s primjenjivim okvirom financijskog izvještavanja. Eksternu reviziju obavljaju osobe koje nisu zaposlene kod poslovnog subjekta čiji se financijski izvještaji revidiraju.

Revizija se obavlja neovisno, samostalno i objektivno u skladu s Zakonom o reviziji, Međunarodnim revizijskim standardima koje je prevela i objavila Hrvatska revizorska komora, pravilima revizijske struke te drugim pravilima i propisima, poštujući Kodeks profesionalne etike revizora.

Ulaskom Republike Hrvatske u Europsku uniju Zakon o reviziji je usklađen sa sljedećim aktima Europske unije:

- Direktiva 2006/43/EZ o zakonski propisanim revizijama godišnjih financijskih izvješća i konsolidiranih financijskih izvješća,
- Četvrta Direktiva Vijeća 78/660/EEZ Ugovora o godišnjim financijskim izvješćima za određene vrste trgovačkih društava.

Obvezu revizije godišnjih financijskih izvještaja uređuju Zakon o reviziji[160] i Zakon o računovodstvu[161].

Jednom godišnje reviziji podliježu financijski izvještaji:

- svih dioničkih društava te komanditnih društava i društava s ograničenom odgovornošću čiji godišnji ukupan prihod u godini koja prethodi reviziji prelazi 30.000.000,00 kuna,
- banaka, osiguravajućih društava, investicijskih fondova, mirovinskih fondova, mirovinskih osiguravajućih društava i drugih društava po posebnim propisima,
- povezanih društava bez obzira na njihovu veličinu, ako vladajuće društvo podliježe reviziji,
- konsolidirani financijski izvještaji,
- odvojeni i konsolidirani financijski izvještaji svih dioničkih društava te komanditnih društava i društava s ograničenom odgovornošću čiji odvojeni, odnosno konsolidirani ukupan prihod u godini koja prethodi reviziji prelazi 30.000.000,00 kuna.[162]

---

[160]Zakon o reviziji. Zagreb: Narodne novine br. 146/2005. (http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2005_12_146_2737.html) (16.07.2016.)

[161]Zakon o računovodstvu. Zagreb: Narodne novine 78/2015. (http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_07_78_1493.html) (16.07.2016.)

[162]Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o reviziji. Zagreb: Narodne novine br. 144/2012. (http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2012_12_144_3079.html) (16.07.2016.)

Društva s ograničenom odgovornošću i komanditna društva čiji ukupan prihod ne prelazi 30.000.000,00 kuna podliježu obvezi revizije u skladu s vlastitim pravilima, izjavom o osnivanju ili društvenim ugovorom.

Skupština pravne osobe bira i imenuje revizorsko društvo ili samostalnog revizora najkasnije do 30. rujna godine na koju se revizija odnosi. Izbor revizorskog društva ili samostalnog revizora ne smije biti ničim uvjetovan, osim u slučajevima predviđenima Zakonom o trgovačkim društvima. Revizija koja je uvjetovana bilo kojom činjenicom smatra se nevažećom, pa je društvo dužno izvršiti ponovni izbor revizora u skladu s odredbama Zakona o reviziji.

Revizorsko izvješće o obavljenoj reviziji financijskih izvještaja sastavlja se u skladu s Međunarodnim revizijskim standardima. Revizorsko izvješće treba sadržavati, u pisanom obliku, jasno izraženo mišljenje o financijskim izvještajima promatranima kao cjelina. Sastavlja ga i potpisuje ovlašteni revizor u svoje ime i ovlašteni predstavnik u ime revizorskog društva, odnosno samostalnog revizora. Revizorskom izvješću prilažu se financijski izvještaji koji su bili predmet revidiranja.

3.6. Institucionalni okvir računovodstva banaka u Republici Hrvatskoj

Zakon o kreditnim institucijama[163] propisuje da je banka dužna voditi poslovne knjige, ostalu poslovnu dokumentaciju i evidencije, vrednovati imovinu i obveze te sastavljati i objavljivati godišnje financijske izvještaje i godišnje izvješće u skladu s važećim propisima i standardima struke.

Hrvatska narodna banka je donijela kontni plan za banke[164] koji ima sljedeći raspored razreda:

- 0 - Materijalna i nematerijalna imovina, trajna ulaganja i otkupljene vlastite dionice
- 1 - Novčana sredstva, plemeniti metali, tekuća potraživanja i interni odnosi
- 2 - Tekuće obveze i interni obračuni
- 3 - Devizna sredstva
- 4 - Plasmani u vrijednosne papire i slične financijske instrumente
- 5 - Plasmani u kredite, depozite i financijski lizing
- 6 - Rashodi i prihodi i financijski rezultat poslovanja
- 7 - Obveze u devizama

[163] Zakon o kreditnim institucijama. Zagreb: Narodne novine br. 159/2013.

[164] Kontni plan za banke (pročišćeni tekst) (2006). Zagreb: Hrvatska narodna banka (http://old.hnb.hr/propisi/odluke-nadzor-kontrola/kontni-plan/h-odluka-o-kontnom-planu-za-banke.pdf) (15.07.2016.)

- 8 - Obveze u domaćoj valuti
- 9 - Kapital i izvanbilančni zapisi

Hrvatska narodna banka donosi podzakonski propis kojim pobliže uređuje:

- oblik i sadržaj godišnjih financijskih izvještaja i konsolidiranih godišnjih financijskih izvještaja koje je kreditna institucija dužna dostavljati Financijskoj agenciji radi uvrštavanja u Registar godišnjih financijskih izvještaja;
- oblik i sadržaj financijskih i drugih izvještaja kreditne institucije za potrebe Hrvatske narodne banke te način i rokove dostavljanja tih izvještaja Hrvatskoj narodnoj banci;
- oblik i sadržaj godišnjeg izvješća i konsolidiranog godišnjeg izvješća te rokove njihova javnog objavljivanja i dostavljanja Hrvatskoj narodnoj banci;
- opseg i sadržaj izvještaja i drugih podataka podružnica kreditnih institucija iz drugih država članica i iz trećih zemalja te način i rokove javnog objavljivanja odnosno dostavljanja tih izvještaja i drugih podataka Hrvatskoj narodnoj banci.

Hrvatska narodna banka svojom Odlukom[165] propisuje sljedeće godišnje financijske izvještaje:

- bilanca,
- račun dobiti i gubitka,
- izvještaj o novčanom tijeku,
- izvještaj o promjenama kapitala,
- bilješke uz financijske izvještaje.

Kreditna institucija dužna je u propisanom roku dostaviti Hrvatskoj narodnoj banci podatke koji se odnose na proteklu financijsku godinu, i to:

1) bankovnim i financijskim uslugama koje pruža, prirodi njezinih aktivnosti i geografskom položaju tih usluga
2) iznosu ukupnih prihoda
3) broju radnika na osnovi ekvivalenta punom radnom vremenu
4) iznosu dobiti ili gubitka prije oporezivanja
5) iznosu poreza na dobit i
6) iznosu primljenih javnih subvencija.

S ciljem ocjene i praćenja sistemskih rizika za hrvatski financijski sustav, kreditne institucije, prema potrebi, izvješćuju o aspektima poslovanja relevantnima za financijsku stabilnost**.**

[165]Odluka o strukturi i sadržaju godišnjih financijskih izvještaja banaka. Zagreb: Narodne novine br. 62/2008.

4. ZAKONSKA REGULATIVA U BANKARSTVU

Treći američki predsjednik Thomas Jefferson je zapisao: „Iskreno vjerujem da su banke opasnije od vojski.“[166] Dijelom zbog strahova i zabrinutosti iznikla je složena mreža zakona i regulacija koje su stvorile vlade diljem svijeta nastojeći zaštititi štednju javnosti, postići stabilnost financijskog sustava i spriječiti iskorištavanje korisnika financijskih usluga. Gubici uslijed bankrota banke ili kriminala bio bi katastrofalan za mnoge pojedince i obitelji.

Glavni razlozi državne regulacije financijskog sektora su:

- zaštita i sigurnost štednje javnosti;
- kontrola ponude novca i kredita radi ostvarenja širih ekonomskih ciljeva države (visoka zaposlenost i niska inflacija;
- osiguranje jednakih mogućnosti i pravednosti pristupa javnosti kreditima i drugim važnim financijskim uslugama;
- promoviranje povjerenja javnosti u financijski sustav, tako da se štednja glatko pretvara u proizvodne investicije, i da se plaćanja za robu i usluge obavljaju brzo i efikasno;
- izbjegavanje koncentracije financijske snage u rukama nekoliko pojedinaca i institucija; odobravanje kredita i pružanje ostalih usluga državi, kao i plaćanje poreza;
- pomoć sektorima gospodarstva koji imaju posebne kreditne potrebe (stambeno zbrinjavanje, malo poduzetništvo i poljoprivreda).

Međutim, regulativa mora biti uravnotežena i ograničena tako da:

- financijska poduzeća mogu razviti nove usluge koje tržište zahtijeva;
- konkurencija na području financijskih usluga ostane jaka da bi se osigurale razumne cijene i odgovarajuća kvaliteta i količina usluga;
- odluke privatnog sektora ne budu poremećene na način koji dovodi do rasipanja oskudnih sredstava (državno saniranje banaka koje bi trebalo pustiti da propadnu).

Kreditna kriza 2007.-2008. sugerira da financijska regulativa trenutno ima ozbiljnih slabosti, uključujući nedostatak transparentnog nadzora aktivnosti ključnih financijskih institucija. Zakon o ekonomskoj stabilizaciji sugerira da dolazi nova era koja zahtijeva detaljniju i

[166] Rose, P. S., Hudgins, S. C. (2015). Upravljanje bankama i financijske usluge. Zagreb: MATE, str. 29.

opsežniju regulaciju financijske industrije kako bi se smanjili volatilnost i rizik na financijskim tržištima.

Američki ekonomist Edward Kane tvrdi da postoji kontinuirana borba između reguliranih poduzeća i regulatora, zvana regulatorna dijalektika. Jednom kad se regulacije uvedu, menadžeri će neminovno pokušati zaobići nova pravila kako bi smanjili troškove i omogućili inovacije. Nakon uspješnog izbjegavanja postojećih pravila, regulatori će uvesti nova pravila, i tako se borba nastavlja unedogled. Regulacija potiče manje regulirana poduzeća u pokušaju preuzimanja tržišta jače reguliranih poduzeća tako da su posljednjih godina investicijski fondovi, financijski konglomerati i ostala manje regulirana financijska poduzeća ukrala velik broj najboljih klijenata banaka.[167]

4.1. Bankarska regulativa u SAD

U Sjedinjenim Američkim Državama banke su regulirane putem dvojnog bankarskog sustava – i federalna i državna tijela imaju značajan utjecaj na regulaciju banaka.

Glavne regulatorne agencije su Federalna agencija za izdavanje i odobrenja za rad i kontrolu banaka (OCC), Sustav federalnih rezervi (Fed), Federalna korporacija za osiguranje depozita (FDIC), Ministarstvo pravosuđa i Komisija za vrijednosnice i trgovinu, dok su na razinama pojedinih 50 američkih država to državni bankovni odbori i komisije.[168]

Sustav federalnih rezervi (FRS) je osnovan 1913. godine sa zadatkom da:

- nadgleda i redovito provjerava sve državne banke i bankovne holding-kompanije u SAD-u te djeluje kao „glavni supervizor“;
- određuje obveznu rezervu na depozite;
- mora odobriti sve zahtjeve banaka za spajanjima, osnivanjem podružnica ili poslovanje na principu trustova;
    - izdaje odobrenje za rad i nadgleda međunarodne bankovne korporacije koje posluju u SAD-u i aktivnosti američkih banaka u inozemstvu.

Federalna agencija za izdavanje odobrenja za rad i kontrolu banaka (OCC):

- izdaje odobrenja za rad novim nacionalnim bankama;
- nadgleda i redovito kontrolira sve nacionalne banke;

[167]Rose, P. S., Hudgins, S. C. (2015). Upravljanje bankama i financijske usluge. Zagreb: MATE, str. 29-32.
[168]Rose, P. S., Hudgins, S. C. (2015). Upravljanje bankama i financijske usluge. Zagreb: MATE, str. 31-32.

- mora odobriti sve zahtjeve nacionalnih banaka za osnivanje podružnica, za spajanje i poslovanje na principu podružnica, za spajanje ili poslovanje na principu trustova.

Federalna korporacija za osiguranje depozita (FDIC):

- osigurava depozite depozitnih institucija s federalnom supervizijom koji poštuju njezinu regulativu;
- mora odobriti sve zahtjeve osiguranih depozitnih institucija za otvaranje podružnica, za spajanje ili poslovanje na principu trustova;
- zahtijeva od svih osiguranih depozitnih institucija predaju izvješća o svom financijskom stanju.

Ministarstvo pravosuđa mora razmotriti i odobriti predložena spajanja i pripajanja holding kompanija s obzirom na učinak na konkurenciju i podnijeti tužbu ako bi te organizacijske promjene znatno naštetile konkurentnosti.

Komisija za vrijednosne papire i trgovinu (SEC) mora odobriti javne ponude dužničkih i vlasničkih vrijednosnih papira banaka i štednih kompanija te nadgleda aktivnost podružnica banaka koje posluju s vrijednosnicama.

Državni odbori i komisije 50 američkih država izdaju odobrenja za rad novim depozitnim institucijama te nadgledaju i redovito kontroliraju sve državne banke i štedionice.

Financijska regulacija je osmišljena kako bi se implementirali federalni i državni zakoni osiguravanjem praktičnih smjernica za ponašanje i poslovanje financijskog sektora. Među ključnim američkim zakonima i međunarodnim sporazumima koji su imali snažan učinak na regulaciju banaka i konkurentnih financijskih institucija su:

- Nacionalni zakon o bankama (1863./1864.) – koji je uveo izdavanje odobrenja za rad bankama na federalnoj razini;
- Glass-Steagallov zakon (1933.) – koji je razdvojio poslovno od investicijskog bankarstva;
- Sporazum iz Basela (1988.) – nameće jedinstvene minimalne kapitalne zahtjeve za banke u vodećim industrijskim zemljama temeljene na rizičnosti njihove imovine;

- Riegle-Nealov zakon o međudržavnom bankarstvu i efikasnosti u otvaranju podružnica (1994.) – koji je omogućio otvaranje podružnica u različitim saveznim državama;
- Gramm-Leach-Blileyev zakon (1999.) – koji je opozvao ograničenja na banke, poduzeća za poslovanje s vrijednosnicama i osiguravajuće kuće da se spajaju;
- Sarbanes-Oxleyev zakon o računovodstvenim standardima (2002.) – koji je uveo nova pravila za financijsko računovodstvo koje koriste financijske i druge kompanije u vlasništvu javnosti;
- Zakon o bankovnoj tajni i Domoljubni zakon SAD-a (2001.) – koji zahtijevaju od odabranih pružatelja financijskih usluga da prikupljaju i prijavljuju informacije (svaka gotovinska transakcija viša od 10.000 $) o klijentima državi kako bi spriječila pranje novca i financiranje terorizma;
- Zakon ček 21 (2004.) – koji omogućava pretvaranje papirnatih čekova u elektronička prenosiva sredstva plaćanja;
- Zakon o poštenim i točnim kreditnim transakcijama (FACT) (2003.) – koji je obećao veći pristup javnosti kreditnim izvješćima i olakšao klijentima prijavu i borbu protiv krađe identiteta;
- Zakon o smanjenju regulacije financijske industrije (2006.) – olabavljuje regulaciju depozitnih institucija kroz davanje mogućnosti pružanja dodatnih odabranih usluga;
- Zakon o hitnoj gospodarskoj stabilizaciji (2008.) –uveo je hitnu prodaju „loše imovine“ (hipotekarnih i potrošačkih kredita) kako bi se pokrenula globalna tržišta kredita i smanjila mogućnost produžene recesije, privremeno povećavajući iznos FDIC-ovog osiguranja depozita s 100.000 $ na 250.000 $ do kraja 2009. godine, te daje američkom ministarstvu financija da ubrizgava kapital u banke kako bi potaknuo kreditiranje.[169]

Deregulacija financijskih institucija nova je i moćna sila koja mijenja oblik financijskih poduzeća i njihove regulatore nastojeći potaknuti snažniju konkurenciju i veću disciplinu na tržištu. Iako je ostvaren napredak u deregulaciji diljem svijeta, ključna regulatorna pitanja ostaju neriješena. U prvom redu, bi li banke i industrijske kompanije trebale ostati razdvojene

[169] Rose, P. S., Hudgins, S. C. (2015). Upravljanje bankama i financijske usluge. Zagreb: MATE, str. 48.

kako bi se zaštitila sredstva javnosti, kao i trebamo li manje regulatora ili strožu regulativu kako bi se smanjila volatilnost na financijskom tržištu?[170]

Banke i druga financijska poduzeća se posljednjih desetljeća suočavaju sa sve većom konkurencijom vodećih poduzeća iz sektora maloprodaje, prerađivačke industrije. Među najpoznatijim takvim nefinancijskim poduzećima su:

- GE (General Electric) – koji nudi kredite, operativni lizing, upravljanje flotom vozila, financijske programe te financijske usluge uključujući stambene kredite, osiguranje, ..
- GMAC Financial Services
- Wall-Mart – najveći maloprodajni lanac na svijetu u svojim trgovinama nudi unovčavanje čekova, isplate novca, novčane transfere i plaćanje računa.[171]

Najvažniju ulogu u svakom financijskom sustavu ima središnja banka koja regulira novčane i kreditne uvjete korištenjem instrumenata poput operacija na otvorenom tržištu, kratkoročnih kredita i zakonske obvezne pričuve. Središnja banka ima snažan utjecaj na profitabilnost, rast i održivost financijskih poduzeća.

4.2. Bankarska regulativa u Europskoj uniji

Ključni događaj u desetljećima dugom procesu procesu uspostavljanja Europske zajednice dogodio se 1992. godine kada je potpisan Ugovor iz Maastrichta o Europskoj uniji. Među najkontraverznijih njegovih odredbi bio je stvaranje jedinstvene valute, zajedničke središnje banke, integracije vanjskih politika, pravosudnih i pravnih sustava te unutarnjih poslova.

Možda najveća posljedica za bankare je stvaranje jedinstvenog bankarskog tržišta. Nekoliko pravila vodilja koje se odnose na sve države članice je oblikovalo novo europsko jedinstveno bankarsko tržište:

- Svaka država članica će zadržati svoje vlastite regulatorne agencije i bit će glavni supervizor banaka na svom teritoriju;
- Dok se regulatorna pravila mogu razlikovati, sve države članice moraju održavati minimalne regulatorne standarde tako da banke iz svake zemlje imaju jednaka pravila za sve te neće imati snažnu inicijativu da napuste europsku zemlju sa strogim i presele u drugu s blažim pravilima;

[170] Rose, P. S., Hudgins, S. C. (2015). Upravljanje bankama i financijske usluge. Zagreb: MATE, str. 58.
[171] Rose, P. S., Hudgins, S. C. (2015). Upravljanje bankama i financijske usluge. Zagreb: MATE, str.14.

- Načelo „nacionalnog tretmana“ se općenito primjenjuje bez obzira na koju državu članica EU banka koristi kao svoje sjedište, odnosno primjenjuju se ista pravila za domaće banke i banke članica EU;
- Načelo „međusobnog priznavanja“ dopušta stranoj banci koja ulazi da nastavi nuditi iste usluge za koje ima odobrenje u matičnoj zemlji, čak i ako domaćim bankama to nije dopušteno;
- Prema Drugoj bankovnoj direktivi iz 1993. pojam bankarstvo je definiran na isti način diljem cijele EC tako da sve europske banke mogu nuditi zajednički skup usluga – univerzalno bankarstvo;
- Sve države EC su se složile s jedinstvenom putovnicom tako da bilo koja međunarodna banka iz zemlje članice može poslovati u bilo kojoj drugoj državi članici u obliku koji joj daje najviše prednosti;
- Sve države članice EC moraju ponuditi neki oblik osiguranja depozita i sanacije banaka koji država može voditi i nadzirati.
- Sve banke unutar EC-a moraju imati identične kapitalne standarde koje odražavaju Međunarodne kapitalne standarde iz Basela da bi se izbjeglo davanje prednosti nekim bankama iz EC-a u odnosu na druge;
- Nijednoj banci iz EC nije dopušteno dati jednom klijentu u obliku kredita više od 25 % njezinog kapitala, što je odredba osmišljena da svaka pojedina banka ima diversificiran portfelj s ograničenom izloženošću riziku.[172]

4.3. Bankarska regulativa u Republici Hrvatskoj

Ulaskom Republike Hrvatske u Europsku uniju u novi Zakon o kreditnim institucijama[173] prenose se sljedeće direktive i uredbe:

1. Direktiva 2013/36/EU o pristupanju djelatnosti kreditnih institucija i bonitetnom nadzoru nad kreditnim institucijama i investicijskim društvima;
2. Direktiva Vijeća 86/635/EEZ . o godišnjim financijskim izvještajima i konsolidiranim financijskim izvještajima banaka i drugih financijskih institucija;
3. Direktiva 94/19/EZ o sustavima osiguranja depozita;
4. Direktiva 2001/24/EZ. o restrukturiranju i likvidaciji kreditnih institucija;

[172]Rose, P. S., Hudgins, S. C. (2015). Upravljanje bankama i financijske usluge. Zagreb: MATE, str. 679.
[173]Zakon o kreditnim institucijama. Zagreb: Narodne novine br. 159/2013. (http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_12_159_3328.html) (20.12.2016.)

5. Direktiva Vijeća 89/117/EEZ o obvezama podružnica osnovanih u državi članici kreditnih i financijskih institucija koje imaju sjedište izvan te države članice, u pogledu objavljivanja godišnjih računovodstvenih dokumenata;
6. Uredba (EU) br. 575/2013 o bonitetnim zahtjevima za kreditne institucije i investicijska društva.

Promjene su usklađene s zakonodavstvom Europske unije te se mogu podijeliti u tri cjeline:

a) vezane uz korporativno upravljanje (stjecanje kvalificiranog udjela, licenciranje članova uprave i nadzornog odbora, politika primitaka radnika, bankovna tajna, kontrolne funkcije);

b) vezano uz upravljanje rizicima (izračun adekvatnosti kapitala, upravljanje likvidnosnim rizikom, kupoprodaja plasmana, javna objava);

(c) vezane uz superviziju poslovanja (nadzor mješovitog financijskog holdinga, suradnja s europskim tijelima, supervizija i supervizorske mjere, imenovanje povjerenika i posebne uprave, predstečajne mjere i stečajni razlozi, zaštita potrošača).[174]

Banka je prema Zakonu o kreditnim institucijama[175] dužna je objaviti i redovno ažurirati informacije iz dijela osmog Uredbe (EU) br. 575/2013[176] na svojim mrežnim stranicama, a Hrvatska narodna banka može uređuje učestalost i rokove javnog objavljivanja informacija i češće od jedanput godišnje.

Kreditna institucija dužna je javno objaviti na koji se način uskladila s odredbama o:

1. organizacijskom ustroju
2. sastavu, dužnostima i odgovornostima uprave i nadzornog odbora
3. obvezi nadzornog odbora da osnuje odbor za primitke, odbor za imenovanja i odbor za rizike
4. politikama primitaka.

Matična kreditna institucija u RH dužna je javno objaviti opis pravnih odnosa u svojoj grupi kreditnih institucija u Republici Hrvatskoj i opis sustava upravljanja i organizacijske strukture svoje grupe kreditnih institucija u Republici Hrvatskoj. Umjesto spomenutog detaljnog opisa kreditna institucija može navesti poveznice na već objavljene ekvivalentne informacije.

---

[174]Drvar, M. (2013). Izmjene Zakona o kreditnim institucijama. Zagreb: Računovodstvo i financije 07/2013. str.118.

[175] Zakon o kreditnim institucijama. Zagreb: Narodne novine br. 159/2013.

[176]UREDBA (EU) br. 575/2013 EUROPSKOG PARLAMENTA I VIJEĆA od 26. lipnja 2013. Službeni list Europske unije (http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R0575&rid=1) (20.12.2016.)

Kreditna institucija dužna je u svojim godišnjim izvješćima objaviti, u okviru glavnih pokazatelja, svoj povrat na imovinu, izračunat kao neto-dobit podijeljena s ukupnom imovinom.

Regulatornu osnovu za superviziju banaka u Hrvatskoj nakon ulaska u Europsku uniju čini Zakon o kreditnim institucijama, Uredba (EU) br. 575/2013 o bonitetnim zahtjevima za kreditne institucije i investicijska društva te Zakon o financijskim konglomeratima[177] .

HNB uspostavlja pravila za kreditne institucije kojih se trebaju pridržavati od trenutka kada su osnovane te tijekom poslovanja. To su prije svega podzakonski akti kao i razne smjernice i preporuke. Hrvatska narodna banka donosi podzakonske akte na temelju ovlasti propisane Zakonom o Hrvatskoj narodnoj banci. Podzakonskim aktima se pobliže objašnjava način provedbe uredbi koje donosi Europska komisija te smjernica Europskoga nadzornog tijela za bankarstvo (*European Banking Authority* – EBA). Paketom CRD IV prenose se standardi Basela III u propise EU-a, koji se sastoje od uredbe i direktive. Cijeli paket stupio je na snagu 1. siječnja 2014. Neka od novih pravila trebaju postupno stupiti na snagu u razdoblju između 2014. i 2019. Uredbe su dio sekundarnog zakonodavstva. Uredba je obvezujući zakonodavni akt koji se mora u cijelosti primjenjivati u svim državama članicama Europske unije.

Regulatorni proizvodi Europskoga nadzornog tijela za bankarstvo (*European Banking Authority* – EBA) u rasponu su od obvezujućih tehničkih standarda do smjernica, preporuka i mišljenja. Oni pokrivaju područja kao što su regulatorni kapital, oporavak i sanacija, unutarnje upravljanje i supervizorsko izvještavanje.

Tehnički su standardi dio paketa CRD IV, koji među ostalim obuhvaća:

- regulatorne tehničke standarde (engl. *Regulatory Technical Standards* – RTS) i
- provedbene tehničke standarde (engl. *Implementing Technical Standards* – ITS).

Tehnički standardi obvezuju sve države članice i primjenjuju se u cijeloj Europskoj uniji.

Direktive su zakonodavni akti kojima se utvrđuje cilj koji sve države članice EU-a moraju ostvariti. Međutim, svaka država samostalno odlučuje o načinu na koji će prenijeti direktive u svoj zakonodavni okvir. Direktiva 2013/36/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 26. lipnja 2013. o pristupanju djelatnosti kreditnih institucija i bonitetnom nadzoru nad kreditnim institucijama i investicijskim društvima, dio je regulatornog paketa CRD IV, a prenesena je u zakonodavstvo RH Zakonom o kreditnim institucijama i podzakonskim aktima.

Glavna je zadaća smjernica pojašnjavanje pravnih norma, usmjeravanje subjekata nadzora i davanje preporuka s ciljem uspostave dobrih praksa u kreditnim institucijama i investicijskim

[177]Zakon o financijskim konglomeratima. Zagreb: Narodne novine br. 147/2008.; Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o financijskim konglomeratima. Narodne novine br. 54/2013.

društvima. Smjernice se zasnivaju na međunarodnim standardima, a uzimaju se u obzir i situacija na tržištu, pravne norme drugih zemalja te preporuke relevantnih nadzornih tijela. Smjernice su namijenjene kreditnim institucijama ili nadležnim tijelima. Primjenjuju se po načelu "primijeni ili objasni razloge neprimjenjivanja". Odluku o primjeni donosi Hrvatska narodna banka i o tome u propisanom roku obavještava Europsko nadzorno tijelo za bankarstvo (*European Banking Authority* – EBA).[178]

Hrvatska narodna banka propisuje bankama vrste i sadržaj informacija javnog objavljivanja o izračunu stope adekvatnosti jamstvenoga kapitala kreditnih institucija, izloženostima rizicima i sustavu upravljanja rizicima, kao i opseg primjene zahtjeva, kriterije i učestalost te rokovi za javno objavljivanje.

[178]https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/supervizija/regulativa (20.12.2016.)

5. HRVATSKI BANKARSKI SUSTAV

5.1. Hrvatska narodna banka

Hrvatska narodna banka središnja je banka Republike Hrvatske i sastavni je dio Europskog sustava središnjih banaka. Osnovni cilj HNB-a jest održavanje stabilnosti cijena, pri čemu HNB vodi računa i o stabilnosti financijskog sustava u cjelini. Hrvatska narodna banka vodi monetarnu i deviznu politiku, upravlja međunarodnim pričuvama Republike Hrvatske, izdaje hrvatski novac - kunu, izdaje odobrenja za rad kreditnim institucijama, kreditnim unijama te institucijama za platni promet i elektronički novac te nadzire njihovo poslovanje. HNB također izdaje odobrenja za rad ovlaštenim mjenjačima.

U ostvarivanju svog cilja i obavljanju svojih zadataka Hrvatska narodna banka samostalna je i neovisna, a izvješća o svom djelovanju podnosi Hrvatskom saboru.

Neovisnost središnje banke ključan je preduvjet za uspješno i vjerodostojno provođenje monetarne politike, a time i za ostvarivanje osnovnog cilja središnje banke - stabilnosti cijena. Neovisnost Hrvatske narodne banke u skladu je s člankom 130. Ugovora o Europskoj Uniji, kojim se jamči neovisnost nacionalnih središnjih banaka Europske unije. Neovisnost središnje banke obuhvaća više aspekata: funkcijsku, institucionalnu, osobnu i financijsku neovisnost. Funkcijska neovisnost podrazumijeva jasno definiran cilj i samostalnost u odabiru mjera i instrumenata za njegovo ostvarivanje. Institucionalna neovisnost znači da središnja banka donosi odluke neovisno o utjecaju drugih institucija. Osobna neovisnost jamči zaštitu dužnosnika HNB-a od vanjskih pritisaka, isključuje sukobe interesa i precizno definira uvjete za izbor i razrješenje guvernera i drugih članova Savjeta HNB-a. Financijska neovisnost HNB-a implicira mogućnost autonomnog pribavljanja financijskih sredstava za potrebe ostvarivanja svog mandata, pri čemu prihode i rashode određuje narav monetarne politike.[179]

5.2. Kreditne institucije

Kreditne institucije su institucije kojima je Hrvatska narodna banka izdala odobrenje za rad u skladu sa Zakonom o kreditnim institucijama, a čija je djelatnost primanje depozita ili ostalih povratnih sredstava od javnosti te odobravanje kredita za vlastiti račun.

Kreditna institucija u Hrvatskoj može se osnovati kao:

- banka,
- štedna banka ili

[179]http://www.hnb.hr/o-nama/funkcije-i-struktura/uloga (10.10.2016.)

- stambena štedionica.

U sektor kreditnih institucija ne uključuju se banke u likvidaciji i banke u stečaju.

Od ukupne imovine kreditnih institucija 98,2 % je imovina banaka , a ostatak od 1,98 imovina stambenih štedionica.[180]

Minimalni inicijalni kapital iznosi za:

- banke 40 milijuna kuna,
- štedne banke 8 milijuna kuna,
- stambene štedionice 20 milijuna kuna.

U Republici Hrvatskoj s danom 20. ožujka 2017. imaju odobrenje za rad Hrvatske narodne banke 25 banaka i jedna štedna banka:

1. **Addiko Bank d.d., Zagreb**[1]
2. **Banka Kovanica d.d., Varaždin**
3. **Croatia banka d.d., Zagreb**
4. **Erste&Steiermärkische Bank d.d., Rijeka**
5. **Hrvatska poštanska banka d.d., Zagreb**
6. **Imex banka d.d., Split**
7. **Istarska kreditna banka Umag d.d., Umag**
8. **Jadranska banka d.d., Šibenik**[2]
9. **J&T banka d.d., Varaždin**[3]
10. **Karlovačka banka d.d., Karlovac**
11. **KentBank d.d., Zagreb**
12. **Kreditna banka Zagreb d.d., Zagreb**

[180]http://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/kreditne-institucije/pokazatelji-poslovanja-kreditnih-institucija (01.03.2017.)

13. **OTP banka Hrvatska d.d., Zadar**

14. **Partner banka d.d., Zagreb**

15. **Podravska banka d.d., Koprivnica**

16. **Primorska banka d.d., Rijeka**

17. **Privredna banka Zagreb d.d., Zagreb**

18. **RaiffeisenbankAustria d.d., Zagreb**

19. **Samoborska banka d.d., Samobor**

20. **Sberbank d.d., Zagreb**

21. **Slatinska banka d.d., Slatina**

22. **Société Générale-Splitska banka d.d., Split**

23. **Štedbanka d.d., Zagreb**

24. **Veneto banka d.d., Zagreb**

25. **Zagrebačka banka d.d., Zagreb**

26. **Tesla štedna banka d.d., Zagreb**

[1] Hypo Alpe-Adria-Bank d.d., Zagreb, promijenila je 11. srpnja 2016. ime u Addiko Bank d.d., Zagreb.
[2] Dana 9. listopada 2015. otvoren je sanacijski postupak nad bankom.
[3] Vaba d.d. banka Varaždin, Varaždin, promijenila je 2. siječnja 2017. ime u J&T banka d.d., Varaždin.
Nad bankom Banka splitsko-dalmatinska d.d. Split otvoren je stečaj 1. srpnja 2016. godine.

Hrvatska narodna banka razlikuje tri vrste banaka prema kriteriju tržišnog udjela u aktivi bankovnog sustava:

- male banke su banke s tržišnim udjelom manjim od 1 %,
- srednje banke su banke s tržišnim udjelom između 1 i 5 %,
- velike banke imaju tržišni udio iznad 5 %.[181]

[181]Šverko, I., Pavlović, A.,Vukas, J. (2012). Analiza poslovanja malih banaka u Republici Hrvatskoj. Privredna kretanja i ekonomska politika 133 / 2012. str. 29.

Prema revidiranim podacima Hrvatske narodne banke na kraju 2015. godine u Hrvatskoj je poslovalo 19 malih banaka sa skromnim ukupnim tržišnim udjelom od 8,01 % ukupne aktive hrvatskih banaka.

Tablica 1. Male banke u Republici Hrvatskoj

	Banke i štedne banke	**Ukupna imovina**	**Udio u ukupnoj imovini**
1.	KREDITNA BANKA ZAGREB d.d.	3.469.679	0,88%
2.	PODRAVSKA BANKA d.d.	3.181.549	0,81%
3.	CROATIA BANKA d.d.	3.112.273	0,79%
4.	ISTARSKA KREDITNA BANKA UMAG d.d.	3.091.200	0,79%
5.	IMEX BANKA d.d.	2.034.181	0,52%
6.	KARLOVAČKA BANKA d.d.	2.017.591	0,51%
7	JADRANSKA BANKA d.d. [1]	1.818.176	0,46%
8	VABA d.d. BANKA VARAŽDIN	1.649.535	0,42%
9	VENETO BANKA d.d.	1.613.848	0,41%
10	BKS BANK d.d.	1.546.273	0,39%
11	SLATINSKA BANKA d.d.	1.526.135	0,39%
12	PARTNER BANKA d.d.	1.488.496	0,38%
13	KENTBANK d.d.	1.354.826	0,34%
14	BANKA KOVANICA d.d.	1.187.887	0,30%
15	ŠTEDBANKA d.d.	1.038.794	0,26%
16	SAMOBORSKA BANKA d.d.	477.405	0,12%
17	BANKA SPLITSKO-DALMATINSKA d.d. [2]	455.035	0,12%
18	PRIMORSKA BANKA d.d.	442.920	0,11%
19	TESLA ŠTEDNA BANKA d.d.	9.119	0,00%
	ukupno	**28.045.243**	**7,13%**

Izračun autora prema podacima HNB-a
[1]Dana 9. listopada 2015. otvoren je sanacijski postupak nad bankom.
[2] otvoren je stečaj nad bankom 1. srpnja 2016. godine

U Hrvatskoj su poslovale 3 srednje banke s ukupnim tržišnim udjelom od 11,01 % ukupne aktive hrvatskih banaka.

Tablica 2. Srednje banke u Republici Hrvatskoj

	B a n k e	**Ukupna imovina**	**Udio u imovini svih banaka**
1	HRVATSKA POŠTANSKA BANKA d.d.	17.713.166	4,50%
2	OTP BANKA HRVATSKA d.d.	15.882.523	4,04%
3	SBERBANK d.d.	9.736.456	2,47%
	ukupno	**43.332.145**	11,01%

Izračun autora prema podacima HNB-a

Samo 6 velikih banaka ima 80,97 % ukupne aktive banaka u Hrvatskoj.

Tablica 3. Velike banke u Republici Hrvatskoj

	B a n k e	**Ukupna imovina**	**Udio u ukupnoj imovini**
1	ZAGREBAČKA BANKA d.d.	105.996.857	26,94%
2	PRIVREDNA BANKA ZAGREB d.d.	69.733.010	17,73%
3	ERSTE&STEIERMÄRKISCHE BANK d.d.	58.995.200	15,00%
4	RAIFFEISENBANKAUSTRIA d.d.	31.197.833	7,93%
5	SOCIÉTÉ GÉNÉRALE-SPLITSKA BANKA d.d.	27.067.035	6,88%
6	HYPO ALPE-ADRIA-BANK d.d.[1]	25.557.270	6,50%
	ukupno	**318.547.205**	**80,97%**

[1] Hypo Alpe-Adria-Bank d.d., Zagreb, promijenila je 11. srpnja 2016. ime u Addiko Bank d.d., Zagreb
Izračun autora prema podacima HNB-a

Dominacija banaka u većinskom je stranom vlasništvu (njih 16) prema deset banaka u domaćem privatnom vlasništvu i dvije banke u većinskom državnom vlasništvu.
Imovina stranog vlasništva u ukupnoj imovini banaka je 90,3%, dok je udio banaka u domaćem državnom i privatnom vlasništvu 9,7% ukupne imovine hrvatskih banaka.
Pretežiti dio banaka, njih dvanaest, u vlasništvu je dioničara s područja Europske unije s 89,5% ukupne imovine banaka. Dioničari iz trećih zemalja (San Marina, Švicarske, Srbije i Turske) i nadalje su u svojem vlasništvu imaju po jednu banku, pri čemu je njihov udio (premda ojačan) i dalje vrlo malen 0,8%. Banke u domaćem privatnom vlasništvu zabilježile su smanjenje svoje imovine (pri čemu nekoliko njih osjetno), što se potom očitovalo u

smanjenju udjela njihove imovine u sustavu na 4,4%, dok važnost banaka u domaćem državnom vlasništvu iznova ojačala na 5,3%.

5.3. Poslovanje banaka

Na kraju 2015. u Republici Hrvatskoj poslovale je 27 banaka i jedna štedna banka. Početkom listopada 2015. zbog ispunjenja uvjeta za sanaciju nad Jadranskom bankom d.d. Šibenik otvoren je postupak sanacije.

Imovina banaka (uključujući štednu banku) blago se smanjila u 2015., za 0,47%, te je iznosila 393,3 mlrd. kuna prema revidiranim podacima. Istodobno je imovina stambenih štedionica ostala gotovo nepromijenjena, 7,8 mlrd. kuna. Zbog tih vrlo blagih kretanja struktura sustava nije se mijenjala, dominantni udio imovine kreditnih institucija imale su banke, 98,1%, a preostalih 1,9% odnosilo se na imovinu stambenih štedionica.[182]

Koncentriranost sustava, mjerena udjelom imovine prvih pet banaka u ukupnoj imovini svih banaka, nakon slabljenja u prethodne tri godine, u 2015. je ojačala te dosegnula na kraju godine 74,5%. Tijekom godine nije bilo promjene u vlasništvu nad bankama pa je zadržana dominacija banaka u većinskom stranom vlasništvu (njih 16) prema deset banaka u domaćem privatnom vlasništvu i dvije banke u većinskom državnom vlasništvu. Promjene udjela imovine banaka s obzirom na domicil vlasnika bile su blage, nastavljen je porast udjela imovine stranog vlasništva u ukupnoj imovini banaka, na 90,3% , dok se udio banaka u domaćem vlasništvu razmjerno smanjio, na 9,7%.

Banke u domaćem privatnom vlasništvu zabilježile su smanjenje svoje imovine (pri čemu nekoliko njih osjetno), što se potom očitovalo u smanjenju udjela njihove imovine u sustavu, na 4,4%. Nasuprot tome, važnost banaka u domaćem državnom vlasništvu iznova je ojačala na 5,3%, nakon što je pod utjecajem snažnih gubitaka u prethodnoj godini bila smanjena.

Ključni trendovi u bankovnom sustavu u protekle tri godine nastavili su se i u 2015. te je i četvrtu uzastopnu godinu obilježio naglašeni oprez banaka i njihovih klijenata u preuzimanju rizika te pad bilančnog potencijala. Nova kreditna aktivnost izostala je, a radi optimizacije svojeg poslovanja banke su se nastavile razduživati u inozemstvu te su sredstva prikupljena na domaćem tržištu pretežito usmjerile na račune kod stranih financijskih institucija. Navedena kretanja u 2015. dodatno su pojačali učinci provedbe izvanrednih zakonskih mjera namijenjenih zaštiti dužnika u švicarskim francima, koji su pogodili poslovni rezultat pojedinih banaka te rezultirali gubitkom tekuće godine i smanjenjem bilančnoga kapitala.

[182] Godišnje izvješće 2015. Zagreb: Hrvatska narodna banka (2016). str. 56.

Ukupna imovina banaka na kraju 2015. iznosila je 393,5 mlrd. kuna, što je u odnosu na kraj 2014. smanjenje od 1,7 mlrd. kuna ili 0,47 %. Utjecaj na visinu promjene imovine imalo je kretanje tečaja kune prema tri najzastupljenije valute u bilanci banaka (euru, švicarskom franku i američkom dolaru), a osobito značajan bio je utjecaj jačanja švicarskog franka prema kuni, nakon odluke švicarske središnje banke iz siječnja 2015. o prestanku održavanja tečaja te valute prema euru. Posljedica spomenute odluke bio je znatan porast obveza dužnika zaduženih u švicarskim francima prema bankama, zbog čega je Vlada RH tijekom 2015. predložila zakonske promjene namijenjene olakšavanju položaja tih dužnika.

Neposredna reakcija Vlade RH na promjenu tečaja u siječnju 2015. bio je prijedlog zakonske mjere o utvrđivanju tečaja na 6,39 kuna za švicarski franak za obroke/anuitete u toj valuti koji dospijevaju u razdoblju od godine dana. Mjeru je proveo Hrvatski sabor donošenjem Zakona o dopuni Zakona o potrošačkom kreditiranju za ugovore o kreditu s fizičkim osobama te Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o kreditnim institucijama za ugovore o kreditu s fizičkim osobama koje obavljaju djelatnost slobodnih zanimanja, obrtnika, trgovaca pojedinaca te nositelja obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava.

U drugom polugodištu 2015. uslijedila je nova regulatorna intervencija, s ciljem izjednačavanja položaja dužnika zaduženih u švicarskim francima (ili u kunama s valutnom klauzulom u švicarskim francima) s položajem u kojem bi bili da su se koristili kreditom nominiranim u eurima. Spomenuti učinak konverzije banke su slijedom zakonskih odredbi na dan 30. rujna 2015. utvrdile u visini od 6,9 mlrd. kuna, kao razliku stanja neotplaćenih anuiteta/obroka u švicarskim francima i iznosa neotplaćenih anuiteta/obroka u eurima izračunatih novim otplatnim planovima.

Oprez banaka i njihovih klijenata pri preuzimanju rizika i dalje je naglašen, a ogledao se u padu neto kredita četvrtu godinu zaredom, što je u 2015. nadjačalo promjene svih ostalih stavki imovine. Osim smanjene kreditne aktivnosti, na pad neto kredita utjecao je porast ispravaka vrijednosti, a dodatni činitelj smanjenja bio je otpis glavnice, odnosno učinak konverzije kredita dužnicima kod kojih je postupak zamjene valuta okončan do kraja 2015. Opsežne aktivnosti kupoprodaje potraživanja imale su blag utjecaj na kretanje neto kredita jer su predmet prodaje bila potraživanja male neto knjigovodstvene vrijednosti, odnosno potraživanja visoko pokrivena ispravcima vrijednosti. Smanjenje neto kredita u odnosu na kraj 2014. ukupno za 5,9 mlrd. kuna (2,4%) bilo je rezultat smanjenja portfelja kredita trgovačkim društvima, stanovništvu i financijskim institucijama. Mali porast kredita zabilježen je kod državnih jedinica, a nešto znatniji porast, iako bez većeg utjecaja na ukupnu promjenu, primjetan je kod sektora nerezidenata.

Osim smanjenja neto kredita, dodatni utjecaj na pad ukupne imovine imalo je smanjenje depozita banaka kod HNB-a, za 1,7 mlrd. kuna (3,8%). Njihovo smanjenje posljedica je prestanka regulative i dospijeća upisanih obveznih blagajničkih zapisa HNB-a, u iznosu od 3,4 mlrd. kuna. Riječ je o obveznim blagajničkim zapisima HNB-a koje su banke upisale sredinom prosinca 2013., u visini smanjenja stope obvezne pričuve i time oslobođenih sredstava u kunskom dijelu obvezne pričuve, a s ciljem poticanja kreditiranja gospodarstva. Manje od navedenog smanjenja porasle su ostale stavke depozita kod HNB-a, odnosno izdvojena obvezna pričuva te sredstva na računima za namiru, te su djelomice ublažile ukupnu promjenu depozita kod HNB-a.

Prema revidiranim podacima s danom 31. prosinca 2015. godine bankarski sektor u Republici Hrvatskoj ostvario je gubitke preko 5 mlrd. kuna, a ukupna imovina banaka se u odnosu na prethodnu godinu smanjila za 0,47 %.

Tablica 4. Poslovanje banaka u Republici Hrvatskoj u 2015. godini

	Banke i štedne banke	**Ukupna imovina** (u tisućama kn)	**Udio u ukupnoj imovini**	**Rast imovine, %**	**Dobit (gubitak) prije poreza** (u tisućama kn)
1.	ZAGREBAČKA BANKA d.d.	105.996.857	26,94%	3,44	-662.311
2.	PRIVREDNA BANKA ZAGREB d.d.	69.733.010	17,73%	0,91	207.959
3.	ERSTE&STEIERMÄRKISCHE BANK d.d.	58.995.200	15,00%	-1,97	-1.241.392
4.	RAIFFEISENBANKAUSTRIA d.d.	31.197.833	7,93%	-0,71	-310.710
5.	SOCIÉTÉ GÉNÉRALE-SPLITSKA BANKA d.d.	27.067.035	6,88%	-5,90	155.255
6.	HYPO ALPE-ADRIA-BANK d.d.[1]	25.557.270	6,50%	-9,53	-2.456.011
7.	HRVATSKA POŠTANSKA BANKA d.d.	17.713.166	4,50%	1,97	126.586
8.	OTP BANKA HRVATSKA d.d.	15.882.523	4,04%	0,08	-154.598
9.	SBERBANK d.d.	9.736.456	2,47%	-5,16	-245.078
10.	KREDITNA BANKA ZAGREB d.d.	3.469.679	0,88%	-18,67	8.525
11.	PODRAVSKA BANKA d.d.	3.181.549	0,81%	4,48	4.018
12.	CROATIA BANKA d.d.	3.112.273	0,79%	2,46	2.283
13.	ISTARSKA KREDITNA BANKA UMAG d.d.	3.091.200	0,79%	5,59	15.507
14.	IMEX BANKA d.d.	2.034.181	0,52%	-11,89	-59.739
15.	KARLOVAČKA BANKA d.d.	2.017.591	0,51%	17,29	-9.214
16.	JADRANSKA BANKA d.d.[2]	1.818.176	0,46%	-25,62	-271.989
17.	VABA d.d. BANKA VARAŽDIN	1.649.535	0,42%	22,87	-50.476
18.	VENETO BANKA d.d.	1.613.848	0,41%	3,04	-64.778
19.	BKS BANK d.d.	1.546.273	0,39%	17,80	7.976

20.	SLATINSKA BANKA d.d.	1.526.135	0,39%	5,52	-10.592
21.	PARTNER BANKA d.d.	1.488.496	0,38%	2,80	1.778
22.	KENTBANK d.d.	1.354.826	0,34%	15,40	3.918
23.	BANKA KOVANICA d.d.	1.187.887	0,30%	2,99	9.505
24.	ŠTEDBANKA d.d.	1.038.794	0,26%	-4,35	9.661
25.	SAMOBORSKA BANKA d.d.	477.405	0,12%	-0,83	-7.836
26.	BANKA SPLITSKO-DALMATINSKA d.d.[4]	455.035	0,12%	0,79	-35.504
27.	PRIMORSKA BANKA d.d.	442.920	0,11%	39,96	334
28.	TESLA ŠTEDNA BANKA d.d.	9.119	0,00%	-45,24	-5.267
Ukupno za sve banke i štedne banke		**393.394.272**	100,00%	**0,47**	**-5.032.190**

Izračun autora prema podacima HNB-a

[1] Hypo Alpe-Adria-Bank d.d., Zagreb, promijenila je 11. srpnja 2016. ime u Addiko Bank d.d., Zagreb.
[2] Dana 9. listopada 2015. otvoren je sanacijski postupak nad bankom.
[3] Vaba d.d. banka Varaždin, Varaždin, promijenila je 2. siječnja 2017. ime u J&T banka d.d., Varaždin.
[4] Nad bankom Banka splitsko-dalmatinska d.d. Split otvoren je stečaj 1. srpnja 2016. godine.

Samo 13 banaka, koje predstavljaju oko trećinu aktive hrvatskog bankarskog sektora, poslovalo je pozitivno i ostvarilo dobit od 553 milijuna kuna.

Tablica 5. Banke s pozitivnim poslovnim rezultatom u 2015. godini

	Banke i štedne banke	**Ukupna imovina** (u tisućama kn)	**Udio u ukupnoj imovini banaka**	**Dobit (gubitak) prije poreza** (u tisućama kn)
1.	PRIVREDNA BANKA ZAGREB d.d.	69.733.010	17,73%	207.959
2.	SOCIÉTÉ GÉNÉRALE-SPLITSKA BANKA d.d.	27.067.035	6,88%	155.255
3.	HRVATSKA POŠTANSKA BANKA d.d.	17.713.166	4,50%	126.586
4	KREDITNA BANKA ZAGREB d.d.	3.469.679	0,88%	8.525
5.	PODRAVSKA BANKA d.d.	3.181.549	0,81%	4.018
6.	CROATIA BANKA d.d.	3.112.273	0,79%	2.283
7.	ISTARSKA KREDITNA BANKA UMAG d.d.	3.091.200	0,79%	15.507
8.	BKS BANK d.d.	1.546.273	0,39%	7.976
9.	PARTNER BANKA d.d.	1.488.496	0,38%	1.778
10.	KENTBANK d.d.	1.354.826	0,34%	3.918
11.	BANKA KOVANICA d.d.	1.187.887	0,30%	9.505
12.	ŠTEDBANKA d.d.	1.038.794	0,26%	9.661
13.	PRIMORSKA BANKA d.d.	442.920	0,11%	334
	ukupno	**134.427.108**	**34,17%**	**553.305**

Izračun autora prema podacima HNB-a

Čak 15 banaka, koje predstavljaju gotovo dvije trećine ukupne aktive bankarskog sektora, među kojima su 4 velike i 2 srednje banke, završilo je 2015. godinu s gubitkom preko 5,5 milijardi kuna.

Tablica 6. Banke s negativnim poslovnim rezultatom u 2015. godini

	Banke i štedne banke	**Ukupna imovina (u tisućama kn)**	**Udio u ukupnoj imovini banaka**	**Dobit (gubitak) prije poreza (u tisućama kn)**
1.	ZAGREBAČKA BANKA d.d.	105.996.857	26,94%	-662.311
2.	ERSTE&STEIERMÄRKISCHE BANK d.d.	58.995.200	15,00%	-1.241.392
3.	RAIFFEISENBANKAUSTRIA d.d.	31.197.833	7,93%	-310.710
4.	HYPO ALPE-ADRIA-BANK d.d.	25.557.270	6,50%	-2.456.011
5.	OTP BANKA HRVATSKA d.d.	15.882.523	4,04%	-154.598
6.	SBERBANK d.d.	9.736.456	2,47%	-245.078
7.	IMEX BANKA d.d.	2.034.181	0,52%	-59.739
8	KARLOVAČKA BANKA d.d.	2.017.591	0,51%	-9.214
9.	JADRANSKA BANKA d.d.[3]	1.818.176	0,46%	-271.989
10.	VABA d.d. BANKA VARAŽDIN[2]	1.649.535	0,42%	-50.476
11.	VENETO BANKA d.d.	1.613.848	0,41%	-64.778
12.	SLATINSKA BANKA d.d.	1.526.135	0,39%	-10.592
13.	SAMOBORSKA BANKA d.d.	477.405	0,12%	-7.836
14.	BANKA SPLITSKO-DALMATINSKA d.d.[1]	455.035	0,12%	-35.504
15.	TESLA ŠTEDNA BANKA d.d.	9.119	0,00%	-5.267
	ukupno	**258.967.164**	**65,83%**	**-5.585.495**

Izračun autora prema podacima HNB-a

[3]Dana 9. listopada 2015. otvoren je sanacijski postupak nad bankom.

[2] Vaba d.d. banka Varaždin, Varaždin, promijenila je 2. siječnja 2017. ime u J&T banka d.d., Varaždin.

[1] Nad bankom Banka splitsko-dalmatinska d.d. Split otvoren je stečaj 1. srpnja 2016. godine.

Na Zagrebačkoj burzi kotira 10 banaka, koje predstavljaju 53 % aktive bankarskog sektora, s gubicima preko milijardu kuna, što je 18 % ukupnih gubitaka bankarskog sektora.

Tablica 7. Poslovanje banaka koje kotiraju na Zagrebačkoj burzi u 2015. godini

	Banke i štedne banke	Ukupna imovina (u tisućama kn)	Udio u ukupnoj imovini banaka	Rast imovine %	Dobit (gubitak) prije poreza (u tisućama kn)
1	ZAGREBAČKA BANKA d.d.	105.996.857	26,94%	3,44	-662.311
2	PRIVREDNA BANKA ZAGREB d.d.	69.733.010	17,73%	0,91	207.959
3	HRVATSKA POŠTANSKA BANKA d.d.	17.713.166	4,50%	1,97	126.586
4	KREDITNA BANKA ZAGREB d.d.	3.469.679	0,88%	-18,67	8.525
5	PODRAVSKA BANKA d.d.	3.181.549	0,81%	4,48	4.018
6	ISTARSKA KREDITNA BANKA UMAG d.d.	3.091.200	0,79%	5,59	15.507
7	KARLOVAČKA BANKA d.d.	2.017.591	0,51%	17,29	-9.214
8.	JADRANSKA BANKA d.d.[1]	1.818.176	0,46%	-25,62	-271.989
9	VABA d.d. BANKA VARAŽDIN[2]	1.649.535	0,42%	22,87	-50.476
10	SLATINSKA BANKA d.d.	1.526.135	0,39%	5,52	-10.592
	ukupno	**210.196.898**	**53,43%**	**gubitak**	**-1.004.582**

Izračun autora prema podacima HNB-a

[1]Dana 9. listopada 2015. otvoren je sanacijski postupak nad bankom.

[2] Vaba d.d. banka Varaždin, Varaždin, promijenila je 2. siječnja 2017. ime u J&T banka d.d., Varaždin.

Na tržištu kapitala ne kotira 18 banaka, koje predstavljaju 46 % aktive bankarskog sektora, ali su ostvarili 82% ukupnih gubitaka banaka, odnosno preko 4,5 milijarde kuna.

Tablica 8. Poslovanje banaka koje ne kotiraju na Zagrebačkoj burzi u 2015. godini

	Banke i štedne banke	Ukupna imovina (u tisućama kn)	Udio u ukupnoj imovini banaka	Rast imovine %	Dobit (gubitak) prije poreza (u tisućama kn)
1.	ERSTE&STEIERMÄRKISCHE BANK d.d.	58.995.200	15,00%	-1,97	-1.241.392
2.	RAIFFEISENBANKAUSTRIA d.d.	31.197.833	7,93%	-0,71	-310.710
3.	SOCIÉTÉ GÉNÉRALE-SPLITSKA BANKA d.d.	27.067.035	6,88%	-5,90	155.255
4.	HYPO ALPE-ADRIA-BANK d.d.	25.557.270	6,50%	-9,53	-2.456.011
5.	OTP BANKA HRVATSKA d.d.	15.882.523	4,04%	0,08	-154.598
6	SBERBANK d.d.	9.736.456	2,47%	-5,16	-245.078
7	CROATIA BANKA d.d.	3.112.273	0,79%	2,46	2.283
8	IMEX BANKA d.d.	2.034.181	0,52%	-11,89	-59.739
9	VENETO BANKA d.d.	1.613.848	0,41%	3,04	-64.778
10	BKS BANK d.d.	1.546.273	0,39%	17,80	7.976
11	PARTNER BANKA d.d.	1.488.496	0,38%	2,80	1.778
12	KENTBANK d.d.	1.354.826	0,34%	15,40	3.918
13	BANKA KOVANICA d.d.	1.187.887	0,30%	2,99	9.505
14	ŠTEDBANKA d.d.	1.038.794	0,26%	-4,35	9.661
15	SAMOBORSKA BANKA d.d.	477.405	0,12%	-0,83	-7.836
16	BANKA SPLITSKO-DALMATINSKA d.d.	455.035	0,12%	0,79	-35.504
17	PRIMORSKA BANKA d.d.	442.920	0,11%	39,96	334
18	TESLA ŠTEDNA BANKA d.d.	9.119	0,00%	-45,24	-5.267
	ukupno	**183.197.374**	**46,57%**	**gubitak**	**-4.580.913**

Izračun autora prema podacima HNB-a

Od šest najvećih banaka, koje predstavljaju 80 % ukupne aktive banaka, čak četiri su završile poslovnu godinu s gubitkom u ukupnom iznosu preko 4,6 milijarde kuna, odnosno preko 83 % svih gubitaka bankarskog sektora.

Tablica 9. Poslovanje velikih banaka u 2015. godini

	B a n k e	**Ukupna imovina (u tisućama kn)**	**Udio u ukupnoj imovini %**	**Rast imovine, %**	**Dobit (gubitak) prije poreza (u tisućama kn)**
1	ZAGREBAČKA BANKA d.d.	105.996.857	26,94%	3,44	-662.311
2	PRIVREDNA BANKA ZAGREB d.d.	69.733.010	17,73%	0,91	207.959
3	ERSTE&STEIERMÄRKISCHE BANK d.d.	58.995.200	15,00%	-1,97	-1.241.392
4	RAIFFEISENBANKAUSTRIA d.d.	31.197.833	7,93%	-0,71	-310.710
5	SOCIÉTÉ GÉNÉRALE-SPLITSKA BANKA d.d.	27.067.035	6,88%	-5,90	155.255
6	HYPO ALPE-ADRIA-BANK d.d.	25.557.270	6,50%	-9,53	-2.456.011
	ukupno	**318.547.205**	80,97%	**gubitak**	**-4.670.424**

Izračun autora prema podacima HNB-a

U Hrvatskoj posluju tri srednje banke, s ukupnim udjelom u bankarskom sektoru od 11 %, od kojih su dvije poslovale s gubitkom u ukupnom iznosu od gotovo 400 milijuna kuna.

Tablica 10. Poslovanje srednjih banaka u 2015. godini

	B a n k e	**Ukupna imovina (u tisućama kn)**	**Udio u imovini svih banaka**	**Rast imovine %**	**Dobit (gubitak) prije poreza (u tisućama kn)**
1	HRVATSKA POŠTANSKA BANKA d.d.	17.713.166	4,50%	1,97	126.586
2	OTP BANKA HRVATSKA d.d.	15.882.523	4,04%	0,08	-154.598
3	SBERBANK d.d.	9.736.456	2,47%	-5,16	-245.078
	ukupno	**43.332.145**	11,01%	**gubitak**	**-399.676**

Izračun autora prema podacima HNB-a

U Hrvatskoj posluje čak devetnaest malih banaka, koje imaju ukupni tržišni udjel od skromnih 7,13 %, a koje su ostvarile ukupni gubitak od preko 515 milijuna kuna, odnosno 7,14 % gubitaka bankarskog sektora. Devet banaka je poslovalo s gubitkom, a u međuvremenu je nad jednom pokrenut stečaj, a nad drugom sanacijski postupak.

Tablica 11. Poslovanje malih banaka u 2015. godini

Redni broj	Banke i štedne banke	Ukupna imovina (u tisućama kn)	Udio u ukupnoj imovini	Rast imovine, %	Dobit (gubitak) prije poreza (u tisućama kn)
1.	KREDITNA BANKA ZAGREB d.d.	3.469.679	0,88%	-18,67	8.525
2.	PODRAVSKA BANKA d.d.	3.181.549	0,81%	4,48	4.018
3.	CROATIA BANKA d.d.	3.112.273	0,79%	2,46	2.283
4.	ISTARSKA KREDITNA BANKA UMAG d.d.	3.091.200	0,79%	5,59	15.507
5.	IMEX BANKA d.d.	2.034.181	0,52%	-11,89	-59.739
6.	KARLOVAČKA BANKA d.d.	2.017.591	0,51%	17,29	-9.214
7	JADRANSKA BANKA d.d.[1]	1.818.176	0,46%	-25,62	-271.989
8	VABA d.d. BANKA VARAŽDIN[2]	1.649.535	0,42%	22,87	-50.476
9	VENETO BANKA d.d.	1.613.848	0,41%	3,04	-64.778
10	BKS BANK d.d.	1.546.273	0,39%	17,80	7.976
11	SLATINSKA BANKA d.d.	1.526.135	0,39%	5,52	-10.592
12	PARTNER BANKA d.d.	1.488.496	0,38%	2,80	1.778
13	KENTBANK d.d.	1.354.826	0,34%	15,40	3.918
14	BANKA KOVANICA d.d.	1.187.887	0,30%	2,99	9.505
15	ŠTEDBANKA d.d.	1.038.794	0,26%	-4,35	9.661
16	SAMOBORSKA BANKA d.d.	477.405	0,12%	-0,83	-7.836
17	BANKA SPLITSKO-DALMATINSKA d.d.[3]	455.035	0,12%	0,79	-35.504
18	PRIMORSKA BANKA d.d.	442.920	0,11%	39,96	334
19	TESLA ŠTEDNA BANKA d.d.	9.119	0,00%	-45,24	-5.267
	ukupno	**28.045.243**	**7,13%**	**gubitak**	**-515.395**

Izračun autora prema podacima HNB-a

[1]Dana 9. listopada 2015. otvoren je sanacijski postupak nad bankom.

[2] Vaba d.d. banka Varaždin, Varaždin, promijenila je 2. siječnja 2017. ime u J&T banka d.d., Varaždin.

[3] Nad bankom Banka splitsko-dalmatinska d.d. Split otvoren je stečaj 1. srpnja 2016. godine

Godina 2015. u kojoj su vodeće hrvatske banke pretrpjele goleme gubitke zbog troškova konverzije švicaraca, nije bila ništa bolja ni za male banke. Iako nisu imale problema sa švicarcima, njihove vlasnike opterećuju mnoge druge brige, od nepovoljnih tržišnih uvjeta do nabujalih loših kredita i manjka kapitala. Zlatna vremena hrvatskog bankarstva, u kojima su i male banke brale vrhnje na nezasitnom hrvatskom financijskom tržištu, davno su prošla. Otkako je kriza zakucala na vrata, većina malih banaka vodi borbu za preživljavanje na suženom financijskom tržištu.Za razliku od velikih banaka koje nastoje ovladati što većim tržištem sa što širim spektrom usluga, male banke u pravilu su ograničene na manji tržišni segment i nastoje se specijalizirati za određeni profil klijenta pa ih često zovu 'butik banke' jer se maksimalno prilagođavaju potrebama klijenata njegujući osobni pristup**.** Jedan od klasičnih problema koji je pokopao dio malih banaka bila je prevelika kreditna

izloženost vlasnicima i povezanim osobama**.** Male banke opterećuju i niska imovina po zaposlenom te visoki troškovi poslovanja**.** Velika boljka je i nedovoljno kvalitetan *risk management,* što je dovelo do visoke razine nenaplativih kredita u većini malih banaka.[183]
Međutim, ne smije se generalizirati jer među malim bankama ima vrlo uspješnih banaka koje kontinuirano uspješno posluju i ostvaruju pozitivne poslovne rezultate.
Najsnažniji negativan utjecaj na poslovanje banaka u 2015. godini imali su troškovi ispravaka vrijednosti i rezerviranja. Troškovi konverzije, razlika knjigovodstvene vrijednosti preostale neotplaćene glavnice kredita u švicarskim francima i one postupkom konverzije izračunate u eurima, iskazani na troškovima rezerviranja iznosili su 6,8 milijardi kuna.

[183]https://www.tportal.hr/biznis/clanak/kako-posluju-male-banke-u-hrvatskoj-i-tko-su-im-gazde-20160401 (15.12.2016.)

6. ISTRAŽIVANJE KVALITETE KORPORATIVNOG IZVJEŠTAVANJA BANAKA

6.1. Opis uzorka

Koristeći javno dostupne godišnje financijske izvještaje banaka za 2015. godinu iz FINA-Registra godišnjih financijskih izvještaja[184], kao i podatke internetskih stranica banaka, na temelju empirijskih rezultata, doći će se do zaključka jesu li godišnja izvješća kvalitetna, ocjenjujući postojanost elemenata godišnjih izvješća propisanih Zakonom o računovodstvu, Zakonom o kreditnim institucijama i Zakonom o tržištu kapitala te propisima supervizora Hrvatske narodne banke.

Za istraživanje je uzeto stanje hrvatskog bankarskog sektora s revidiranim podacima na dan 31. prosinca 2015. godine.

U svrhu dobivanja konkretnih rezultata empirijskog istraživanja na temelju kojih se donose zaključci o kvaliteti izvještavanja banaka, nužno je definirati uzorak istraživanja. U uzorak su uzete banke koje su poslovale u Republici Hrvatskoj u 2015. godini. U Republici Hrvatskoj je prema revidiranim podacima Hrvatske narodne banke na dan 31. prosinca 2015. godine poslovalo 27 banaka i jedna štedna banka.

Kako je nad Jadranskom bankom d. d. Šibenik dana 9. listopada 2015. otvoren sanacijski postupak a nad Bankom splitsko-dalmatinskom d.d. Split otvoren stečaj 1. srpnja 2016. godine, autor je zaključio da bi isključivanjem iz istraživanja, zbog specifičnog položaja ovih dviju banaka (s ukupnim tržišnim udjelom od svega 0,56 %) vezanih za dostupnost podataka, rezultati istraživanja bankarskog sektora bili realniji.

Analiza će se provesti Indeksima kvalitete izvještavanja banaka (IKIB). Autor smatra da Indeks kvalitete izvještavanja banaka mora sadržavati, osim zakonski propisanih obveznih elemenata, i elemente dobrovoljnog izvještavanja u godišnjim izvještajima i na internetskim stranicama banaka.

Prvi dio istraživanja provest će se nad bankama koje kotiraju na Zagrebačkoj burzi. Nakon što je 11. travnja 2016. godine dionice Jadranske banke d.d. Šibenik delistane sa Zagrebačke burze, provest će se istraživanje nad ostalih 9 banaka koje kotiraju na Zagrebačkoj burzi.

[184]http://rgfi.fina.hr/JavnaObjava-web/pSubjektTrazi.do

Tablica 12. Banke koje kotiraju na Zagrebačkoj burzi

	Banke
1	ZAGREBAČKA BANKA d.d.
2	PRIVREDNA BANKA ZAGREB d.d.
3	HRVATSKA POŠTANSKA BANKA d.d.
4	KREDITNA BANKA ZAGREB d.d.
5	PODRAVSKA BANKA d.d.
6	ISTARSKA KREDITNA BANKA UMAG d.d.
7	KARLOVAČKA BANKA d.d.
8	VABA d.d. BANKA VARAŽDIN[1]
9	SLATINSKA BANKA d.d.

[1] Vaba d.d. banka Varaždin, Varaždin, promijenila je 2. siječnja 2017. ime u J&T banka d.d., Varaždin.

Indeks kvalitete izvještavanja banaka (IKIB) za banke koje kotiraju na Zagrebačkoj burzi sastoji se od 16 elemenata propisanih Zakonom o računovodstvu i Zakonom o tržištu kapitala te dodatnih elemenata dobrovoljnog izvještavanja s internetskih stranica poslovnih banaka.

Tablica 13. Elementi Indeksa kvalitete izvještavanja banaka(IKIB) koje kotiraju na Zagrebačkoj burzi

1. Revidirani godišnji financijski izvještaji te izvještaji poslovodstva i izjava osoba odgovornih za sastavljanje godišnjeg izvještaja
2. Vjerojatan budući razvoj banke
3. Aktivnosti istraživanja i razvoja
4. Informacije o otkupu vlastitih dionica
5. Postojanje podružnica banke
6. Financijski instrumenti
7. Upravljanje i izloženost financijskim rizicima
8. Izjava o primjeni Kodeksa i Načela korporativnog upravljanja
9. Opće informacije o banci (povijest, organizacijska struktura, kontakt i e-mail adresa, burze na kojima se drže dionice)
10. Strategijske informacije (vizija i misija banke, korporativne strategije i ciljevi)
11. Korporativno upravljanje (informacije o upravi, menadžerima, glavnim dioničarima)
12. Financijske informacije (analiza financijskog stanja banke, povrat na kapital, neto kamatna marža, omjer likvidnosti, omjer duga i kapitala, dividenda po dionici)
13. Računovodstvene politike (pregled i rasprave, korištenje računovodstvenih standarda)
14. Informacije o zaposlenicima (broj, dob, obuka, razvoj karijera...)
15. Društvena odgovorno ponašanje (sponzorstvo, donacije, socijalne aktivnosti, uključenost u zajednicu, zaštita okoliša, ...)
16. Odnosi s komitentima (zadovoljstvo, nagrade, besplatni telefon, besplatne radionice za građane o upravljanju osobnim financijama, edukativni materijali...)

Drugi dio istraživanja provest će se nad bankama koje ne kotiraju na Zagrebačkoj burzi. Nakon što je nad Bankom splitsko-dalmatinskom d.d. Split otvoren stečaj 1. srpnja 2016. godine, iz gore navedenih razloga, provest će se istraživanje nad ostalih 17 banaka.

Tablica 14. Banke koje ne kotiraju na Zagrebačkoj burzi

	Banke i štedne banke
1	ERSTE&STEIERMÄRKISCHE BANK d.d.
2	RAIFFEISENBANKAUSTRIA d.d.
3	SOCIÉTÉ GÉNÉRALE-SPLITSKA BANKA d.d.
4	HYPO ALPE-ADRIA-BANK d.d.
5	OTP BANKA HRVATSKA d.d.
6	SBERBANK d.d.
7	CROATIA BANKA d.d.
8	IMEX BANKA d.d.
9	VENETO BANKA d.d.
10	BKS BANK d.d.
11	PARTNER BANKA d.d.
12	KENTBANK d.d.
13	BANKA KOVANICA d.d.
14	ŠTEDBANKA d.d.
15	SAMOBORSKA BANKA d.d.
16	PRIMORSKA BANKA d.d.
17	TESLA ŠTEDNA BANKA d.d.

Indeks kvalitete izvještavanja banaka (IKIB) za banke koje ne kotiraju na burzi sastoji se od 16 elemenata propisanih Zakonom o računovodstvu te dodatnih elemenata dobrovoljnog izvještavanja s internetskih stranica poslovnih banaka.

Tablica 15. Elementi Indeksa kvalitete izvještavanja banaka (IKIB) za banke koje ne kotiraju na burzi

1. Revidirani godišnji financijski izvještaji te izvještaji poslovodstva i izjava osoba odgovornih za sastavljanje godišnjeg izvještaja
2. Vjerojatan budući razvoj banke
3. Aktivnosti istraživanja i razvoja
4. Informacije o otkupu vlastitih dionica
5. Postojanje podružnica banke
6. Financijski instrumenti
7. Upravljanje financijskim rizicima
8. Izjava o primjeni Kodeksa i Načela korporativnog upravljanja ili Kodeksa dobre bankovne prakse
9. Opće informacije o banci (povijest, organizacijska struktura, kontakt i e-mail adresa, burze na kojima se drže dionice)
10. Strategijske informacije (vizija i misija banke, korporativne strategije i ciljevi)
11. Korporativno upravljanje (informacije o upravi, menadžerima, glavnim dioničarima)
12. Financijske informacije (analiza financijskog stanja banke, povrat na kapital, neto kamatna marža, omjer likvidnosti, omjer duga i kapitala, dividenda po dionici)
13. Računovodstvene politike (pregled i rasprave, korištenje računovodstvenih standarda)
14. Informacije o zaposlenicima (broj, dob, obuka, razvoj karijere...)
15. Društvena odgovorno ponašanje (sponzorstvo, donacije, socijalne aktivnosti, uključenost u zajednicu, zaštita okoliša, ...)
16. Odnosi s komitentima (zadovoljstvo, nagrade, besplatni kontakt telefon, besplatne radionice za građane o upravljanju osobnim financijama, edukativni materijali...)

Za objavljene elemente dodat će se vrijednost 1, dok za elemente koje nisu objavljeni dodat će se vrijednost 0. Indeks kvalitete izvještavanja banaka (IKIB) dobit će se na način da se zbroj objavljenih elemenata podijeli s maksimalnim brojem propisanih elemenata (16).

Definiranje skale mjerenja za ocjenu kvalitete izvještavanja banaka važna je jer čitatelj pojedinačno, od banke do banke, može shvatiti kolika je kvaliteta izvještavanja banaka i u koju kategoriju spada.

U nastavku će se na temelju Indeksa kvalitete izvještavanja banaka (IKIB) definirati mjerna skala za ocjenu kvalitete godišnjeg izvješća banaka i to:

-Manje kvalitetna godišnja izvješća (0-50 %)

-Srednje kvalitetna godišnja izvješća (50-75 %)

-Visoko kvalitetna godišnja izvješća (75-100 %).

Na temelju opisanog problema i navedenog predmeta istraživanja postavljene su tri temeljne radne hipoteze:

H1: Kvaliteta izvještavanja banaka koji kotiraju na Zagrebačkoj burzi veća od banaka koje ne kotiraju

H2: Kvaliteta izvještavanja banaka koje su poslovale s dobitkom veća je od banaka s poslovnim gubitkom

H3: Kvaliteta izvještavanja banaka povezana je s veličinom banke

Hipotezom H1 želi se dokazati da je kvaliteta izvještavanja 9 banaka koje kotiraju na Zagrebačkoj burzi veća od 17 banaka koje ne kotiraju na burzi zbog strože zakonske regulative i višeg stupnja korporativnog upravljanja. Investitori na tržištu kapitala zahtijevaju mnoštvo informacije koje predstavljaju temelj za donošenje odluka o ulaganju. Kako bi privukle investitore, banke koje kotiraju na burzi trebaju podići razini transparentnosti kroz dobrovoljno izvještavanje. Pretpostavka je da su strani vlasnici banaka koje kotiraju na burzi prenijeli visoku razinu korporativnog izvještavanja na banke kćeri u Hrvatskoj.

Hipotezom H2 želi se dokazati da je kvaliteta izvještavanja 13 banaka koje su poslovale s dobitkom veća od 13 banaka koje poslovale s gubitkom. Polazi se od pretpostavke da uspješnije banke imaju višu razinu korporativnog upravljanja i izvještavanja koja rezultira manjim izlaganju riziku i profitabilnijim poslovanjem. Uspješne banke imaju kvalitetniji risk menadžment i dobro diverzificiran portfelj. Višom razinom transparentnosti izvještavanja privlače štediše i investitore te tako dolaze do jeftinijeg kapitala.

Hipotezom H3 želi se dokazati da velike i srednje banke imaju veću kvalitetu izvještavanja od malih banaka. Velike i srednje banke u Republici Hrvatskoj su gotovo sve u vlasništvu stranih bankarskih grupacija s dugom tradicijom. Pretpostavlja se da su svoju praksu izvještavanja prenijeli na svoje banke kćeri. Za razliku od velikih banaka koje nastoje ovladati što većim tržištem sa što širim spektrom usluga, male banke u pravilu su ograničene na manji tržišni segment i nastoje se specijalizirati za određeni profil klijenta te nemaju potrebu za dodatnim izvještavanjem.

6.2. Statistička metodologija

U potvrđivanju ili odbacivanju postavljenih ciljeva ovoga rada i donošenju rezultata na temelju kojih će se donijeti konačni zaključci, potrebna je statistička metodologija.
Za analizu u ovome radu koristit će se MS Excel. Za prikazivanje rezultata IKIB indeksa koristit će se deskriptivna statistika iz koje će se prikazati apsolutne i relativne vrijednosti kvalitete IKIB indeksa. Također će prikazati prosječan indeks kvalitete izvještavanja banaka.

Hipoteze H1, H2 i H3 testirat će se t-testom.

6.3. Rezultati istraživanja

Nakon što je definiran uzorak i određena metodologija koja se koristi za analizu postavljenih hipoteza, te prikupljeni i obrađeni svi godišnji izvještaji započeto je istraživanje.
Banke su razvrstane u dvije skupine: prva skupina od 9 banaka koje kotiraju na Zagrebačkoj burzi i druga skupina od 17 banaka koje ne kotiraju na Zagrebačkoj burzi.
Za objavljene elemente dodana je vrijednost 1, dok za elemente koje nisu objavljeni dodaje vrijednost 0. Međutim, treba naglasiti da postoji velika razlika u kvaliteti unutar svakog elementa od banke do banke, o čemu bi trebalo voditi računa kod budućih istraživanja. Naime, kod nekih banaka (naročito velikih i srednjih) elementi definirani IKIB-om su detaljno obrađeni, a kod nekih je element prisutan, ali je njegova kvaliteta niže razine.
Indeks kvalitete izvještavanja banaka (IKIB) dobiven je na način da se zbroj objavljenih elemenata podijeli s maksimalnim brojem propisanih elemenata (za obje skupine 16).

Rezultati istraživanja kvalitete izvještavanja banaka koje kotiraju na Zagrebačkoj burzi prikazani su u sljedećoj tablici.

Tablica 16. Objavljeni elementi IKIB-a banaka koje kotiraju na Zagrebačkoj burzi

Objavljeni elementi IKIB-a	broj banaka	% objave elementa
1. Revidirani godišnji financijski izvještaji te izvještaji poslovodstva i izjava osoba odgovornih za sastavljanje godišnjeg izvještaja	9	100%
2. Vjerojatan budući razvoj banke	9	100%
3. Aktivnosti istraživanja i razvoja	6	67%
4. Informacije o otkupu vlastitih dionica	9	100%
5. Postojanje podružnica banke	9	100%
6. Financijski instrumenti	9	100%
7. Upravljanje i izloženost financijskim rizicima	9	100%
8. Izjava o primjeni Kodeksa i Načela korporativnog upravljanja	9	100%
9. Opće informacije o banci (povijest, organizacijska struktura, kontakt i e-mail adresa, burze na kojima se drže dionice)	9	100%
10. Strategijske informacije (vizija i misija banke, korporativne strategije i ciljevi)	6	67%
11. Korporativno upravljanje (informacije o upravi, menadžerima, glavnim dioničarima)	9	100%
12. Financijske informacije (analiza financijskog stanja banke, povrat na kapital, neto kamatna marža, omjer likvidnosti, omjer duga i kapitala, dividenda po dionici)	9	100%
13. Računovodstvene politike (pregled i rasprave, korištenje računovodstvenih standarda)	9	100%
14. Informacije o zaposlenicima (broj, dob, obuka, razvoj karijera...)	6	67%
15. Društvena odgovorno ponašanje (sponzorstvo, donacije, socijalne aktivnosti, uključenost u zajednicu, zaštita okoliša, ...)	5	56%
16. Odnosi s komitentima (zadovoljstvo, nagrade, besplatni telefon, besplatne radionice za građane o upravljanju osobnim financijama, edukativni materijali...)	5	56%

Obrada autora

Iz tablice je vidljivo da sve banke na Zagrebačkoj burzi objavljuju elemenata IKIB-a koji su propisani Zakonom o računovodstvu, Zakonom o kreditnim institucijama i Zakonom o tržištu kapitala. Velike i srednje banke imaju visoku razinu dobrovoljnog korporativnog

izvještavanja u svojim godišnjim izvješćima i na internetskim stranicama. Međutim, male banke, uglavnom u privatnom hrvatskom vlasništvu, imaju manju razinu dobrovoljnog izvještavanja. Tako 3 banke nisu objavile aktivnosti istraživanja i razvoja, kao informacije o zaposlenicima. Čak 4 banke koje kotiraju na burzi nisu objavile elemente vezane za društveno odgovorno ponašanje i odnose s komitentima.
U prosjeku je objavljeno 14,22 elementa, odnosno 89 % elemenata IKIB-a.

Rezultati istraživanja kvalitete izvještavanja banaka koje ne kotiraju na Zagrebačkoj burzi prikazani su u sljedećoj tablici.

Tablica 17. Objavljeni elementi IKIB-a banaka koje ne kotiraju na Zagrebačkoj burzi

Objavljeni elementi IKIB-a	broj banaka	% objave elementa
1. Revidirani godišnji financijski izvještaji te izvještaji poslovodstva i izjava osoba odgovornih za sastavljanje godišnjeg izvještaja	17	100%
2. Vjerojatan budući razvoj banke	17	100%
3. Aktivnosti istraživanja i razvoja	15	88%
4. Informacije o otkupu vlastitih dionica	17	100%
5. Postojanje podružnica banke	17	100%
6. Financijski instrumenti	17	100%
7. Upravljanje financijskim rizicima	17	100%
8. Izjava o primjeni Kodeksa i Načela korporativnog upravljanja ili Kodeksa dobre bankovne prakse	17	100%
9. Opće informacije o banci (povijest, organizacijska struktura, kontakt i e-mail adresa, burze na kojima se drže dionice)	17	100%
10. Strategijske informacije (vizija i misija banke, korporativne strategije i ciljevi)	13	76%
11. Korporativno upravljanje (informacije o upravi, menadžerima, glavnim dioničarima)	17	100%
12. Financijske informacije (analiza financijskog stanja banke, povrat na kapital, neto kamatna marža, omjer likvidnosti, omjer duga i kapitala, dividenda po dionici)	17	100%
13. Računovodstvene politike (pregled i rasprave, korištenje računovodstvenih standarda)	17	100%
14. Informacije o zaposlenicima (broj, dob, obuka...)	15	88%
15. Društvena odgovorno ponašanje (sponzorstvo, donacije, socijalne aktivnosti, uključenost u zajednicu, zaštita okoliša, ...)	9	53%
16. Odnosi s komitentima (zadovoljstvo, nagrade, besplatni telefon, besplatne radionice za građane, edukativni materijali...)	9	53%

Obrada autora

Iz tablice je vidljivo da i sve banke koje ne kotiraju na Zagrebačkoj burzi objavljuju elemenata IKIB-a koji su propisani Zakonom o računovodstvu i Zakonom o kreditnim institucijama. Evidentno je da i velike i srednje banke, bez obzira što ne kotiraju na burzi, imaju visoku razinu dobrovoljnog korporativnog izvještavanja u svojim godišnjim izvješćima i na internetskim stranicama. Međutim, male banke, uglavnom u privatnom hrvatskom vlasništvu, imaju manju razinu dobrovoljnog izvještavanja. Tako 2 banke nisu objavile aktivnosti istraživanja i razvoja, kao ni informacije o zaposlenicima. Čak 8 banaka koje ne kotiraju na burzi nisu objavile elemente vezane za društveno odgovorno ponašanje i odnose s komitentima.

U prosjeku su banke koje ne kotiraju na burzi objavile 14,35 elemenata, odnosno 90 % IKIB-a.

6.3.1. Istraživanje kvalitete izvještavanja ovisno o kotiranju na burzi

Hipotezom H1 želi se dokazati da je kvaliteta izvještavanja 9 banaka koje kotiraju na Zagrebačkoj burzi veća od 17 banaka koje ne kotiraju na burzi zbog strože zakonske regulative i višeg stupnja korporativnog upravljanja.

Istraživanje banaka koje kotiraju na Zagrebačkoj burzi pokazalo je da su četiri banke objavile sve elemente. Prema definiranoj mjernoj skali za ocjenu kvalitete godišnjeg izvješća banaka na temelju Indeksa kvalitete izvještavanja banaka (IKIB) može se zaključiti da 7 banaka ima visoko kvalitetna godišnja izvješća, a 2 banke srednje kvalitetna godišnja izvješća.

Tablica 18. Objavljeni elementi IKIB-a banaka koje kotiraju na Zagrebačkoj burzi

	B a n k e	objavljeno elemenata IKIB	% objavljenih elemenata
1	ZAGREBAČKA BANKA d.d.	16	100%
2	PRIVREDNA BANKA ZAGREB d.d.	16	100%
3	HRVATSKA POŠTANSKA BANKA d.d.	16	100%
4	KREDITNA BANKA ZAGREB d.d.	13	81%
5	PODRAVSKA BANKA d.d.	14	88%
6	ISTARSKA KREDITNA BANKA UMAG d.d.	16	100%
7	KARLOVAČKA BANKA d.d.	11	69%
8	VABA BANKA d.d. VARAŽDIN	12	75%
9	SLATINSKA BANKA d.d.	13	81%
	ukupno	127	

Obrada autora

Aritmetička sredina, odnosno prosječan broj objavljenih elemenata IKIB-a banaka koje kotiraju na Zagrebačkoj burzi je 14,11 elemenata, odnosno 88% elemenata IKIB-a. Broj objavljenih elemenata IKIB-a je u rasponu od 11 do maksimalnih 16 elemenata. Medijan je 14, a mod 16. Standardna devijacija banaka koje kotiraju na burzi iznosi 1,96.

Istraživanje 17 banaka koje ne kotiraju na Zagrebačkoj burzi pokazalo je da je njih 7 objavilo sve elemente. Prema definiranoj mjernoj skali za ocjenu kvalitete godišnjeg izvješća banaka na temelju Indeksa kvalitete izvještavanja banaka (IKIB) može se zaključiti da 15 banaka ima visoko kvalitetna godišnja izvješća, a 2 banke srednje kvalitetna godišnja izvješća.

Tablica 19. Objavljeni elementi IKIB-a banaka koje ne kotiraju na Zagrebačkoj burzi

Redni broj	Banke i štedne banke	objavljeno elemenata IKIB	% objavljenih elemenata
1.	ERSTE&STEIERMÄRKISCHE BANK d.d.	16	100%
2.	RAIFFEISENBANKAUSTRIA d.d.	16	100%
3.	SOCIÉTÉ GÉNÉRALE-SPLITSKA BANKA d.d.	16	100%
4.	HYPO ALPE-ADRIA-BANK d.d.	16	100%
5.	OTP BANKA HRVATSKA d.d.	16	100%
6	SBERBANK d.d.	15	94%
7	CROATIA BANKA d.d.	16	100%
8	IMEX BANKA d.d.	13	81%
9	VENETO BANKA d.d.	13	81%
10	BKS BANK d.d.	15	94%
11	PARTNER BANKA d.d.	11	69%
12	KENTBANK d.d.	16	100%
13	BANKA KOVANICA d.d.	13	81%
14	ŠTEDBANKA d.d.	13	81%
15	SAMOBORSKA BANKA d.d.	11	69%
16	PRIMORSKA BANKA d.d.	14	88%
17	TESLA ŠTEDNA BANKA d.d.	14	88%
	ukupno	244	

Obrada autora

Aritmetička sredina, odnosno prosječan broj objavljenih elemenata IKIB-a banaka koje ne kotiraju na Zagrebačkoj burzi je 14,35 elemenata, odnosno 90 % elemenata IKIB-a. Raspon objavljenih elemenata IKIB-a je od 11 do maksimalnih 16 elemenata. Medijan je 15, a mod 16 elemenata.

Standardna devijacija iznosi 1,77.

Tablica 20. Srednje vrijednosti IKIB-a banaka ovisno o kotiranju na burzi

	Banke kotiraju na burzi	Banke ne kotiraju na burzi
aritmetička sredina	14,11	14,35
Medijan	14	15
Mod	16	16
Standarna devijacija	1,96	1,77

Obrada autora

Budući da se radi u maloj razlici aritmetičkih sredina i standardnih devijacija između ove dvije skupine, provedeno je dodatno testiranje hipoteze t-testom.

Tablica 21. Testiranje hipoteze H1 t-testom

Statistička skupina

ZSE		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
index16	1,00	9	14,1111	1,96497	,65499
	,00	17	14,3529	1,76569	,42824

Test nezavisnih uzoraka

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
									95% Confidence Interval of the Difference	
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	Lower	Upper
index16	Equal variances assumed	,245	,625	-,320	24	,752	-,24183	,75625	-1,80265	1,31899
	Equal variances not assumed			-,309	14,937	,762	-,24183	,78256	-1,91044	1,42678

Obrada autora

Rezultati testiranja pokazuju da se ne može prihvatiti hipotezu H1, što znači da kvaliteta izvještavanja 9 banaka koje kotiraju na Zagrebačkoj burzi nije veća od kvalitete izvještavanja 17 banaka koje ne kotiraju na burzi, uz razinu signifikantnosti od 5%.

Pretpostavka autora kod postavljanja hipoteza bila je da će postojati značajnije razlike u kvaliteti korporativnog izvještavanja banaka u korist banaka koje kotiraju na burzi zbog strože regulative na tržištu kapitala. Međutim, mnoge velike, srednje i male banke u stranom

vlasništvu ne kotiraju na Zagrebačkoj burzi, ali su visoku razinu korporativnog izvještavanja banke majke prenijele i na banke kćeri.

6.3.2. Istraživanje kvalitete izvještavanja ovisno rezultatu poslovanja

Hipotezom H2 želi se dokazati da je kvaliteta izvještavanja 13 banaka koje su poslovale s dobitkom veća od 13 banaka koje poslovale s gubitkom. Polazi se od pretpostavke da uspješnije banke imaju višu razinu korporativnog upravljanja i izvještavanja koja rezultira manjim izlaganju riziku i profitabilnijim poslovanjem.

Tablica 22. Objavljeni elementi IKIB-a banaka koje su poslovale s dobiti

Redni broj	Banke i štedne banke	objavljeno elemenata IKIB	% objavljenih elemenata
1.	PRIVREDNA BANKA ZAGREB d.d.	16	100%
2.	SOCIÉTÉ GÉNÉRALE-SPLITSKA BANKA d.d.	16	100%
3.	HRVATSKA POŠTANSKA BANKA d.d.	16	100%
4	KREDITNA BANKA ZAGREB d.d.	13	81%
5.	PODRAVSKA BANKA d.d.	14	88%
6.	CROATIA BANKA d.d.	16	100%
7.	ISTARSKA KREDITNA BANKA UMAG d.d.	16	100%
8.	BKS BANK d.d.	15	94%
9.	PARTNER BANKA d.d.	11	69%
10.	KENTBANK d.d.	16	100%
11.	BANKA KOVANICA d.d.	13	81%
12.	ŠTEDBANKA d.d.	13	81%
13.	PRIMORSKA BANKA d.d.	14	88%
	ukupno	189	

Obrada autora

Kod banaka koje su poslovnu godinu 2015. poslovale s dobitkom raspon objavljenih elemenata kreće se od 11 do svih 16 elemenata. Aritmetička sredina je 14,54 elementa, odnosno 91 % objavljenih elemenata IKIB-a. Medijan je 15, a mod 16 elemenata. Standardna devijacija iznosi 1,66.

Poslovnu 2015. godinu 13 hrvatskih banaka je poslovalo s gubitkom među kojima su velike i srednje banke koje imaju visoku razinu korporativnog izvještavanja te su objavile sve elemente IKIB-a.

Tablica 23. Objavljeni elementi IKIB-a banaka koje su poslovale s gubitkom

Redni broj	Banke i štedne banke	objavljeno elemenata IKIB	% objavljenih elemenata
1.	ZAGREBAČKA BANKA d.d.	16	100%
2.	ERSTE&STEIERMÄRKISCHE BANK d.d.	16	100%
3.	RAIFFEISENBANKAUSTRIA d.d.	16	100%
4.	HYPO ALPE-ADRIA-BANK d.d.	16	100%
5.	OTP BANKA HRVATSKA d.d.	16	100%
6.	SBERBANK d.d.	15	94%
7.	IMEX BANKA d.d.	13	81%
8	KARLOVAČKA BANKA d.d.	11	69%
9	VABA d.d. BANKA VARAŽDIN	13	81%
10	VENETO BANKA d.d.	13	81%
11	SLATINSKA BANKA d.d.	12	75%
12	SAMOBORSKA BANKA d.d.	11	69%
13	TESLA ŠTEDNA BANKA d.d.	14	88%
	ukupno	182	

Obrada autora

Raspon objavljenih elemenata IKIB-a kreće se od 11 do objave svih 16 elemenata. Aritmetička sredina je 14,00 odnosno 88% objavljenih elemenata IKIB-a. Medijan je 15, a mod 16 elemenata. Standardna devijacija iznosi 1,96.

Tablica 24. Srednje vrijednosti IKIB-a banaka ovisno o rezultatu poslovanja

	Banke poslovale s dobitkom	Banke poslovale s gubitkom
aritmetička sredina	14,54	14,00
medijan	15	14
Mod	16	16
Standardna devijacija	1,66	1,96

Obrada autora

Budući da se radi u maloj razlici aritmetičkih sredina i standardnih devijacija između ove dvije skupine, provedeno je dodatno testiranje hipoteze t-testom.

Tablica 25. Testiranje hipoteze H2 t-testom

Statistička skupina						
dobit		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean	
Index16	1	13	14,5385	1,66410	,46154	
	0	13	14,0000	1,95789	,54302	

Test nezivisnih uzoraka										
		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
									95% Confidence Interval of the Difference	
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	Lower	Upper
Index16	Equal variances assumed	,732	,401	,756	24	,457	,53846	,71266	-,93240	2,00933
	Equal variances not assumed			,756	23,392	,457	,53846	,71266	-,93443	2,01135

Izrada autora

Rezultati testiranja pokazuju da ne može prihvatiti hipotezu H2, što znači da kvaliteta izvještavanja 13 banaka koje su poslovale s dobitkom nije veća od kvalitete izvještavanja 13 banaka koje su poslovale s gubitkom, uz razinu signifikantnosti od 5%.

Pretpostavka autora kod postavljanja hipoteza bila je da će postojati značajnije razlike u kvaliteti korporativnog izvještavanja između uspješnih i neuspješnih banaka. Pretpostavka je bila da uspješne banke bolje diversificiraju svoj portfelj te tako smanjuju svoje rizike. Koliko se vodilo računa o valutnom riziku govore masovni krediti banaka u švicarskim francima u visoko euroziranoj Hrvatskoj u čemu su prednjačile velike i srednje strane banke.
Godina 2015. u kojoj su vodeće hrvatske banke pretrpjele goleme gubitke zbog troškova konverzije švicaraca, nije bila ništa bolja ni za male banke. Iako nisu imale problema sa švicarcima, uzroci gubitaka malih banaka mogu se pripisati prevelikoj kreditnoj izloženosti vlasnicima i povezanim osobama te visokoj razini nenaplativih kredita.

6.3.3. Istraživanje kvalitete izvještavanja ovisno o veličini banke

Hipotezom H3 želi se dokazati da velike i srednje banke imaju veću kvalitetu izvještavanja od malih banaka. Velike i srednje banke u Republici Hrvatskoj su najčešće banke kćeri

stranih bankarskih grupacija s dugom tradicijom koje su, pretpostavlja se, svoju praksu izvještavanja prenijeli na svoje banke kćeri.

Istraživanje kvalitete izvještavanja je pokazalo da su od svih 9 velikih i srednjih banaka ima visoku kvalitetu te da ih je čak 8 objavilo sve elemente IKIB-a, a jedna banka nije objavila 1 element.

Tablica 25. Objavljeni elementi IKIB-a velikih i srednjih banaka

Redni broj	Banke i štedne banke	objavljeno elemenata IKIB	% objavljenih elemenata
1	ZAGREBAČKA BANKA d.d.	16	100%
2	PRIVREDNA BANKA ZAGREB d.d.	16	100%
3	ERSTE&STEIERMÄRKISCHE BANK d.d.	16	100%
4	RAIFFEISENBANKAUSTRIA d.d.	16	100%
5	SOCIÉTÉ GÉNÉRALE-SPLITSKA BANKA d.d.	16	100%
6	HYPO ALPE-ADRIA-BANK d.d.	16	100%
7	HRVATSKA POŠTANSKA BANKA d.d.	16	100%
8	OTP BANKA HRVATSKA d.d.	16	100%
9	SBERBANK d.d.	15	94%
	ukupno	143	

Obrada autora

Aritmetička sredina je 15,9 elemenata, odnosno 99 %, te su medijan i mod 16. Standardna devijacija iznosi 0,33.

Istraživanje kvalitete izvještavanja malih banaka je pokazalo da 4 male banke imaju srednju razinu , a sve ostale visoku razinu kvalitete izvještavanja. Raspon objavljenih elemenata IKIB-a se kreće od 11 do maksimalnih 16 elemenata. Sve elemente su objavile 3 male banke.

Tablica 26. Objavljeni elementi IKIB-a malih banaka

Redni broj	Banke i štedne banke	Objavljeno elemenata IKIB	% objavljenih elemenata
1.	KREDITNA BANKA ZAGREB d.d.	13	81%
2.	PODRAVSKA BANKA d.d.	14	88%
3.	CROATIA BANKA d.d.	16	100%
4.	ISTARSKA KREDITNA BANKA UMAG d.d.	16	100%
5.	IMEX BANKA d.d.	13	81%
6.	KARLOVAČKA BANKA d.d.	13	81%
7	VABA d.d. BANKA VARAŽDIN	13	81%
8	VENETO BANKA d.d.	15	94%
9	BKS BANK d.d.	12	75%
10	SLATINSKA BANKA d.d.	11	69%
11	PARTNER BANKA d.d.	11	69%
12	KENTBANK d.d.	16	100%
13	BANKA KOVANICA d.d.	13	81%
14	ŠTEDBANKA d.d.	13	81%
15	SAMOBORSKA BANKA d.d.	11	69%
16	PRIMORSKA BANKA d.d.	14	88%
17	TESLA ŠTEDNA BANKA d.d.	14	88%
	ukupno	228	

Obrada autora

Aritmetička sredina objavljenih elemenata IKIB-a malih banaka je 13,41 elemenata, odnosno 84%. Mod i medijan su 13. Standardna devijacija iznosi 1,61.

Tablica 27. Srednje vrijednosti IKIB-a banaka ovisno veličini banke

	Velike i srednje banke	Male banke
aritmetička sredina	15,89	13,41
Medijan	16	13
Mod	16	13
Standardna devijacija	0,33	1,66

Obrada autora

Iz rezultata se vidi evidentna razlika između aritmetičkih sredina i standardnih devijacija skupine velikih i srednjih banaka i skupine malih banaka.

Provedeno je dodatno testiranje hipoteze t-testom.

Tablica 28. Testiranje hipoteze H3 t-testom

Statistička skupina					
Burza		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Index16	1,00	9	15,8889	,33333	,11111
	,00	17	13,4118	1,66053	,40274

Test nezavisnih uzoraka										
		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
									95% Confidence Interval of the Difference	
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	Lower	Upper
Index16	Equal variances assumed	11,183	,003	4,388	24	,000	2,47712	,56451	1,31203	3,64222
	Equal variances not assumed			5,929	18,316	,000	2,47712	,41778	1,60048	3,35377

Obrada autora

Prema rezultatima t-testa može se prihvatiti hipoteza H3: Kvaliteta izvještavanja banaka povezana je s veličinom banke, odnosno kvaliteta izvještavanja velikih i srednjih banaka veća je od kvalitete izvještavanja malih banaka, uz razinu signifikantnosti od 5%.

Međutim, pretpostavke autora kod postavljanja hipoteza bila je da će postojati još značajnije razlike u kvaliteti korporativnog izvještavanja između velikih i srednjih banaka u odnosu na male banke. Kod budućih istraživanja bi trebalo istraživati više elemenata koji bi vjerojatno pokazalo značajnije razlike.

ZAKLJUČAK

Pravni i regulatorni okvir korporativnog upravljanja u Hrvatskoj značajno evoluirao tijekom posljednjih dvadeset godina i danas je usklađen s najvišim europskim i međunarodnim standardima.

Postojeći hrvatski regulatorni okvir i zakonski akti nadležni u području javne objave poslovnih informacija nalažu objavu minimalnog seta informacija, a isti se odnose na objavu temeljnih financijskih izvještaja. Praksa dragovoljnog izvještavanja ovisi isključivo o djelovanju poslovnih subjekata i njihovom odnosu prema tržištu. Transparentno financijsko izvješćivanje preduvjet je učinkovitog funkcioniranja tržišta kapitala i dobre investicijske odluke.

Ovim istraživanjem uzeta je referentna godina 2015. koja predstavlja jednu od najtežih godina za hrvatski bankarski sektor u kojoj su vodeće hrvatske banke pretrpjele goleme gubitke zbog troškova konverzije švicaraca, a nije bila ništa bolja ni za male banke.

Male banke, ili kako ih često zovu 'butik banke', nisu imale problema sa švicarcima, ali ih velik dio ima preveliku kreditnu izloženost vlasnicima i povezanim osobama te visoke razine nenaplativih kredita.

Dobrovoljno izvještavanje korporacija je sve popularnije i postalo je ustaljenom praksom u razvijenom svijetu, prvenstveno zato što se pokazalo kako od ovakve prakse imaju koristi svi uključeni te postaje sve značajnijim elementom u postizanju konkurentnosti i efikasnog poslovanja.

Velike i srednje banke imaju visoku razinu dobrovoljnog korporativnog izvještavanja u svojim godišnjim izvješćima i na internetskim stranicama. Međutim, male banke, uglavnom u privatnom hrvatskom vlasništvu, imaju manju razinu dobrovoljnog izvještavanja.

Velike i srednje banke, bez obzira da li kotiraju ili ne kotiraju na burzi, imaju visoku razinu dobrovoljnog korporativnog izvještavanja u svojim godišnjim izvješćima i na internetskim stranicama što se može pripisati stranom vlasništvu nad tim bankama koji su visoku razinu korporativnog izvještavanja prenijeli na banke kćeri.

Istraživanje je pokazalo da kvaliteta izvještavanja banaka koje kotiraju na Zagrebačkoj burzi nije značajno veća od kvalitete banaka koje ne kotiraju na burzi, što se može objasniti time što mnoge uspješne banke (velike, srednje i male) u stranom vlasništvu ne kotiraju na burzi, ali imaju kao banke kćeri visoku razinu korporativnog izvještavanja.

Kvaliteta izvještavanja banaka koje su poslovale s dobitkom, nije veća od banaka s poslovnim gubitkom, što su potvrdila dodatna testiranja. Treba naglasiti da je od devet velikih

i srednjih banaka s visokom kvalitetom izvještavanja njih šest završilo s gubitkom. Koliko se vodilo računa o diversifikaciji portfelja i valutnom riziku govore masovni krediti banaka u švicarskim francima u visoko euroziranoj Hrvatskoj u čemu su prednjačile velike i srednje strane banke. Velike i srednje banke objavile su gotovo sve elemente IKIB-a (99%), ali su isto tako generirale preko 90 % svih gubitaka hrvatskog bankarskog sektora.

Istraživanje pokazuje da velike i srednje banke imaju veću kvalitetu izvještavanja u odnosu na male banke. Međutim, pretpostavke autora kod postavljanja hipoteza bila je da će postojati značajnije razlike u kvaliteti korporativnog izvještavanja između velikih i srednjih banaka u odnosu na male banke, kao i između banaka na burzi u odnosu na banke koje ne kotiraju na burzi te uspješnih i neuspješnih banaka. Kod budućih istraživanja bi trebalo istraživati više elemenata dobrovoljnog izvještavanja koji bi vjerojatno pokazalo značajnije razlike.

LITERATURA

1. Aleksić, A. (2007). Poslovna etika – element uspješnog poslovanja. Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu. (http://web.efzg.hr/dok/OIM/Poslovna%20etika.pdf) (12.12.2016.)
2. Alexander, D., Nobes, C. (2010). Financial accounting: An international introduction, fourth edition, Harlow: Pearson Education Limited
3. Aljinović Barać, Ž., Granić, M. (2015). DRAGOVOLJNO IZVJEŠTAVANJE U GODIŠNJEM IZVJEŠĆU - PRAKSA HRVATSKIH MENADŽERA. *Ekonomska misao i praksa, (1) (*https://hrcak.srce.hr/file/206996*)* (16.12.2016.)
4. Aljinović Barać, Ž., Klepo, T. (2006). Features of accounts manipulations in Croatia, *Zbornik radova Ekonomskog fakulteta u Rijeci: časopis za ekonomsku teoriju i praksu* 24.2. (http://hrcak.srce.hr/6945) (20.11.2016.)
5. Amabile, T. (2010). On Creative Accounting: Two Creativity Myths, Harvard Business Review, November 2010. (https://hbr.org/2010/11/on-creative-accounting-two-cre.html) (28.10.2016.)
6. Anić-Antić, P.(2007). Različitosti financijskog izvještavanja prema MSFI i nacionalnim standardima... EKONOMSKI PREGLED, 58 (9-10)
7. Bartulović, M. (2013). Regulatorni okvir financijskog izvještavanja. Split: Sveučilište u Splitu
8. Bartulović, M.(2013). Regulatorni okvir financijskog izvještavanja. Split: Ekonomski fakultet
9. Belak, V. (2006). Profesionalno računovodstvo prema MSFI i hrvatskim poreznim propisima. Zagreb: Zgombić&Partneri
10. Belak, V. (2008). Kreativno računovodstvo i njegov utjecaj na financijske izvještaje, Zagreb: Računovodstvo, revizija i financije br. 8.
11. Bilić, M. (2016). UTJECAJ VRSTE REVIZORA I PODRUČJA DJELATNOSTI NA DOBROVOLJNO IZVJEŠTAVANJE U HRVATSKOJ. *Ekonomska misao i praksa*, (2)
12. Brealey, R.A.; Myers, S.C.; Marcus, A.J. (2007). Osnove korporativnih financija. Zagreb: MATE
13. Buljan Barbača, D. (2014). Upravljanje osobnim financijama. Split: Sveučilište u Splitu

14. Chomsky, N. (2003). Understanding Power. The Indispensable Chomsky. London: Vintage Press
15. Četvrta direktiva Vijeća Europskih zajednica od 25. srpnja 1978….Ugovora o godišnjim financijskim izvještajima za određene vrste trgovačkih društava. Službeni list Europskih zajednica (78/660/EEZ) (http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:31978L0660&qid=1489338078884&from=HR) (01.09.2016.)
16. Deskar-Škrbić, M. (2014). Zašto je dobitašima pala dobit. Zagreb: Banka 3/2014.
17. Dimitrić, M. (2012). Financijske implikacije temeljnih računovodstvenih koncepata, Rijeka: Ekonomski fakultet (https://bib.irb.hr/datoteka/560175.Dimitric-Financijske_implikacijepdf) (20.11.2016.)
18. DIRECTIVE 2004/109/EC OFTHE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 15 December 2004 on the harmonisation of transparency requirements in relation to information about issuers whose securities are admitted to trading on a regulated market and amending Directive 2001/34/EC. Official Journal ofthe European Union 2004/109/EC (http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2004:390:0038:0057:EN:PDF) (01.09.2016.)
19. Drvar, M. (2013). Izmjene Zakona o kreditnim institucijama. Zagreb: Računovodstvo i financije 07/2013.
20. Elliott, B., Elliott, J. (2011). Financial Accounting and Reporting, 14th edition. Harlow: Pearson Education Limited
21. Ferguson, N. (2008). The Ascentof Money. A Financial History of the World. New York: The Penguin Press
22. Filipović, I. (2008). Revizija. Split: Sveučilište u Splitu
23. Filipović, I. (2011). Računovodstvo financijskih institucija. Split: Ekonomski fakultet
24. Filipović, I., Tušek, B., Tipurić, D. (2008). Korporativno upravljanje. Zagreb: Sinergija
25. George A. Akerlof, G. A. (1970). The Market for "Lemons": Quality Uncertainty and the Market Mechanism. The Quarterly Journal of Economics, Vol. 84, No. 3. Oxford: Oxford University Press (http://www.econ.yale.edu/~dirkb/teach/pdf/akerlof/themarketforlemons.pdf) (18.10.2016.)
26. Godišnje izvješće 2015. Zagreb: Hrvatska narodna banka (2016).

27. Grčić, B. (2004). Poslovna statistika u Microsoft Excelu. Split: Ekonomski fakultet
28. Gregurek, M., Vidaković, N. (2013). Bankarsko poslovanje. Zagreb: Effectus
29. Gulin, D. (2002). Manipulacije financijskim izvještajima. Zagreb: Ekonomski fakultet
30. Hossain, H., Hammami, H. (2009). Voluntary disclosure in the annual reports of anemerging country: The case of Qatar. Advancesin Accounting, incorporating Advancesin International Accounting 25. (https://www.researchgate.net/profile/Helmi_Hammami2/publication/40764794_Voluntary_disclosure_in_the_annual_reports_of_an_emerging_country_The_case_of_Qatar/links/563b6c5608aec6f17dd4cf0f.pdf) (19.03.2015.)
31. Hossain, M., (2008). The Extent of Disclosurein Annual Reports of Banking Companies: The Case of India. European Journal of Scientific Research Vol.23 No.4. (http://www98.griffith.edu.au/dspace/bitstream/handle/10072/43289/76127_1.pdf?sequence=1) (20.03.2015.)
32. HROK d.o.o. Zagreb (http://www.hrok.hr) (25.10.2016.)
33. IFAC(2009). Međunarodne smjernice revizijske prakse 1000 (prijevod). Zagreb: Hrvatska revizorska komora str 850.-852. (http://ebookbrowsee.net/3-kb-za-cip-795-pdf-d239331276) (10.03.2015.)
34. Ivanov, M., Rončević, A., Šimurina, J. (2013). Osiguranje depozita i supervizija nisu zamjena za dobru praksu korporativnog upravljanja u bankama (http://web.efzg.hr/dok/FIN/mivanov//Paper%20Opatija-hrvatski-2013-studeni.pdf) (10.03.2015.)
35. Jalšenjak, B., Krkač, K. (ur.) (2016). Poslovna etika, korporacijska društvena odgovornost i održivost. Zagreb: MATE
36. Johnson, C. (2003). Enron's Ethical Collapse: Lessons for Leadership Educators, *Journal of Leadership Education* 2 (1) (http://www.leadershipeducators.org/Resources/Documents/jole/2003_summer/JOLE_2_1_Johnson.pdf) (25.10.2016.)
37. Karić, M. (?). Utjecaj informacija na profitabilnost kanala distribucije. Osijek: Ekonomski fakultet (http://www.efos.unios.hr/repec/osi/bulimm/PDF/BusinessLogisticsinModernManagement11/blimm1102.pdf) (16.10.2016.)
38. Karim, A.K.M.W, Hossain, M.A, Nurunnabi, M. and Hossain, M. M. (2011). Impact of Corporate Governance on the Extent of Disclosureby Listed Commercial Banksin

Bangladesh", PROSHIKHYAN, a Journal of Bangladesh Society for Training and Development, Vol. 19, No. 2 (http://www.mahossain.com/images/papers/Refereed_international_Journal_Articles/3.%20Impact%20of%20Corporate%20Governance%20on%20Disclosure%20Transparency.pdf) (20.03.2015)

39. Kodeks etike u poslovanju. Zagreb: Hrvatska gospodarska komora (http://www.hgk.hr/documents/kodeksposlovneetikehrweb58) (10.01.2017.)
40. Kodeks korporativnog upravljanja (2010.) Zagreb: Zagrebačka burza d.d., Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga
41. Kontni plan za banke (pročišćeni tekst) (2006). Zagreb: Hrvatska narodna banka (http://old.hnb.hr/propisi/odluke-nadzor-kontrola/kontni-plan/h-odluka-o-kontnom-planu-za-banke.pdf) (15.07.2016.)
42. Krkač, K. (ur.). (2007). Uvod u poslovnu etiku i korporacijsku društvenu odgovornost. Zagreb: MATE/ZŠEM
43. Krkač, K., Volarević, H., Jerković, H. (2013). Poslovna etika banaka. *Obnovljeni život : časopis za filozofiju i religijske znanosti, 68.(1.)*, 105-106. (http://hrcak.srce.hr/94049) (15.12.2016.)
44. Mališ Sever, S., Tušek, B., Žager, L. (2012). Revizija – načela, standardi,postupci. Zagreb: Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika
45. Miller P.(2002). Quality Financial Reporting. New York: Journal of Accountancy 4/2002 (https://www.questia.com/read/1G1-84807600/quality-financial-reporting-finding-customer-focus) (10.03.2015.)
46. Miller, R. L., Van Hoose, D. D. (1997). Moderni novac i bankarstvo. Zagreb: MATE
47. Mishkin, F. S. (2004). The economics of money, banking, and financial markets.- 7th ed. Boston: Pearson Addison-Wesley
48. Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora o temi „Prijedlozi za borbu protiv korupcije u EU-u: odgovor na zabrinutost poslovnog svijeta i civilnog društva". Službeni list Europske unije C 13/63 od 15.01.2016. (http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX:52014IE6520) (10.01.2017.)
49. MRS 8 - Računovodstvene politike, promjene računovodstvenih procjena i pogreške (http://www.osfi.hr/Uploads/1/2/21/46/100/Odluka.pdf) (12.07.2016.)
50. Odluka o izmjenama i dopunama Odluke o javnoj objavi bonitetnih zahtjeva kreditnih institucija. Zagreb: Narodne novine br. 67/2013. (http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_06_67_1332.html) (27.12.2016.)

51. Odluka o javnoj objavi bonitetnih zahtjeva kreditnih institucija. Zagreb: Narodne novine br. 1/2009. (http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2009_01_1_27.html) (27.12.2016.)
52. Odluka o objavljivanju međunarodnih standarda financijskog izvještavanja. Zagreb: Narodne novine br. 140/2006 .
53. Odluka o strukturi i sadržaju godišnjih financijskih izvještaja banaka. Zagreb: Narodne novine br. 62/2008.
54. Owen, D. (2005). CSR After Enron: A Role for the Academic Accounting Profession?. European AccountingReview, Vol. 14, No. 2. (https://ssrn.com/abstract=741006) (15.11.2016.)
55. Pavić, I., Gulin, D. (ur.) (2016). Smjernice IASB-a o primjeni koncepta materijalne značajnosti u financijskim izvještajima. Aktualne dileme i izazovi računovodstva, revizije i poreza u Republici Hrvatskoj , Zagreb : Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika (http://bib.irb.hr/prikazi-rad?rad=842667) (15.10.2016.)
56. Pervan, I. (2006). Dobrovoljno financijsko izvješćivanje na Internetu: analiza prakse hrvatskih i slovenskih dioničkih društava koja kotiraju na burzama. Financijska teorija i praksa 30 (1)
57. Pervan, I. (2010). Teorije financijskog računovodstva (predavanja). Split: Ekonomski fakultet
58. Pervan, I., Filipović, I., Tipurić, D. (ur.) (2008). Korporativno upravljanje. Zagreb: Sinergija
59. Pervan, I., Sabljić, M. (2011). Voluntary internet financial reporting in Croatia-Analysis of trends and influential factors. *The Business Review*, *17*(2)
60. Pervan, I.; Bartulović, M. (2012).Determinants of value relevance of accounting information: comparative analysis for listed companies from South East Europe“. *4th WSEAS World Multiconference on Applied Economics, Business and Development*. (http://www.wseas.us/e-library/conferences/2012/Porto/AEBD/AEBD-22.pdf) (15.09. 2016.)
61. Pravila burze. Zagreb: Zagrebačka burza 2016. (http://www.zse.hr/userdocsimages/objave/idCjenik/Pravila%20Burze%202016.pdf) (16.12.2016.)
62. Pravilnik o sadržaju i obliku financijskih i poslovnih izvješća javnih dioničkih društava. Zagreb: Narodne novine br. 118/2003. (http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2003_07_118_1657.html) (15.10.2016.)

63. Preporuka Vijeća Europske unije od 12. srpnja 2016. o Nacionalnom programu reformi Hrvatske za 2016. i davanje mišljenja Vijeća o Programu konvergencije Hrvatske za 2016., t.21. Službeni list Europske unije 18.08.2016. (http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016H0818(23)&qid=1489262981231&from=HR) (01.03.2017.)
64. Preporuka Vijeća Europske unije od 12. srpnja 2016. o Nacionalnom programu reformi Hrvatske za 2016. i davanje mišljenja Vijeća o Programu konvergencije Hrvatske za 2016., t.21. Službeni list Europske unije 18.08.2016.(http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016H0818(23)&qid=1489262981231&from=HR) (01.03.2017.)
65. Prga, I. (2002). Neki aspekti upravljanja bankovnim krizama. Ekonomski pregled 53 (5-6) (http://hrcak.srce.hr/28352) (10.03.2015.)
66. Radić, P. (2014). Tko će preživjeti, a tko propasti. Zagreb: Banka 3/2014.
67. Ramljak, B. (2011). Računovodstvene politike – utjecaj na izgled financijskih izvještaja. Split: Ekonomski fakultet (https://bib.irb.hr/datoteka/524444.B._RamljakRacunovodstvene_politike.doc*) (12.07.2016.)*
68. Ridderstraale, J., Nordstroem, K. A. (2004). Karaoke kapitalizam. Zagreb: Differo
69. Ritter R. S., Silber W. L., Udell, G. F. (2004). Principles of Money, Banking & Financial Markets, 11th. ed.. Boston: Pearson Addison-Wesley
70. Rogošić, A., Kundid, A. (2011). Izvještavanje o društvenoj odgovornosti banaka u Hrvatskoj. Praktični menadžment, Vol. III, br. 5 (http://www.osfi.hr/Uploads/1/2/21/46/100/Odluka.pdf) (01.08.2016.)
71. Rose, P. S., Hudgins, S. C. (2015). Upravljanje bankama i financijske usluge. Zagreb: MATE
72. Rozga A.(1994). Statistička analiza. Split: Ekonomski fakultet
73. Sanderson, P., Seidl, D. Roberts, J., Krieger, B. (2010). Flexible or not? : the comply-or-explain principle in UK and German Corporation governance, Centre for Business Research, University of Cambridge, Workingpaper No. 407, (http://www.cbr.cam.ac.uk/fileadmin/user_upload/centre-for-business-research/downloads/working-papers/wp407.pdf) (06.09.2016.)

74. Sedma direktiva Vijeća Europskih zajednica od 13. lipnja 1983…. Ugovora o konsolidiranim financijskim izvještajima. Službeni list Europskih zajednica (83/349/EEZ) (http://eurlex.europa.eu/legalcontent/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:31983L0349&qid=1489349508468&from=HR) (01.09.2016.)
75. Shiller, R. J. (2015.) Financije i dobro društvo. Zagreb: MATE
76. Snapshot: IFRS Practice Statement Application of Materiality to Financial Statements (http://www.ifrs.org/Current-Projects/IASB-Projects/Disclosure-Initiative/Materiality/Exposure-Draft-October-2015/Documents/Snapshot_IFRSPracticeStatement_OCT2015_WEBSITE.pdf) (15.10.2016.)
77. Spence, M. (1973). Job Market Signaling. *The Quarterly Journal ofEconomics* Vol. 87, No. 3. Oxford: Oxford University Press (http://www-bcf.usc.edu/~shaddin/cs590fa13/papers/jobmarketsignaling.pdf) (12.10.2016.)
78. Sutton, T. (2000). Corporate Financial Accounting and Reporting. Edinburgh: Prentice Hall,
79. Šonje, V. (2014). Stres test: Banke stabilne – što je s kreditima. Zagreb: Banka 11/2014.
80. Šverko, I., Pavlović, A.,Vukas, J. (2012). Analiza poslovanja malih banaka u Republici Hrvatskoj. Privredna kretanja i ekonomska politika 133 / 2012.
81. Tassadaq, F., Malikhttp, Q. A. (2015). Creative Accounting and Financial Reporting: Model Development and Empirical Testing, International Journal of Economicsand Financial Issues, 2015, 5(2), str. 544-551. (www.econjournals.com/index.php/ijefi/article/viewFile/1047/pdf) (12.12.2016.)
82. The 10 Worst Corporate Accounting Scandals of All Time (http://www.accounting-degree.org/scandals/) (21.10.2016.)
83. Tipurić, D. (ur.) (2008). Korporativno upravljanje. Zagreb: Sinergija
84. Tuhin, M. H. (2014). Does size affect the non-mandatory disclosure levelin the annual reports of listed banks. International Journal of Economics, Commerce and Management Vol. II, Issue 2 (http://ijecm.co.uk/wp-content/uploads/2014/02/223.pdf) (20.03.2015.)
85. Tušek, B., Sever, S. (2007). Uloga interne revizije u povećanju kvalitete poslovanja poduzeća u Republici Hrvatskoj. Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu, godina 5.

86. UREDBA (EU) br. 575/2013 EUROPSKOG PARLAMENTA I VIJEĆA od 26. lipnja 2013. Službeni list Europske unije (http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R0575&rid=1) (20.12.2016.)
87. Uredba 1606/2002 Europskog parlamenta i Vijeća od 19. srpnja 2002. o primjeni međunarodnih računovodstvenih standarda. Službeni list Europskih zajednica 11.09.2002. (http://eurlex.europa.eu/legalcontent/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32002R1606&qid=1489363251006&from=HR) (01.09.2016.)
88. Uredba(EU) br. 596/2014 Europskog parlamenta i Vijeća od 16. travnja 2014. o zlouporabi tržišta (Uredba o zlouporabi tržišta) te stavljanju izvan snage Direktive 2003/6/EZ Europskog parlamenta i Vijeća i direktiva Komisije 2003/124/EZ, 2003/125/EZ i 2004/72/EZ (http://eurlex.europa.eu/legalcontent/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014R0596&qid=1466752709574&from=HR) (20.10.2016.)
89. Van Greuning, H., Brajovic Bratanovic, S. (2006). Analiza i upravljanje bankovnim rizicima. Washington: Svjetska banka; Zagreb: MATE
90. Walton, P., Aerts, W.(2006). Global Financial Accounting and Reporting: Principles and Analysis. London: Thomson Learning
91. Yunus, M. (2007). Bankar siromašnih. Zagreb: Masmedia
92. Zakon o financijskim konglomeratima. Zagreb: Narodne novine br. 147/2008.
93. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o financijskim konglomeratima. Zagreb: Narodne novine br. 54/2013.
94. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o računovodstvu. Zagreb: Narodne novine br. 120/2016. (http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2016_12_120_2612.html) (10.01.2017.)
95. Zakon o kreditnim institucijama. Zagreb: Narodne novine br. 159/2013. (http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_12_159_3328.html) (20.12.2016.)
96. Zakon o računovodstvu. Zagreb: Narodne novine br. 78/2015.
97. Zakon o računovodstvu. Zagreb: Narodne novine br. 78/2015. (http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_07_78_1493.html) (10.10.2016.)
98. Zakon o reviziji. Zagreb: Narodne novine br. 146/2005.
99. Zakon o reviziji. Zagreb: Narodne novine br. 146/2005. (http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2005_12_146_2737.html) (16.07.2016.)

100. Zakon o tržištu vrijednosnih papira. Zagreb: Narodne novine br. 84/2002. (http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2002_07_84_1390.html) (15.10.2016.)
101. Žager, L.(ur.) (2008). Analiza financijskih izvještaja. Zagreb: Masmedia

INTERNETSKI IZVORI

1. http://economictimes.indiatimes.com/definition/adverse-selection (25.10.2016.)
2. http://europa.eu/eu-law/decision-making/legal-acts/index_hr.htm (10.03.2015.)
3. http://fasb.org/jsp/FASB/Page/SectionPage&cid=1176154526495 (10.09.2016.)
4. http://integrityobservers.eu/UserDocsImages/izvjesce_o_procjeni_korupcije_2016_HR.pdf (10.02.2017.)
5. http://law2.umkc.edu/faculty/projects/ftrials/enron/enronaccount.ht (20.10.2016.)
6. http://marketbusinessnews.com/financial-glossary/creative-accounting-definition-meaning/(26.10.2016.)
7. http://poslovna-etika.blogspot.hr/ (10.02.2017.)
8. http://rgfi.fina.hr/JavnaObjava-web/jsp/prijavaKorisnika.jsp (01.03.2017.)
9. http://web.efzg.hr/dok/FIN/mivanov//Paper%20Opatija-hrvatski-2013-studeni.pdf (10. 03. 2015.)
10. http://www.accounting-degree.org/scandals/ (20.10.2016.)
11. http://www.altius.hr/edukacije/treninzi/obveza-nefinancijskog-izvjestavanja-od-112017/13382 (01.03.2017.)
12. http://www.antikorupcija.hr/Default.aspx?sec=20 (10.03.2015.)
13. http://www.businessin.hr/gospodarstvo/263-izvjestavanje-o-nefinancijskim-pitanjima-postaje-zakonska-obveza-velikih-kompanija (01.03.2017.)
14. http://www.dab.hr/o-nama/zakonska-regulativa (01.03.2017.)
15. http://www.febea.org/en/febea/news/ethical-finance-0 (20.12.2016.)
16. http://www.hanfa.hr (10.03.2015.)
17. http://www.hnb.hr/o-nama/funkcije-i-struktura/uloga (10.10.2016.)
18. http://www.ifrs.org/About-us/Pages/IFRS-Foundation-and-IASB.aspx (15.09.2016.)
19. http://www.investopedia.com/ask/answers/052815/what-impact-did-sarbanesoxley-act-have-corporate-governance-united-states.asp (10.02.2017.)
20. http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/economic-sciences/laureates/2001/popular.html (17.10.2016.)
21. http://www.oecd.org/dataoecd/58/58/34625094.pdf (10.08.2016.)
22. http://www.poslovni.hr/Content/LinkedArticles.aspx?author=Miho%20Dobra%C5%A1in (01.12.2016.)
23. http://www.propisi.hr/files/File/Ivana%20VI/90.022%20O%20o%20medunarodnim%20standardima%20financujskog%20izvjestavanja.doc (15.09.2016.)

24. http://www.sarbanes-oxley-act.biz/SarbanesOxleyAct.htm (10.02.2017.)
25. http://www.soxlaw.com/ (01.12.2016.)
26. http://www.val-znanje.com/index.php/download/kategorije/77-financije/2534-muhammad-yunus-bankar-siromasnih (30.01.2017.)
27. http://www.zse.hr/UserDocsImages/docs/Kodeks_HR.pdf (10.08.2016.)
28. https://www.hnb.hr/documents/20182/1005947/h-gi-2015.pdf/b69083ea-2b4a-48bf-a9d3-2d277c058a81 (23.11.2016.)
29. https://www.sec.gov/about/forms/form10-k.pdf (01.02.2017.)
30. https://www.tportal.hr/biznis/clanak/kako-posluju-male-banke-u-hrvatskoj-i-tko-su-im-gazde-20160401 (15.12.2016.)
31. www.poslovna-etika.hr (10.03.2015.)
32. www.stocks.about.com (10.03.2015)
33. www.zef.hr(01.02.2017.)

POPIS SLIKA I TABLICA

POPIS SLIKA

Slika 1. Odnos financijskog izvještavanja i ekonomskih odluka korisnika 29
Slika 2. Uloga informacija i javnog objavljivanja u tržišnoj ekonomiji 36
Slika 3. Faktori koji utječu na etično ponašanje organizacije 51
Slika 4. Jednostavni model funkcioniranja komercijalnih banaka 55
Slika 5. Struktura korporativnog izvještavanja 56
Slika 6. Dionici banke 80

POPIS TABLICA

Tablica 1. Male banke u Republici Hrvatskoj 105
Tablica 2. Srednje banke u Republici Hrvatskoj 106
Tablica 3. Velike banke u Republici Hrvatskoj 106
Tablica 4. Poslovanje banaka u Republici Hrvatskoj u 2015. godini 109
Tablica 5. Banke s pozitivnim poslovnim rezultatom u 2015. godini 110
Tablica 6. Banke s negativnim poslovnim rezultatom u 2015. godini 111
Tablica 7. Poslovanje banaka koje kotiraju na Zagrebačkoj burzi u 2015. godini 112
Tablica 8. Poslovanje banaka koje ne kotiraju na Zagrebačkoj burzi u 2015. godini 113
Tablica 9. Poslovanje velikih banaka u 2015. godini 114
Tablica 10. Poslovanje srednjih banaka u 2015. godini 114
Tablica 11. Poslovanje malih banaka u 2015. godini 115
Tablica 12. Banke koje kotiraju na Zagrebačkoj burzi 118
Tablica 13. Elementi Indeksa kvalitete izvještavanja banaka(IKIB) koje kotiraju na Zagrebačkoj burzi 119
Tablica 14. Banke koje ne kotiraju na Zagrebačkoj burzi 120
Tablica 15. Elementi Indeksa kvalitete izvještavanja banaka (IKIB) za banke koje ne kotiraju na burzi 121
Tablica 16. Objavljeni elementi IKIB-a banaka koje kotiraju na Zagrebačkoj burzi 124
Tablica 17. Objavljeni elementi IKIB-a banaka koje ne kotiraju na Zagrebačkoj burzi 126
Tablica 18. Objavljeni elementi IKIB-a banaka koje kotiraju na Zagrebačkoj burzi 127
Tablica 19. Objavljeni elementi IKIB-a banaka koje ne kotiraju na Zagrebačkoj burzi 128

Tablica 20. Srednje vrijednosti IKIB-a banaka ovisno o kotiranju na burzi 129
Tablica 21. Testiranje hipoteze H1 t-testom 129
Tablica 22. Objavljeni elementi IKIB-a banaka koje su poslovale s dobiti 130
Tablica 23. Objavljeni elementi IKIB-a banaka koje su poslovale s gubitkom 131
Tablica 24. Srednje vrijednosti IKIB-a banaka ovisno o rezultatu poslovanja 131
Tablica 25. Testiranje hipoteze H2 t-testom……..130
Tablica 26. Objavljeni elementi IKIB-a velikih i srednjih banaka..... 133
Tablica 27. Objavljeni elementi IKIB-a malih banaka 134
Tablica 28. Srednje vrijednosti IKIB-a banaka ovisno veličini banke..... 134
Tablica 29. Testiranje hipoteze H3 t-testom 135